

Pau Lanao

Anglès

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

3 MONOGRAFIES LOCALS

ANGLÈS

Pau Lanao i Reverter

6 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

**DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA d'ESTALVIS PROVINCIAL**

Quaderns de la Revista de Girona, Núm. 6

Sèrie: *Monografies locals* (Núm. 3)

Primera edició en català: *Agost del 1986*

Tiratge: *1.500 exemplars*

Edició:

Diputació de Girona/Caixa d'Estalvis Provincial

Gerència editorial:

Xavier Carbó

Director de la col.lecció:

Jaume Fabre

Consell assessor:

Ramon Alberch, Narcís-Jordi Aragó, Enric Bonmatí, Josep Clara, Manuel Colomer, Miquel Gil, Ferran Juncà, Jaume Marquès, Aurora Martín, Enric Mirambell, Joan Miró, Joaquim Nadal, Gabriel Planella, Modest Prats, Carles Sapena, Mariàngela Vilallonga.

Disseny de la col.lecció i de la portada:

Pozo & Viñeta

Maquetació:

Enric Marquès

Correcció:

Fermí Sidera i Rosa Gallart

Redacció i administració:

Servei d'Estudis, Documentació i Informació de la Diputació de Girona. Pujada a Sant Martí, 5. Telèfon (972) 205700. Apartat de Correus 11 - 17080 Girona.

Secretària: *Aurèlia Planas*. Subscripcions: *Nuri Sumsi*.

Distribució: *Marta Déu*. Arxiu: *Pilar Espuña*.

Fotocomposició i impressió:

Alzamora Artgràfica, S.A. Olot

ISBN: 84-86377-18-8.

Dipòsit legal: GI-000/86

PORTADA

El carrer d'Avall, des d'una sala de Can Verdaguer.

(Foto: Carles Mitjà).

Índex

Situació.....	4
Cronologia.....	9
1-El terme municipal.....	10
2-Evolució de la població.....	12
3-Del Plantadís al municipi medieval.....	14
4-Els Cabrera i el castell.....	16
5-Privilegis.....	18
6-Expansió fora muralla.....	20
7-Serrallonga.....	22
8-El trencament amb la Cellera.....	24
9-La Guerra del Francès.....	26
10-La darrera carlinada.....	28
— Oficis perduts.....	30
11-La filatura grossa i el tren petit.....	32
12-El començament de segle.....	34
13-El fet associatiu.....	36
14-La Setmana Tràgica.....	38
15-Çanviant de pell.....	40
16-La llum i el mercat.....	42
— Dues visions del poble.....	44
17-La República.....	46
18-La Guerra Civil.....	48
— Dos fills del poble.....	50
19-L'arribada de la pau.....	52
20-Les cases barates.....	54
21-Revistes per al desenrotllisme.....	56
22-L'era Marcos.....	58
23-Florisel.....	60
— Al carrer d'Avall.....	62
24-La transició i la democràcia.....	64
— Representants de barri.....	66
25-Desgràcies naturals.....	68
26-Volcans.....	70
— Els poetes.....	72
27-Els esports.....	74
28-Viatjant amb l'equip de futbol.....	76
29-La SPDAC, la pesca com a esport.....	78
— Els músics.....	80
30-La parròquia.....	82
31-Capelles.....	84
32-Masies.....	86
— Llegendes.....	88
33-Festes i tradicions.....	90
34-Els motius.....	92
— Bibliografia i agraïments.....	94

Situació

Anglès està a disset quilometres de Girona, comunicat amb les carreteres de Girona a Olot i de Santa Coloma a Osor. Pertany al partit judicial de Santa Coloma de Farners, al govern civil de Girona, a l'arxiprestat d'Anglès, al bisbat de Girona, a la comarca de la Selva. Té els agregats de Cuc, Pla d'Avall, Pla d'Amunt i Sant Amanç. Està situat en les estibacions de les Guilleries a la dreta del Ter, prop de l'aiguabarreig amb la riera d'Osor. Mentre la vila Vella s'aixeca sobre un promontori situat a 181 metres d'altitud, el nucli modern s'esten per la plana envers Trullàs i Osor. Produïx gra, llegums, patates, verdura, fruita i sobre tot avellanes. Cria bestiar i en altre temps tingué mines de plom a cinc quilòmetres del terme. Té aigües ferruginoses i en altre temps s'explotava intensament el bosc, la qual cosa generà importants indústries de tractament dels derivats de la fusta. Té també importància la indústria tèxtil. La parròquia és dedicada a Sant Miquel.

Cronologia

Paleolític i enolític, fins al primer mil·lenni abans de Crist

Primers assentaments humans a la vora del Ter, cova del Pasteral.

Segles VIII i VII abans de Crist

Arribada de la primera onada migratòria centreuropea, com ho demostra la necròpolis hallstàtica descoberta en obrir els fonaments de la filatura Burés.

Segle I o II després de Crist

Primers assentaments romans. Es conserva una paret aixecada a l'altra banda del Ter, probablement pertanyent a un monument funerari.

860 Primera referència documental de la vall.

1019 Apareix reflectit documentalment Sant Amanç.

1116 Enregistrat un cognom o locatiu propi d'un tal Berenguer d'Anglès, feudatari del vescomte de Girona, Guerau Ponç.

1242 Primera documentació sobre el Castell.

1279 Ramon de Cabrera i la seva esposa, Alamanda, venen el castell per 17.000 sous barcelonins a Berenguer del Gornal.

1294 El castell, altre cop a mans dels Cabrera, mentre Jaume I concedeix a Ramon el privilegi del Mercat.

1328 Elionor de Cabrera funda la notaria i atorga el privilegi de Sant Amanç.

1390-98 Els vescomtes atorguen noves prerrogatives a la vila.

La fonda de can Selga al principi de segle. A més de gaudir de reconeguda fama a la contrada, l'establiment tenia la sort d'oferir al viatger els serveis d'una mula blanca, la qual, marxant a la mateixa hora que el carrilet, arribava a Girona molt abans.

1427-28-29- Forts terratrèmols i aparició d'un forat pudent a Lloret Salvatge que provoquen fortes pèrdues materials i humanes.

1471 El rei Joan II dona el castell a Joan de Sarriera, com a premi per l'ajuda rebuda en la guerra contra la Generalitat.

1485 Pere Joan Sala, cap remença, conquereix el castell i fa caure la torre de l'homenatge.

*Anglès, l'any 1910.
Com es pot
comprovar, el carrer
del Raval era igual
que avui. Tan sols
variava el campanar
de la parroquial de
Sant Miquel,
enderrocat en els
anys de la guerra
civil.*

1594 La capella de Sant Miquel és elevada a la categoria de parròquia.

1678 Forts aiguats del Ter.

1788 Separació definitiva dels municipis d'Anglès i de la Cellera.

1808 Els francesos cremen la vila.

1809 Una columna de 800 homes que baixa d'Olot passa per Anglès i aconsegueix entrar a l'assetjada Girona.

1824 El castell encara es manté en peu.

1872 A la tercera carlinada Ferran Piferrer, conegut com a adroguer d'Anglès, entra amb el grau de comandant a la partida de Savalls.

1882 Les renyines entre els veïns provoquen que es cali foc a l'ajuntament.

1885 Epidèmia de còlera causa 12 morts a la vila.

1887 Inauguració de la filatura Burés.

1895 Inauguració del primer tram del tren petit Amer-Salt.

1900 Primeres vagues importants a la Burés.

1906 Francesc Burés es converteix en amo únic de la filatura.

1909 Un fort moviment esclata arreu de Catalunya i a Anglès provoca la crema de la caserna de la Guàrdia Civil.

L'explotació del bosc i la fabricació de rodells, fou una de les indústries tradicional de l'Anglès pre-industrial. L'any 1963 encara es podien trobar rodones de castanyer a can Ciscot o a can Fina.

1910 Instal·lació de la primera xarxa de subministrament elèctric.

1912 Inici del plet per l'establiment del mercat a la plaça dita d'en Pujol.

1917 Gran vaga a la Burés.

1926 Primo de Rivera, fill adoptiu de la vila.

1936 Guerra civil, saqueig de Sant Miquel i de Santa Magdalena.

1937 Enderrocament del campanar de l'església.

1939 (5 de febrer). Entrada de les tropes franquistes.

1940 Gran aiguat, amb nombrosos danys. S'emporta el canal de la fàbrica Burés.

1943 Petició a la C.N.S. per la construcció d'un barri d'habitatges protegits.

1950 Fundació de la societat de pescadors.

1954 Fundació del Floricel, Verger de l'Art.

1957 Josep Marcos puja a l'alcaldia.

1965 Menció honorífica amb medalla de plata en la campanya d'embelliment de pobles rurals.

1968 Inauguració del cinema Paladium, amb la pel·lícula "Las Vegas 500 millones".

1970 Llum verda per al nou projecte d'escoles públiques. Primeres edificacions al barri de Can Serra.

1971 Construcció de la piscina municipal.

La Font del Canyo, jardí de la vila, tocant al Rissech, una de les grans realitzacions de Martí Esteva, i lloc on avui se celebra el tradicional aplec de la Sardana.

1975 Oferiment de l'antic grup escolar, Verge del Remei, per a nova escola de Formació Professional.
Fundació del cine-club.
Lluís Llach estrena "Viatge a Ítaca" a la desapareguda discoteca Zeppelin.

1976 L'ajuntament demana l'amnistia.
Naixement de l'assemblea democràtica.
Lliurament de mil signatures a les autoritats
tot demanant el canvi de noms dels carrers.
Canvi important a la festa major.

1977 Triomf socialista a les primeres eleccions democràtiques.
Acció de l'assemblea: retolació dels carrers en català.
Forces polítiques demanen la intervenció en el pla general d'ordenació urbana.

1978 Atorgat el primer local als jubilats.
Manca de quòrum a l'ajuntament, formació de la gestora.
Eleccions municipals a consells de barri.

1979 Primeres eleccions municipals democràtiques després del 1936.
Victòria de l'Assemblea d'Independents.
Inauguració del centre de formació professional.
Primer butlletí d'informació municipal.

1980 Aprovació del pla parcial.
L'esquerra es queda sola a l'ajuntament.

1981 Inaugurada la nova llar del jubilat.

1982 Reestructuració de la casa consistorial.

1983 Josep Maria Feliu, l'alcalde dels darrers quatre anys, guanya les segones municipals en presentar-s'hi tan sols una candidatura.

1984 Anglès canvia d'escut.

1985 Es posa en funcionament la nova variant de la carretera que puja a Olot, pels antics terrenys de la F.E.V.E.
Paladium, local municipal.

1986 Rentat de cara a l'edifici eclesial i descoberta una nova porta de la vila vella.
Compra de Can Cendra.
Enllestit el projecte de piscina coberta.

EL TERME MUNICIPAL

1

10

El terme municipal d'Anglès –ja esmentat l'any 860– s'estenia al marge dret del riu Ter, aigua avall de la seva confluència amb la riera d'Osor, corrents que emmarquen el seu límit septentrional i el separen de la Celler de Ter i del recentment independitzat municipi de Sant Julià del Llor.

Encara que s'han donat moltes i diverses versions sobre la procedència del nom de la vila, Joan Coromines diu en el seu diccionari que l'etimologia d'Anglès és tan desencaminada com la de Montoliu i és versemblant que es tracta d'Esglésis, «a les esglésies», referint-se als dos temples, el de

la Celler i el d'Anglès; pròpiament, com una degeneració de la paraula Anglesola.

Amb una extensió molt reduïda, 16,06 quilòmetres, actualment el terme està format pel turonet granític on s'assenta la vila vella, una petita plana que s'estén cap a Trullàs, on s'aixeca el nou nucli i les grans filatures o fàbriques de derivats de la fusta, i una part molt accidentada, derivació dels contraforts de les Guïlleries, que es decanta cap a Santa Bàrbara –854 metres d'altitud– a l'extrem sud-oest del municipi, el qual a més limita amb els termes de Vilanna a l'est i d'Osor a l'oest.

Principalment regat per la riera d'Osor i pel Ter, Anglès s'ha vist amenaçat un i altre cop per aquests rius mediterranis i temperamentals, que han portat l'esglai als naturals, sobretot abans de l'aixecament de l'embassament de Susqueda. El torrent de la Verneda, amb el llit cobert en travessar el nucli habitat, i el Rissec, rierol que antigament separava el terme dels nous barris del carrer Nou i de la Triassa, són els altres dos accidents hidrogràfics importants. Les aigües del Ter i els seus afluents sempre han donat vida al poble, ja fos movent els molins, de Perarnau, Cuc i Ciscot, que envoltaven el

clos emmurallat, o fent rutllar les turbines de les centrals elèctriques, com la de can Fàries, la d'en Bonmatí o la de la filatura Burés.

Iniciat com a colonització dels monjos benedictins de Sant Medir, fins a l'any 1788 el municipi estigué format per la vila filla de l'antic castell termenat dels Cabrera i la sagrera de l'església de Santa Maria de Sales i les possessions de Plantadís, conegut avui com el Pasteral.

A 181 metres sobre el nivell del mar, aixecat damunt un turonet granític, el nucli antic es configurà al voltant d'una antiga possessió dels Cabrera. L'actual plaça de la vila és la plaça d'armes del Castell, des d'on s'obren en ventall un conglomerat de carrers i carrerons, amb edificacions nobles de finestrons treballats, que conformen un conjunt que ha estat inclòs en el catàleg de la comissió provincial de monuments. Recentment, en fer obres en una de les cases del carrer Major, s'ha descobert un portal a l'antic Clos que podria tractar-se del portal de Sant Miquel. A més del nucli antic, componen la vila nova i l'eixample, els barris de Can Serra, Puigbell, el Remei i les Fàbriques, entre altres, i l'agregat de Sant Amanç –en altre temps important

*Vista general
d'Anglès, l'any 1920.
Com es pot veure, el
poble presentava una
imatge idil·lica, amb
la filatura a darrer
terme i la posada
nova de Can Menna,
a l'entrada de la
carretera de Girona.*

parròquia, que avui pateix un estat d'abandonament complet, —els veïnats de Cuc, la Farga, el Pla d'Amunt i el Pla d'Avall.

Tot i pertànyer tradicionalment a la comarca de la Selva, més d'una vegada el consistori va demanar la seva integració al Gironès i recentment, en

distribuir el pla d'ajudes d'ocupació comunitària, la Generalitat el presentà com a municipi dependent del Gironès.

La seva situació geogràfica, que la fa vertadera clau de les Guilleries, permet a la vila de gaudir de bones comunicacions. Travessen la vila les carreteres de Girona a Olot, la de Santa Coloma a Olot i la que puja a Sant Hilari, i a més hi ha una petita ruta que arriba a Santa Bàrbara. Això el

fa centre natural d'una contrada, mena de capital administrativa que aplega els nuclis de la Celler, Sant Amanç, Sant Martí Sapresa, Osor, Sant Julià del Llor, Brunyola i Bonmatí.

Fins a l'any 1969, les comunicacions estaven cobertes pel carrilet de Girona-Olot, però en desaparèixer el servei se'n feren càrrec dues companyies d'autobusos, la tradicional *Hispano Hilariense* i la *TEISA*.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

2

Bateig. Era tradicional que en cada natalici els padrins llancesin confits i llaminadures entre la quitxalla que anava a celebrar l'esdeveniment.

Fins aquell moment el poble mai no s'havia acabat de refer de les epidèmies, de les guerres, de la fam, flagells endèmics que tot just es començaren a dominar al principi del segle XIX.

Les restes arqueològiques trobades a la vall ens informen que la presència de l'home es podria documentar a partir de l'enolític i que l'indret mantingué una vitalitat constant, encara que no gaire nombrosa, de la població, com ho demostren el poblat Ibèric descobert al Puig de l'Alia, a Sant Climent d'Amer, o les restes romanes de Sant Julià del Llor.

L'obra colonitzadora i reedificadora dels benedictins

establerts a Sant Medir i posteriorment a Amer marcà els primers assentaments naturals històricament datats, entre ells, els de l'església de Santa Maria de Sales, al voltant de la sagrera de la qual es formaria l'embrió del futur municipi que Botet i Sisó diu que ja existia al segle IX amb 28 famílies. Dades més fiables ens donen que al fogatge de 1365 es comptaven 128 focs i que el 1583 n'hi havia 136.

Al 1787 tan sols té 448

De 128 a 5.028 habitants en sis segles

ANYS:	1365	1553	1718	1787	1860	1877	1886	1900	1930	1940	1950	1960	1970	1979	1986
HABITANTS:	128	136	387	448	1371	1276	1141	1626	2677	2911	3291	4026	4688	5186	5028

Alumnes de les Escoles Nacionals. Al poble s'hi han pogut comptar, a més, el col·legi pertanyent a les monges Dominiques, avui conegut com a "Vall dels Angels", i el que hi hagué en altre temps dels Hermanos de la Doctrina Cristiana.

habitants i no és fins a l'acabament de les darreres carlinades i la pacificació del país que no hi ha el primer cop poblacional fort, provocat sobretot per la provocació arribada de la filatura, el 1887, que es plantà al poble en un moment que, segons l'informe de la Junta del Cens de 1885, no es podia presentar més negre.

Tres anys més tard, la inauguració de la fàbrica, les transformacions econòmiques, les millores a l'agricultura i la nova empenta al bosc feren que Anglès marqués una corba poblacional ascendent, amb petits sotracs, com el «lock-out» de l'any 1918, que provocà l'emigració d'un important contingent d'obrers, o ara que sembla que ha perdut un xic de vigor, en baixar dels 5.186 habitants l'any 1979 als 5.028 del 1985.

Cronològicament ens trobem que el 1887 el poble té 1.334 habitants, inicia el segle amb 1.626, el 1930 puja a 2.677, que arriben a 2.911 una dècada després, fruit de la primera onada migratòria provocada per la reobertura de les mines d'Osor. El 1960, l'aixecament del pantà de Susqueda i la canalització d'aigües cap a Barcelona fan que el poble arribi als 4.026 habitants, que augmentaran fins als 5.186 de l'any 1979, moment de màxima cota; s'inicia llavors una lleugera caiguda directament relacionada amb l'aixecament de nous habitatges al proper municipi de Bonmatí, el tancament d'algunes indústries derivades de la fusta, la tornada dels emigrats a les seves terres d'origen i l'abandonament del treball al bosc, tot i que actualment, el 1986, hi ha motius per a preveure una certa recuperació.

Els anys negres del segle passat

Dos anys abans que s'inaugurés la filatura Burés, la Junta del Cens descrivia el panorama demogràfic del poble amb aquests trets tan pessimistes:

"Desde hace diez años a esta parte ha decaído completamente la industria de fabricación de aros y recolección de la avellana, lo que ha condicionado la marcha de mucha población industrial i agrícola. Al mismo tiempo las explotaciones que habia en aquel lugar de las minas de plomo que existen en la comarca, hoy casi han desaparecido.

"Tocante al punto donde han ido a establecerse los emigrados de esta localidad, debo manifestar que alguna de las familias ha pasado a la América del Sur, algunos otros a Barcelona.

(De l'informe de la Junta del Cens, el 1885)

DEL PLANTADÍS AL MUNICIPI MEDIEVAL

3

14

Passadís entre la serralada transversal i la part de migjorn de la Costa Brava, la vall d'Anglès des de sempre ha mantingut un component poblacional que deixà importants vestigis a la vall, des de la prehistòria fins a la formació del nucli medieval.

En un indret fèrtil com és l'aiguabarreig del Ter i la riera d'Osor, els testimonis arqueològics es presenten llunyans: se'n troba una primera notícia a l'enolític. Coromina, Tarradell i Riuó estudiaren el jaciment de la cova del Puig d'en Guia al Pasteral, tomba col·lectiva on foren descoberts vint cadàvers, d'ambdós sexes, pertanyents a la cultura de

transició entre la pedra polida i els metalls, que es pot datar entre el 2.000 i el 800 abans de Crist.

Una posterior colonització de gent provinent del Rin i del Roine donaria pas a la cultura coneguda com «dels camps d'urnes». Conreadors pacífics del terreny, amb un alt grau de civilització –per exemple coneixien els metalls i la cria del cavall i del porc, i enterraven les cendres dels seus morts en grans urnes de ceràmica tosca i cuita a l'aire lliure–, tingueren un important arrelament a la vall, com ho demostren la necròpolis descoberta el 1885 en obrir-se els fonaments de les filatures Burés i l'aparició de noves tombes el 1954, moment en què es trobaren, entre altres, peces de les acaballes de l'edat del bronze, una cassola de nanses i un tros de ganivet de ferro amb incrustacions de banya de bou.

Sense perdre la constant poblacional, la vall va viure una nova i important etapa amb l'assentament de nous nuclis, com els poblats ibèrics del Puig de l'Alia, a Sant Climent d'Amer, on es descobrí un tresor de dracmes emporitanes que apunten a un possible comerç entre els naturals i els assentaments grecs de la costa, el d'Estanyol, o el del Pasteral, sobre la cova del Puig d'en Guia.

Amb l'arribada dels romans i la baixada des de les muntanyes a les zones fèrtils, s'estructurà una nova societat, formada per petites viles, que tingué un cert arrelament a casa nostra, com ho palesen els trossos de «dolloium» i ceràmica ibèrica recollits per Oliva i Prat a l'indret conegut com «el Campament», a Sant Martí Sapresa, o les restes d'edificacions romanes tardanes, situades a l'altra banda del Ter, a Sant Julià del Llor.

Després de la invasió àrab i la posterior arribada dels francs, Girona obrí les portes l'any 785, la comarca jugarà un paper de frontera, terra de ningú on la inestabilitat de l'economia feia pràcticament impossible l'assentament humà. Els intents repobladors dels emperadors, que oferien terres als colons i als nobles sempre que les recuperessin i les treballessin, i els minsos nuclis provinents dels gots, es veieren complementats, amb l'acció dels ordes religiosos, sobretot dels benedictins. Partint d'un monestir, la casa mare, la congregació de Sant Benet trenava un complicat sistema de nous enclavaments, on eren destinats un o dos monjos, que, previ establiment de cel·les i el posterior aixecament d'esglésies voltades de les corresponents sagres –espai

*Cassola amb nanses
trobad a la
necròpolis
hallstàtica.*

*Urnes i vasos
provinents del mateix
indret.*

de treva santa en zona de guerra-, donaren origen a molts dels actuals nuclis urbans. Immersos en aquesta dinàmica, ens trobem que entre el 814 i el 840, és demanada una colonització a Lluís el Pietós, que posteriorment donarà pas al monestir de Sant Medir. Estendrà les seves possessions cap a Amer i Anglès. La potenciació del monestir de

Santa Maria, l'augment poblacional, la creació d'un incipient mercat i les necessitats de defensa obligaren a la construcció d'un castell termenat, futura vila d'Anglès, que tot i no sortir

documentalment reflectit fins a l'any 1242, ja manté el locatiu com a nom propi d'un feudatari del comte de Girona Guerau Ponç, el 1155, un segle abans que surti esmentat al testament del vescomte de Cabrera.

ELS CABRERA I EL CASTELL

4

*Pintura de Baixes, on
figura el que era
l'antic castell.*

A mesura que la conquesta anà desplaçant el centre de gravetat polític des de les serralades pirinenques cap a les terres del migdia, els monarques hagueren de delegar el poder en diverses persones, sorgides del tronc originari, que poguessin administrar correctament el patrimoni i aclimatar les noves possessions a les necessitats de defensa. Coneguts com a comtes, els funcionaris governaren el seu territori pràcticament amb independència, i afavoriren el sorgiment d'alts buròcrates que, amb el nom de vescomtes, auxiliaven el senyor i tenien jurisdicció delegada sobre tot el comtat. Si bé en un principi no manaren sobre cap contrada concreta, l'herència del càrrec i la seva vinculació a un determinat territori feren que acabessin per erigir-se en senyors autònoms, moltes vegades més poderosos fins i tot que els seus amos. Personatges importants en la jerarquia prengueren els noms de les dinasties del seu lloc de residència habitual. Així, els vescomtes de Girona hom acabà coneixent-los com a vescomtes de Cabrera, ja que

tenien el castell situat a la muntanya del mateix nom. Senyors del castell d'Anglès, entre moltes altres possessions, els membres del llinatge originari de Girona reunirien, a més el vescomtat d'Ager, el comtat d'Urgell i d'Osona, el vescomtat d'en Bas i, el segle XV, serien senyors de Mòdica i Sicília. A terres catalanes, la seva heretat s'estenia des del litoral septentrional del Maresme fins al Collsacabra-Guillerries, incloent-hi la nostra vila.

Troblem que el castell apareix recollit documentalment l'any 1242, esmentat al testament de Guerau de Cabrera, en un moment en què la desaparició dels antics comtats sota la corona única i la relaxació dels lligams feudals de vassallatge produïren un important canvi en l'estatut jurídic dels vescomtes, els quals, gràcies als matrimonis de conveniència, a les donacions del rei i a les recompenses pels serveis prestats, aconseguiren un poder quasi absolut sobre els seus dominis.

Sorgits de la branca segona de Guerau IV, els senyors d'Anglès començaren a tenir certa incidència a la casa muntanyenca quan Guerau V, tot i deixar l'herència al seu hereu, bastí per al seu fill més jove, en Ramon, un petit

Al final del carrer d'Avall, és on se serven millor les empremtes de l'antiga fortificació.

17

patrimoni amb els castells d'Anglès i Brunyola. A primera vista era un senzill heretatge, però els avatars de la història aixecarien el seu senyor a la branca principal del vescomtat, quan en morir Marquesa, filla de Guerau VI, el títol passà a Bernat, fill de Ramon, senyor d'Anglès.

Sota el govern dels Cabrera, amb seu administrativa a Hostalric, la fortalesa anglesenca va viure diferents alts i baixos, marcats per les revoltes populars i les lluites dinàstiques. Castell termenat, sota el seu emparament

s'aixecava el nucli format al voltant de la sagrera de Santa Maria de Sales, donava acull a la gent de la rodalia en temps de guerra i veié florir a la seva ombra un reeixit mercat, amb mesures pròpies, que marcaria l'inici de la vila fortificada.

Amb tot, el castell no sortí pas ben parat de la commoció social del segle XV. El desenllaç de la guerra entre Joan II i la Generalitat el posà en mans de Joan de Sarriera, capità de fortuna de Pere de Portugal. Ell i Armendariz es repartiren l'herència dels derrotats vescomtes.

En plena revolta remença, Pere Joan Sala n'enderrocà la torre de l'homenatge. Més tard, coincidint amb la pacificació del país amb la quasi desaparició de la dinastia vescomtal, el castell anà perdent força enfront de la vila. La Universitat començà a funcionar autònomament i la parròquia feia les primeres passes per alliberar-se de la Celleria. Record del passat del qual no es coneix pràcticament cap pedra, a mitjan segle XIX Madoz afirmava, en el seu «Diccionari geográfico» que el castell es conservava en bon estat i que la vila era inexpugnable.

PRIVILEGIS

5

18

Sorgits d'una fundació benedictina i de l'assentament d'un castell termenat en un dels punts enlairats de la vall, els dos nuclis poblacionals fonamentals de l'antic municipi d'Anglès seguien un creixement paral·lel, sense punts de contacte, procés que marcaria el seu posterior caminar cap a la formació de termes independents.

Bastit al voltant de l'antiga sagrera de Santa Maria de Sales, el poble primitiu era format per una aglomeració de masies dedicades a l'agricultura i a la ramaderia i dependents del senyor de la fortalesa,

Cal Noi, al carrer Major, avui ca l'Aulet; és una de les edificacions més rellevants de la vila vella.

normalment representat pel «carlà» o «castlà», cap dels homes d'armes, o pel «batlle», primera autoritat entre els pagesos que conreaven la terra.

A mesura que el castell anà perdent força, donant pas a una vila fortificada, hi trobà refugi una nova classe sorgida amb el relleu del comerç i definitivament assentada amb l'atorament d'una fira i mercat

propis, segons la disposició signada el 18 de febrer del 1294 per Jaume II a favor de Ramon de Cabrera.

Artesans i manufacturadors feren del castell un centre comercial i polític de primer ordre. La figura del batlle, antic servidor directe del senyor, anà guanyant importància i esdevingué fins i tot el propietari més ric del terme,

Tomba de Domènec Baró, canonge que potencità la capella de Sant Miquel.

autoritat que es perpetuava de generació en generació, car el títol era traspasat de pares a fills. A la nostra vila, els Olmera, que a més eren propietaris de la farga del mateix nom instal·lada a la carretera de Girona, foren dignes representants d'aquesta creixent classe mitjana, situada entre els senyors del castell i els senzills pagesos lliures.

L'augment de la població i la prosperitat dels seus habitants es traduí en el naixement d'un nou poder que podia competir amb el del noble, la qual cosa provocà que les viles, o sigui, les poblacions –que, en contraposició dels «llocs», eren prou importants per tenir un clos emmurallat–, es dotessin d'uns estatuts jurídics de funcionament anomenats privilegis.

Així, el 1328, Elionor de Cabrera creava la notaria, institució que des de la primera titularitat de Raimundo de Solana funcionà

acollida al benefici de Sant Amanç, el qual feia vitalici el càrrec, fins que en 1884 el marquès de Castelldosrius concedí el darrer privilegi, a Miquel Peris Aulet.

Més tard, els vilatans foren dotats amb els propis òrgans de govern, situació que es concretà amb la formació de la «universitat» (primitiu ajuntament). Segons les prerrogatives atorgades pels vescomtes de Cabrera els anys 1390 i 1398, tenia el poder de gestionar els afers dels habitants, una certa autonomia econòmica, la capacitat

d'explotació de taxes municipals, el dret d'imposar càrregues al veïnatge i l'autoritat d'organitzar la festa major.

Una àmplia autonomia municipal delegada al consell de la universitat, institució formada pel batlle, 3 jurats, 18 síndics (6 del castell, 6 de la Cellera i 6 de Sant Amanç) i els cònsols, era atorgada sota una sola condició: el jurament solemne i vinculant de tots els seus habitants d'oposar-se amb les armes a qualsevol intent de separació de la vila del vescomtat de Cabrera i de Bas.

EXPANSIÓ FORA MURALLA

6

L'estudi d'un capbreu efectuat en els documents de la possessió dels vescomtes de Cabrera de la vall d'Anglès l'any 1559 ens informa que, contràriament al que succeïa als agregats del Pla d'Avall, Pla d'Amunt, la Cellera i Sant Amanç, indrets eminentment agrícoles, la vila, bastida al voltant del castell, desenvolupava una important activitat comercial que la feia centre natural de la contrada.

Tenim que entre els carrers d'Avall, Castell, plaça de la Vila, carrer Major i adjacents, o sigui, dins del clos murallat, s'hi reunien 36 dels 40 comerciants

i artesans radicats a la vall. Es distribuïen en 21 parelles de lli i de llana, als carrers d'Avall, plaça de la Vila i adjacents; 6 sastres, situats prop dels portals, a la plaça i al carrer d'Avall; 3 ferrers, dos a l'interior del clos murallat i un altre a la Cellera; 2 ballesters, un al carrer d'Avall i l'altre a la plaça de la Vila; 1 sabater, al costat del portal de Sant Miquel, i 1 rellotger, sobre el molí de farina del castell, mentre que fora muralla, a part del ferrer esmentat, tan sols hi ha constància de 2 corders a la Cellera i un calderer a la Coma dels Mas Gros.

Com es pot comprovar, l'estructura d'Anglès al segle XVI era la d'una vila essencialment comercial, complementada pels seus agregats en l'aspecte agrícola.

Amb el clos murallat, esquitit i superpoblat per l'allau de nous arribats en una primera fase d'expansió del poble, aviat es

La processó del Corpus, al carrer del Raval, prolongació lògica d'Anglès. Observeu el rellotge, encara sense esferes, després de la reconstrucció del campanar duta a terme un cop acabada la guerra civil.

El carrer Nou, un dels establiments importants nascuts després que el poble s'obrí fora muralla.

bastiren noves construccions arrapades a l'ombra protectora dels murs, que donaren peu als actuals carrers del Molí i del Raval. Les fortificacions provocaren que, seguint un model pràcticament uniforme en altres punts del Principat, el nucli antic fos molt atapeït, amb carrerons estrets i tortuosos, escassos de llum i amb les cases que s'estrenyen i s'estintolen les unes en les altres.

Els carrers Major i d'Avall, principals eixos primitius de la vila, obrien pas a la plaça del Mercat, antic pati d'armes del

castell, on avui hi ha situada la casa consistorial. Anglès és un exemple típic de l'excessiu aprofitament del recinte murallat, encara que el capbreu ens informi que hi havia algunes hortes a l'interior dels murs.

En aquest context, la instauració del poder civil fou acompanyada de la fundació de la capella de Santa Magdalena i de l'hospital dels pobres, situats fora muralla, a pocs metres de la important cruïlla de la Creu de la Rutlla. Enfocat a socórrer els caminants i els mendicants de tota la vall, la seva regidoria era portada directament pel consell de la universitat i, segons Ramon Vinyes, era encarregada a l'hospitaler que tenia cura directa dels malalts i a un capellà obtentor del benefici de

Santa Magdalena. Aquesta institució benèfica funcionà fins a les acaballes del segle XIX, quan l'edifici fou confiscat per la municipalitat i fou dissolt el patronat.

Cap al final dels anys seixanta d'aquest segle, les necessitats urbanístiques del moment i l'intent de trobar nous locals per a l'arxiprestat feren que Santa Magdalena fos enderrocada i substituïda per una moderna construcció de tres plantes on s'habilità la nova casa dels capellans del poble. Les pedres de la porta, la llinda i el frontis triangular que adornaven l'antiga capella desaparegueren com per art de màgia en un dels molts actes d'espoliació que han patit edificacions amb un cert significat plàstic a la vila.

SERRALLONGA

7

*Interpretació
romàntica de Joan de
Serrallonga i Joana
Torrelles.*

22

Pas obligat entre les Guillerries i la plana del Ter, relativament proper a la frontera francesa, envoltat d'una orografia abrupta i complicada, amb gran nombre de masies i parròquies escampades, Anglès i les seves rodalies esdevingueren un enclavament freqüentment visitat pels principals bandolers catalans barrocs. Tallaferro, Trucafort, Rocaguinarda, els germans Margarit i sobretot Serrallonga són noms que avui, 350 anys després de la seva desaparició física, són molt presents a la memòria col·lectiva i les seves gestes gaudeixen d'una forta tradició oral, especialment entre les persones d'edat.

Fill natural de la forta depressió portada per la pesta negra i de les derivacions de la guerra remença, el bandolerisme adquireix la màxima virulència entre els anys 1557-1640, moment en què la Selva presenta un cicle poblacional on les taxes de creixement, considerables, són acompanyades de grans malures, com les pestes de 1624 i 1632. Immersa en el cercle viciós, aprofundit per la crisi econòmica i l'assentament de molts francesos que fugen de les guerres de religió del Midi, els bàndols apareixen en un moment en què la societat aristocràtica de muntanya

s'està arruïnant per la guerra civil, situació que s'agreujarà amb la inflació de la centúria següent. En un ambient exacerbant, es dona suport al bandoler, que actua com el redemptor del poble traït a Guadalupe. Els pagesos rics, com Serrallonga, es llancen al bosc i governen contrades com ara la Selva i el Montseny, com vertaders sobirans, envoltats de la simpatia dels naturals. La penúria al camp català, el divorci entre el pla i la

muntanya, entre burgesos i cavallers, entre bisbes i canonges, entre els barons i el rei, l'envitricollament de la regió i el suport logístic donat per rectors com els de Castanyet, Querós, Susqueda, Sant Hilari i

Sant Martí Sapresa, per batlles com els d'Amer, Riudarenes i Riudellots, o ciutadans com el de Can Camps d'Anglès, del qual la tradició diu que era cosí de Serrallonga, donaren a aquest bandoler una mena de patent de cors i una forta incidència a la contrada, que avui encara serva punts –coves, estimballs o boscos– que foren batejats amb el seu nom. Ja hem dit que Joan Sala, fill de Querós, actuà en profunditat a les rodalies d'Anglès. L'any

1625, Serrallonga i la seva quadrilla assaltaren un traginer que havia agafat el camí ral per anar de la Celler a fins a Girona. A més, cobrà impostos al Sobirà, segrestà en Cloperes, que estava casat amb la pubilla de Cuc i matà un propietari de la Celler a que no li volia lliurar la contribució, que per altra banda també cobrava al mas Boada i a can Sarsaneda d'Osor.

Serrallonga, o si més no els seus homes, protagonitzà el 8 de novembre del 1630 un dels fets més cruels que se li recorden. La víctima fou un moliner d'Anglès. Segons explica l'acta del judici del malfactor, «En Jaume Rovira i en Joan Cases, de la partida d'en Serrallonga, picaren a la porta d'un molí d'Anglès, dient que era gent que volia moldre. Entraren amenaçant amb llurs pedrenyals i demanaren els diners al moliner. Dient aquest que no en tenia, li pegaren dos cops al cap, amb els ceps i els canons dels pedrenyals, i agafant una paella, li posaren oli en ella i la posaren al foc i diguent que es despullés, i l'assegueren en dita paella, amb l'amenaça de que si no els hi donaven els diners el cremarien. L'home enxampat xerrà pels colzes i a més els malfactors escorcollaren la casa, robaren els diners, la millor roba de lli i la barretina de llana del cap del moliner».

Un fet d'armes del famós bandoler.

EL TRENCAMENT AMB LA CELLERA

8

24

A mesura que la fortalesa termenal dels Cabrera anà bastint al seu voltant una vila fortificada, fenomen provocat per l'assentament d'una població essencialment composta per comerciants i manufacturadors, que la feren centre de la contrada, les relacions amb la parròquia de Santa Maria de Sales, situada a l'antiga sagrera o cellera del castell, es feren més complicades i violentes, sobretot per l'obligació que tenien els anglesencs d'anar a celebrar els oficis religiosos —enterraments, bateigs o misses— a una distància tan llarga, havent de travessar la riera d'Osor malgrat les

nombroses rierades que tot sovint tallaven el camí. Les relacions entre els dos col·lectius s'anaren tibant fins al punt que l'any 1590 els habitants del castell aprofitaren la visita del bisbe de Girona, monsenyor Cassador, per fer-li veure la inconveniència que suposava el viatge a la Cellera, empresa qualificada d'impossible en l'època de fortes pluges. Convençut davant l'evidència dels fets, el

prelat manà que es disposés de tot el necessari perquè es pogués oir missa a Sant Miquel i a més estudià la possibilitat que s'hi instal·lés un cementiri, amb la condició que el domer (rector de segona) i els seus feligresos es traslladessin a Santa Maria quatre cops a l'any, per Pasqua de Resurrecció i per quatre festivitats de la Verge.

Més endavant, veient que la mala maror anava pujant i que

*Ajuntament d'Anglès,
des d'on s'administra
el poble.*

*El Pont de la Riera,
que marcà la partió
entre els dos
municipis
independents
d'Anglès i la Cellera.*

les mesures emprades tan sols havien servit per a exaltar encara més els ànims, el batlle, el jutge i el domer es tornaren a entrevistar amb la primera autoritat eclesial per fer-li veure que en el castell i la seva barriada existia gran devoció, tant per Pasqua com per les festivitats marianes, i que era aleshores quan més falta feia el capellà a la vila, car molta gent no es traslladava a la Cellera, uns perquè eren persones dèbils o velles i els altres perquè no volien, la qual cosa anava en detriment del nombre de confessions i comunions. Així demanaren que fos atorgada plenitud de drets a la capella de Sant Miquel, formant una nova parròquia que tindria la riera d'Osor com a partió. Després de molts entrebancs burocràtics, la sol·licitud fou acceptada l'any 1620, coincidint amb una darrera intervenció de l'ecònom Domènec Baró, abonat pels síndics i jurats de la vila.

Malauradament, poc durà l'alegria. Tres anys després, el sagristà rector de la Cellera, Miquel Pagès, instigat i ajudat econòmicament pels seus

pabordes i feligresos, interposà recurs d'apel·lació a la sagrada Rota Romana, i aconseguí del cardenal Coccino, gràcies a la intervenció directa del canonge Dalmau, que l'abonava davant la cúria, l'anul·lació de la sentència. Sense espantar-se ni defallir, els anglesencs afrontaren la nova situació presentant un recurs darrera l'altre, encara que les circumstàncies històriques d'aleshores, més que guanyar, els feren perdre drets, com es demostra en una nota enviada pel canonge Gironí i Ardiaca en què es notificava la denegació del recurs del domer el dia 12 de gener del 1628 i, entre altres coses, manava que en endavant no es poguessin fer enterraments al cementiri de Sant Miquel d'Anglès si els interessats no n'havien

manifestat el desig per escrit abans de morir i si no es tenia el vist-i-plau del sagristà.

Les renyines i baralles arribaren a tal extem que, contradint els preceptes sagrats, la gent d'Anglès ja no acudia a oir missa a la parròquia titular i a més s'aprofitava dels beneficis que suposava tenir la universitat i la batllia dins del castell per fer la vida impossible als seus subordinats civils. L'estira i arronsa s'allargà fins a l'any 1788, en què fou atorgada la separació definitiva, marcant la frontera a la riera d'Osor, condició imposada per la gent de la Cellera, la qual, a canvi de renunciar als seus drets parroquials sobre la capella de Sant Miquel d'Anglès, exigí la independència municipal i civil del nou terme.

LA GUERRA DEL FRANCÈS

9

26

Els molts setges patits per la ciutat de Girona durant la segona guerra dels francesos, tretze anys després de la Guerra Gran, batejada per la història oficial com la «Guerra de la Independència», sumiren els pobles de les rodalies, entre ells Anglès i la Celler, en un estat de sobreexcitació i angoixa constant. Un manuscrit trobat a la Celler de Ter signat per Llorenç Vinyoles i Sabater –sembla que mort en els darrers anys de la contesa–, ens reflecteix fidelment l'ambient en què es veia submergida la vall, i dóna una visió detallada dels fets d'armes que assolaren la contrada.

En el petit fullet, conservat a can Llorenç i escrit amb una prosa febril i trasbalsada, el cellerenc comença per fer una introducció en la qual analitza els motius que portaren a l'aixecament contra el francès, i la formació de la primera partida de guerrillers manada per un tal Miquel Cornell de Salt, «que era gran home de buscar raons y freses per les plaçes i els aplecs» i explica com es veia la situació des de la Celler. Pel que es desprèn de les seves planes, el moment estava voltat d'una mena de pànic generalitzat que feia veure els soldats napoleònics com semidéus que espantaven només de ser esmentats: «Lo dia 17 de juny començaren anar a somatent aquest lloch de la Sella per hordre de Girona, per aber ells sabut que los fransesos havien partit de Barselona, aquest somaten del dia 17 anà de Tordera a Palafolls, fins aseca de Malgrat i

allí sense veure cap gabaix, tots s'espantaren i així fugiren, i no se aturaren fins la Sella, i lo dia 19 arribaren tots espantats i coixos de tant que havien corregut per fugir y arriban comensaren a dir que los francesos venian i cremaven tot sense que ells no abian vist ni foc ni fum i aleshores, aquest lloch ab aquesta por a la nit feren anar homes a fer de sentinella a la riera i Anglès tambe feren anar a les costes de Vilanna». L'ambient devia ser tràgic i espantós, perquè els soferts vigilants tan sols hagueren de sentir un soroll fora de lloch per dir que els napoleònics arribaven tot provocant «la marxa d'homes i dones, vells i nens, (...) entre l'espant i l'obscuritat de la nit. El plorar los era consol, los uns fugien a Plantadís (actualment

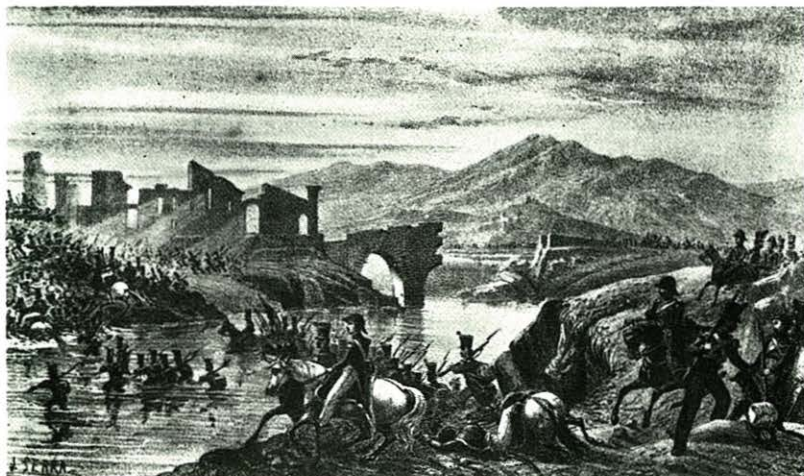

Osor, on trobaven refugi els anglesencs que fugien de les tropes napoleòniques.

el Pasteral), altres a Osor, altres per agafar costes, cadau allà on coneixia estar més segur».

Amb el centre d'operacions de les tropes imperials fluctuant sobre Girona, Anglès, juntament amb altres municipis selvatans, hagué de patir un i altre cop les expedicions a la recerca d'aliments per nodrir la tropa. Els repetits saqueigs i la impossibilitat de recuperació dels conreus trencaren

*El mariscal Macdonald
amb les seves tropes
passa a peu
el Tordera,
després que els catalans
comandats per
Milans del Bosch
haguessin volat el pont
de Sant Celoni,
el novembre del 1810.*

l'economia, destruïren les reserves i portaren gran fam i moltes penúries als vilatans, que un any més tard, entre els mesos de maig del 1809 i el febrer del 1810, es veieren trasbalsats per l'aparició d'un brot de pesta bubònica centralitzat a la Cellerà.

L'espant i el temor dels habitants sovint es veien incrementats per accions de represàlia, com la patida el 31 de juliol, en què foren saquejades i posteriorment cremades 27 cases de la vila, pel constant transitar d'homes d'un o altre bàndol, defensors o botxins de l'assetjada ciutat o la caça d'espies, com la recollida per Vinyoles el primer dia d'agost del 1808, en què Jaume Verges, de la Cellerà, i en Josep Gordo, d'Anglès, foren

detinguts pels sometents d'en Bas i Amer, acusats d'alta traïció.

Un any més tard, la comarca tornà a patir les conseqüències de la resistència de la capital. Les ràtzies napoleòniques es multiplicaren i així la vila patí diverses escomeses, com les del 23 i 29 de juny, la qual cosa provocà un èxode massiu cap a Osor i les Guilleries, on l'escarpat terreny donava refugi i acull. Sense aliments, ni aigua, ni medicaments, ni sostre, refugiats de totes les comarques s'arrauilen a les cabanes i coves naturals, en una situació que Vinyoles coneixia molt bé –tenia la dona refugiada al Coll– i que descriu així: «Y d'aquesta manera pasaba el camí d'Osor tots los dias de manera que per espais de molts dias en totas pars del camí se trovaba la gent espatriada. Lo un dya, a mi me an cremada la casa, a mi me an pres tot lo bestia, a mi me an mort lo meu home, lo altre a mi me an mort la mare, lo altre li abien mort el pare, altres que deyam nosaltres de nits aguerem de fugir tots los uns per una part, los altres per una altre sense poder fer seguir ni bestia ni diners y ara no sabem on an anat los altres. En fi tots ab moltes llàgrimes en los ulls ploraban y contaban llur desgràsias i mala fortuna que los habia passat».

LA DARRERA CARLINADA

10

28

Després de l'expulsió de les tropes napoleòniques, la presència de Ferran VII al tron i al govern, si bé mantingué el país teòricament pacificat, engendrà una latent guerra civil entre dos bàndols: els absolutistes, que defensaven la religió, la tradició, el poder absolut de la monarquia de dret diví i els privilegis consagrats per la història; i els liberals, abanderats del progrés, les llibertats i els drets del poble recollits a la Constitució. La conflagració esclatà sis dies després de la mort del monarca, el 5 d'octubre de 1833.

Era l'inici de les guerres de religió conegudes com les

«carlinades», que tingueren forta incidència a la comarca de la Selva, bosquera, rural i poc industrialitzada, i que, exceptuant les viles costaneres, com Blanes o Tossa, i alguna de l'interior, es decantà majoritàriament envers la causa del pretendent. El camp carlí es nodria de gent de muntanya, pagesia defensora de llurs furs i privilegis, homes coneixedors del terreny i avesats a les penalitats, amb forta personalitat que els erigia en caps naturals entre els seus subordinats, mentre les tropes liberals aplegaven majoritàriament habitants de les viles industrialitzades i progressistes, més obertes als nous corrents de pensament. Un enfrontament que colpejà repetidament la vila d'Anglès, en especial en el seu darrer episodi, iniciat el 8 d'abril de 1872 pel doctor Vendrell a Girona.

La contrada, que ja havia patit els estralls de la guerra civil vivint topades tan famoses com la batalla mantinguda per Cabrera al Pasteral, a les acaballes de la guerra dels matiners, o que es trobà amb la posterior aparició de la plaga dels trabucaires, antics membres de les partides que s'havien llançat al pillatge i al banditatge com a mitjà de subsistència, amb noms tan coneguts com en Becaina i

l'Esperrucat, vivia en un estat de crispació permanent.

Els freqüents aldarulls arribaren al seu punt màxim el diumenge 23 de juliol de 1871, quan una paraula fora de to provocà a Susqueda la mort de dos carlins, del batlle Joan Font, del regidor Lluís Carreres i de dos liberals, en Joan Silló i l'Esteve Carreres. En aquest context enrevessat, en una zona amb fortes reticències cap a la innovació, no és pas estrany que quan el 21 d'abril de 1872 l'arxiduc Carles donà la definitiva ordre d'aixecament, membres de famílies rellevants del poble, com Francesc Piferrer, àlies l'Adroher d'Anglès, o en Sabater i en Roure, d'Estanyol, es llancesin a reclutar partides que finalment es reuniren amb Francesc Font Savalls a Sant Climent d'Amer.

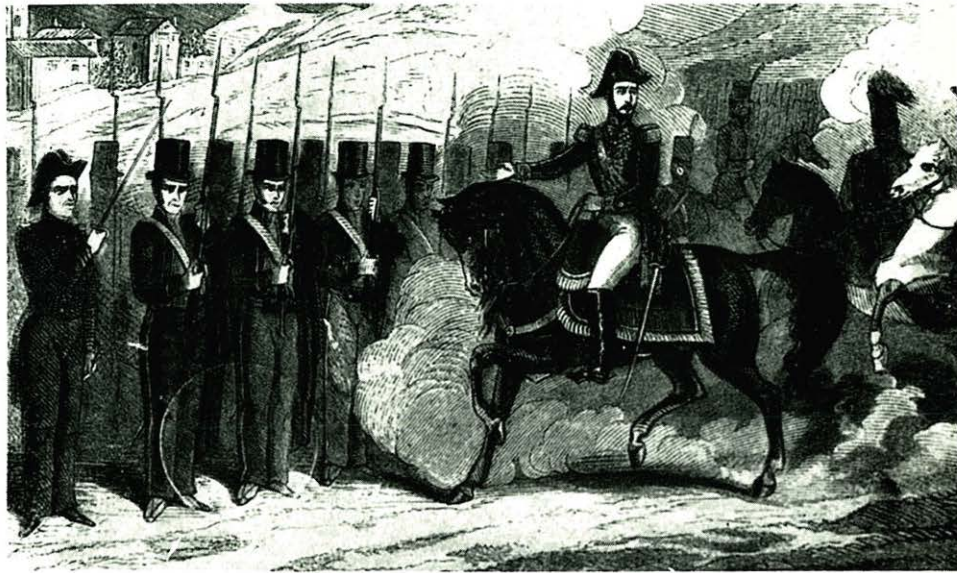
Igual que els situats a la Cellera i a Amer, els carlins trobaren a les Guilleries el seu refugi i centre natural d'operacions, i desplegaren una intensa activitat per la comarca. El 24 de maig era segrestat en Sabenc, cap dels voluntaris de la llibertat del poble veí. El 7 de juny en Piferrer s'enfrontava a la Barca amb la columna del brigadier Hidalgo. Quatre dies més tard els voluntaris d'Anglès contestaven dient que «si volen els fusells, que els vinguin a

*A l'esquerra,
Francesc Savalls
general de les tropes
del Pretendent,
que actuà a les rodalies
d'Anglès en la darrera
carlinada. A la dreta,
els Mossos d'Esquadra,
unitats de xoc
de la Generalitat
que lluitaren contra
trabucaires i carlins.*

buscar, encara que tan sols els lliurarem amb la vida», a un requeriment del capítost carlí Tristany, que exigia la rendició de la vila.

Després de reunir una partida de 150 homes, en Piferrer, ascendit a comandant, actuà conjuntament amb en Savalls i l'Huguet, fins que en els primers dies d'agost de 1872 va perdre la vida en un enfrontament amb

la columna Cabrineti, lliurat al pla de les Sepultures, dalt de la serra de Nefret, a tocar el Coll.

A mesura que la guerra s'anà endurint, Anglès jugà un paper més important. El 26 de gener de 1873, després d'unes importants obres de fortificació, va rebre un batalló de voluntaris, sota el comandament del sots-tinent Menéndez. Hi romangué fins al 17 de juliol del mateix any, dia en què, a causa de les necessitats de la guerra, les tropes foren destinades a Amer.

El 23 d'octubre els carlins iniciaven el bloqueig de Santa Coloma de Farners fent pregons

a Anglès, Sant Martí, Osor i Sant Hilari i condemnant a la pena de mort tot aquell qui intentés passar queviures o begudes als assetjats. Era el penúltim capítol d'una conflagració que havia assolit dos punts crítics per a la vila: l'estada, el 9 d'agost de 1873, d'en Savalls, i del matrimoni Don Alfonso i Doña Blanca. Onze jornades més tard, arribaren sobtadament a Anglès els voluntaris de Tortellà i els tiradors de la Diputació i enxarpren tan desprevinguts els recaptadors de tributs de les tropes de la tradició que, a més de provocar la seva fugida, els feren oblidar les bosses amb les contribucions.

Voltat de boscos de pins, alzines, roures i castanyers, amb el terme vessant per la fèrtil plana formada per les terres d'al.luvió producte de l'aiguabarreig del Ter i la riera d'Osor, fins al principi d'aquest segle Anglès basà la seva economia principalment en l'explotació de les reserves agrícoles i forestals, complementant-les amb la manufactura i l'artesanat de la Vila Vella i l'aprofitament de les vetes de plom, fluorita i ferro que proveïen la important Farga dels Olmera, situada a peu de la carretera de Girona.

Enclavament rural i comercial per excel.lència, a la vila hi havia roders, carboners, basters, espartenyers, cistellers, paraires, calderers, i molts altres oficis que no pogueren resistir la mecanització i les noves activitats industrials.

Font de riquesa des de temps immemorial, el bosc donava vida a propietaris, carboners, llenyataires, roders i traginers, que anaren fent la viu-viu fins que a mitjan segle XIX s'iniciaren els primers intents racionalitzadors i repobladors. La formació de potents sindicats de treballadors, juntament amb la tasca endegada per patricis com Tomàs de Cendra, hisendat, empresari i literat, feren d'Anglès el tercer mercat comarcal de la fusta, en clara competència amb Santa Coloma i Sant Hilari.

Aparegueren noves indústries derivades, com les serres mecàniques, les torneries de Can Tarrés, o la carboneria de Ca l'Esteva –popularment conegut com a "can Benefici"–, actualment reconvertides en grans indústries dedicades a la fabricació de pinces d'estendre roba i d'escuradents.

Un altre dels oficis amb forta incidència a l'Anglès pre-industrial i que ha arribat fins als nostres dies és el de minaire. L'existència de vetes de barita, fluorita, galena i ferro mantingueren un important component poblacional a la vila. Es coneix documentalment que el 1734 les explotacions galeníferes de Sant

Julià, Amer, Osor i Anglès formaven una petita conca que treballà amb alts i baixos fins que, els anys 1877 i 1886, la internacionalització del capital, la manca d'adequació a les noves necessitats tècniques i el canvi de mentalitat industrial les feren entrar en una forta crisi que provocà la mort de la majoria d'elles.

Hi havia explotacions de ferro i plom, a l'indret conegut com "la Mina", a sobre can Mas Vell. Als contraforts de Santa Bàrbara, hi havia les mines del Sant Pare, nom donat després d'una estranya cessió a la primera autoritat eclesial. Hi havia un altre forat a Sant Julià del Llor, que fou tancat a principis d'aquest segle per manca de rendibilitat, després que s'hi produí una filtració d'aigua del Ter i hi moriren dos operaris.

Tot i estar situades a cinc quilòmetres del poble, les mines d'Osor jugaren un important paper en l'evolució de la vila. Amb la seu social a Anglès, actuaren de focus d'atracció de

Els miners de Sant Julià; s'hi poden descobrir molts habitants de la vila. A l'altra plana, l'antic barquer de Sant Julià, tota una institució mentre fou necessari per a travessar el Ter, fins que es construí el pont nou que uní les dues ribes. Avui encara funciona una barca a la Cellera, davant per davant de l'hostal de ca l'Enriqueta.

població immigrada i suburbial, acollint els excedents arribats els anys 40 i 50. Explotació de galena i de fluorita iniciada en un temps remot, la mina no arribà al seu grau màxim d'explotació fins a la meitat del present segle, en mans de la companyia "Minerales i productos químicos i derivados".

En un moment donat Anglès acollí quatre-centes persones que hi treballaven o en depenien directament, i el mineral extret representava un 30% de la producció total espanyola. Mantenint mercats, primer amb Alemanya i posteriorment amb els Estats Units, l'intent de creació d'una fàbrica de coelita, traslladada al País Basc també a causa de la manca de rendibilitat, i un revolucionari sistema de rentador de materials no pogueren aturar la degradació i caiguda de l'explotació, que a la dècada del seixanta, sense poder afrontar la

reconversió tecnològica, castigada per les filtracions d'aigua, per les dificultats de trobar personal que volgués baixar al pou i per la competitivitat dels nous productes, inicià un progressiu descens, fins que l'any 1979 el forat fou tancat definitivament.

A més, a Anglès hi havia una important farga, propietat de la família Olmera, batlle vitalici de la vila, a l'indret que avui es coneix amb el mateix nom. Proveïda amb el mineral de ferro de baixa qualitat de les mines de la contrada, cremant carbó vegetal i fusta i usant aigua del Ter com a força motriu, juntament amb la casa de la Claveteria, des del segle XV treballà pels habitants del castell i la vila, fins que a mitjan segle XIX, sense poder assumir la seva reconversió en siderúrgia, fou transformada en bòbila, i l'empresa funcionà fent rajols i teules, fins a principi dels anys 70 d'aquest segle.

LA FILATURA GROSSA I EL TREN PETIT

11

32

L'estabilitat política i social imposada amb l'acabament de les guerres carlines i la restauració monàrquica d'Alfons XII va coincidir amb una etapa de gran prosperitat per als negocis de la burgesia catalana coneguda com la febre d'Or.

El dinou fou un segle canviant. Els nombrosos avenços de la tècnica, la transformació de la societat i de la mentalitat econòmica, l'estructuració d'un nou tipus de vida i l'arrelament de la indústria comportaren la formació de les grans factories que al nostre país, Catalunya, amb l'aprofitament de l'aigua com a força motriu

substituidora del carbó –car i dolent–, possibilitaren la industrialització a molts petits poblets arrapats als rius i fins aleshores dependents de l'agricultura i del bosc.

Anglès no en fou una excepció i així, en el curt període que va de l'aixecament d'en Savalls fins a començament de segle, la vila va veure com s'instal·lava una gran factoria de filatures i com el seu terme era tallat pels rails del ferrocarril d'Olot a Girona, que trencaven el seu tradicional isolament.

El 13 de novembre de 1887,

era inaugurada oficialment la factoria Burés.

L'Ajuntament havia concedit el primer permís per obrir un camí entre la Farga i el pla del Cuc el 1882 i la indústria, que arribava en un moment de forta crisi, contribuï a paliar-la en gran mesura. Estava situada a tocar l'aiguabarreig del Ter i la riera d'Osor i era propietat dels empresaris barcelonins Salvadó Safont, Homs i Burés. A través de la primitiva maquinària provinent de la casa "Planas Falquer" de Girona, rebia l'energia d'una gran turbina moguda gràcies a l'embassament aixecat al Pasteral i que obligava les aigües del Ter a baixar amb un desnivell de vint metres per rendir, amb la seva caiguda, els 1.800 cavalls de força necessaris per a la utilització de les tres factories dedicades a les filatures i als tints.

La seguretat del sou fix i els torns rotatius de treball provocaren l'atracció de la

El canal de la filatura Burés portava aigua i donava vida a la gran turbina que movia la fàbrica.

*La primera i l'última
arribada del carrilet a
Anglès, el maig del
1895 i el juny del
1969. En 74 anys com
es veu, la màquina no
havia sofert cap
canvi.*

població camperola de les rodalies, la Cellera, Sant Martí i Osor, i en algun cens fins i tot es descobreixen immigrants de la zona d'Olot. Lentament, els anglesencs canviaren els costums i la mentalitat en transformar-se en persones dependents de la indústria, a la qual no solament aportaven diàriament la seva força de treball, el seu esforç, sinó que havien de seguir les pautes i els ritmes marcats per la factoria i els patrons. La Burés ocupà més de 800 persones i suposà, entre altres coses, un fort augment de població, la instal·lació de tallers subsidiaris i la instauració dels sindicats, és a dir, una autèntica revolució en la vida tradicional del poble.

Complementàriament, les noves necessitats del transport i l'aplicació de noves tècniques feren que el mateix any, el 1887, es comencés la

construcció del ferrocarril de via estreta Olot-Girona, que al mes de maig 1895, engegava els primers trams entre la Cellera, Amer i Anglès. Iniciat amb capital francès, les dificultats econòmiques feren que la companyia fos traspassada a la "The Olot and Girona railway Company Ltd.", financera anglesa que en continuaria el traçat fins a Sant Feliu de Pallerols per una banda i fins a Salt per l'altra. Després de molts entrebancs, del canvi de mans i de nom –ara es deia "Companyia Ferrocarril d'Olot a Girona", la línia era definitivament inaugurada l'11 de novembre de 1911.

El carrilet canvià tota la comarca. El seu xiulet marcava les hores. Els seus rails eren un cordó umbilical amb la capital. Visqué dies gloriosos, com el 26 d'octubre del 1929, quan carregà el rei Alfons XIII i la

seva família, que pujaven en visita oficial a la Garrotxa, i accidents espectaculars, com el del 19 de maig de 1946, al pas del Gegant, a tocar Bescanó, quan la màquina descarrilà i caigué al riu tot arrossegant un furgó. Patí una guerra i molts aiguats. Tot i que en les seves millors èpoques, pels volts del anys trenta, el tren arribà a transportar 2.000 passatgers diaris, i encara que a la companyia hi treballaven 120 persones, la manca d'un procés de modernització –les velles locomotores de fum esmerçaven més de tres hores per a pujar a Olot–, la competència dels cotxes particulars i autobusos i les despeses de sou i manteniment li feren acumular pèrdues fins que, el 26 de juny de 1969, el tren que "sortia quan volia i arribava quan podia" va quedar definitivament aturat a l'hangar de l'oblit.

EL COMENÇAMENT DE SEGLE

12

34

La implantació de la nova fàbrica de filatures, inaugurada l'any 1887, féu que el tombant de segle arribés a Anglès amb un pa sota l'aixella. També provocà un canvi en els costums i en la vida quotidiana. La seguretat d'un jornal fix i la possibilitat de compaginar els torns de treball amb el conreu de petits horts enllaminaren molts de pagesos pobres, portaren els primers immigrants i trencaren l'isolament de la contrada, cosa que féu que el poble donés un gran salt qualitatiu, el qual lentament anava transformant el nucli que s'havia de refiar de l'agricultura i del bosc o de la minsa mineria

cap a un assentament industrial amb una nova consciència.

Anglès encetà el segle sota el mandat de Francesc Vila. Fou un temps de conflictivitat i de trencament de motlles. A finals de gener del 1900, la fàbrica restava paralizada, en solidaritat amb la vaga declarada al Ripollès, i inicià un procés costós, amb molts alts i baixos, intervencions de la Guàrdia Civil i altercats freqüents. El 2 de març, una nena de catorze anys fou ferida en una cama, després que els obrers envoltaren el carruatge del fabricant Bonmatí. El mes de novembre, en una posterior

acció de solidaritat, el governador ordenà l'empresonament d'onze treballadors i el tancament del Cercle Obrer i foren descoberts 18 fusells Remington, amagats en una vinya del terme municipal, que lògicament no reclamà ningú.

En aquells dies, segons que es desprèn d'un full de contribució urbana, el poble estava format pels carrers i places següents: Major, de la Vila, Castell, d'Avall, Santa Magdalena (actualment del Comerç), Raval, Empedrat, Triassa, de la Coma, Rutlla, Indústria, Ponent, Nord, Fàbriques, Verneda, Santa

La processó del Remei era una de les grans festes religioses del principi de segle; aquí la veiem travessant la plaça de la Vila.

Coloma, Pla d'Avall, Pla d'Amunt i Sant Amanç.

Immers en un procés de consolidació i de canvi, al poble ja s'entreveia una certa animadversió envers la Guàrdia Civil: el 1904, tan sols la intervenció directa del tinent coronel en cap de Girona i el requeriment del governador civil obligà l'ajuntament que es donés assistència mèdica i farmacèutica als números destacats a la vila.

En aquest període es normalitzen les taxes tributàries i s'obliga a la declaració fiscal de les edificacions. Un any més tard, en Francesc Burés comunicava que havia comprat a Anna Salvadó i a Montserrat Homs la part corresponent de les filatures, i esdevenia així propietari únic de la fàbrica, segons transacció feta el 15 d'agost de 1905 i confirmada davant del notari barceloní Carles M. Soldevila.

Com a fet curiós, cal destacar que el consistori assistia cada any a la processó del Corpus i seguidament convidava a

berenar els seus empleats, o s'entretenia a fiscalitzar els exàmens dels "Hermanos de la Doctrina Cristiana", congregació arribada de França que romangué a la vila en un edifici que confrontava amb la casa de la vila, fins al 1919. També es protestava enèrgicament per un requeriment del Govern Civil en el qual es demanava que s'adequés l'hospital dels pobres a les noves necessitats, mentre el poble creixia amb la urbanització de carrers com els del Raval, de Santa Magdalena o del Molí, marcant la frontera d'un nucli que es despertava lentament a la modernitat.

El mes de juliol del 1909, Antoni Gros pujava a l'alcaldia, en ple procés d'assentament de les noves idees catalanistes i obreristes; a la comarca es vivia una gran sensibilització contra l'aventura militarista i imperialista del govern central al Marroc. El dia 20 de juliol, en compliment de l'article 44 de la "Llei de quintes", el secretari Puig Viader s'encarregava de portar a Girona els 23 nois que havien entrat a files. Fou l'inici i el preludi dels fets que, vuit dies més tard, marcarien un dels episodis més violents i arrauxats de la història contemporània de la vila: la Setmana Tràgica.

35

Festa del sometent a començament de segle, a la plaça de la Rutlla, davant de can Selga.

EL FET ASSOCIATIU

13

36

La implantació de la indústria, a finals de segle, juntament amb la indefensió en què es troben els nous assalariats, els quals no tenien cap mena d'assegurança enfront dels patrons en cas de malaltia o accident, féu que, seguint la tònic general del temps, sorgís a Anglès un fort moviment associatiu, mitjançant el qual s'organitzaren els sindicats i s'estructuraren entitats mutualistes que els donarien suport. Abans de la guerra civil, era massiva l'afiliació al sindicat únic CNT, encara que els roders i la gent que treballava a bosc n'havien

Grup d'anglesencs pertanyents a una de les moltes associacions sorgides al poble els primers anys d'aquest segle.

muntat un per la seva banda que fou dels més actius de la comarca.

Així, segons Miquel Tarrés, estudiós local del tema, l'any 1894 es crea la germandat "Nostra Senyora del Remei i Sant Miquel", la finalitat de la qual era recollida als estatuts com a "gestionadora del socors mutu de llurs afiliats, en cas que es vegin impossibilitats pel treball". Paral·lelament als primers intents associatius, s'engendrà un reeixit moviment cooperatiu i ja l'any 1911 hi ha constituïda la cooperativa "Liberia Popolo" -"poble lliure", en esperanto-, quatre anys més tard sorgiria "La econòmica anglesense", i ambdues es fusionarien el 1933 per donar vida a "La Unió Anglesense".

En els agitats dies de la segona quinzena del segle, pocs mesos abans de la vaga general revolucionària del 1917, el 7 de maig, era constituïda l'organització patronal "El fomento anglesense", que, com es llegia a la seva carta magna, pretenia la defensa dels interessos industrials, socials i agrícoles del poble.

L'any 1919, els pagesos s'associaven a la "Alianza Agrícola", que avui encara existeix, mentre que set anys més tard, el 1926, sorgirà una societat obrera, la del "Socors Mutu de Santa Bàrbara", la qual es vestí amb un caire reivindicatiu en recollir al primer paràgraf de la normativa que la seva tasca principal era "La defensa social i laboral dels seus associats.

L'any 1929, els paletes, un dels sectors més combatius de la vila s'organitzà a la societat obrera "L'Antena", tancant així el capítol abans del malson.

Entre el final de la dictadura de Primo de Rivera i l'esclat de la

guerra civil, no trobem cap més entitat dedicada a les activitats culturals que el Centre Republicà, a l'antic garatge de can Selga, on a més de mítings polítics, s'hi muntaven sessions de ball i, en alguna esporàdica ocasió, representacions de teatre.

La postguerra enfonsà la totalitat de les organitzacions obreres. El 1943 es reorganitzava el Club Esportiu Anglès i sota la seva ala protectora sorgiren altres entitats de caire esportiu (com la dels caçadors i la dels pescadors), cultural: (Floriciel i numismàtica) i recreatiu (el Club de Billar, avui ja desaparegut). Aquests anys es publica també una revista nova, "Juventud", que viurà tan sols set números, però renaixerà en una altra etapa rebatejada amb el nom de "Antena". Era la dècada dels 50 quan Anglès es treu la son i a més del Floriciel veu sorgir, l'any 1957, el moviment escolta, més tard els grups del Mijac, lligats a Acció Catòlica, i ja més cap als nostres dies ens trobem amb la Penya Barcelonista, el Club Polisportiu, el Club d'Escacs i el Grup de Teatre, que inicià les seves representacions l'any 1980, després del fracàs de dues entitats aparegudes anteriorment: el Cine-Club i l'Ateneu Popular.

Monedes de l'antiga cooperativa, quan funcionava amb un sistema monetari propi.

La Cooperativa

Una de les entitats que més han marcat la vida del poble, encara que avui estigui en franca decadència i fins i tot es parli del seu tancament definitiu, ha estat la "Cooperativa Unió Anglesense", entitat que fins no fa gaire, a més d'oferir tot tipus d'avantatges als seus associats, fins i tot tenia el seu propi sistema monetari.

Per explicar pel principi l'origen de la "Unió" hauriem de recular fins a l'inici de l'arrelament del moviment obrer a casa nostra, quan es fundà la primera cooperativa, la "Libera Popolo", el 1911, i la "Econòmica Anglesense", el 1915, entitats que finalment es fusionarien el 1933, quan eren president i secretari de la

primera Pere Ventura i Gaietà Rigau, respectivament, i Pere Peracaulà i Ignasi Camps de la segona, per formar la "Unió Anglesense". Paral·lelament, es fundà una societat semblant amb el nom de "L'estel", situada a la plaça d'en Pujol, número 3, però tant la seva incidència com la seva vida foren més aviat molt minses.

"La Unió Anglesense", unida a la "Quinta de Salut l'Aliança", a més de ser de consum, tenia un caràcter mutualista, car el soci també tenia dret a cobrar uns diners per invalidesa i de retir en cas de viduïtat. Amb la legislació franquista del 1942, les cooperatives s'hagueren d'adaptar a la nova normativa, i així la d'Anglès aprovà uns altres estatuts el 26 d'agost del 1946.

LA SETMANA TRÀGICA

14

38

En el moment d'analitzar l'esclat revolucionari conegut com la Setmana Tràgica, hi ha el costum de centralitzar el fenomen com si fos exclusiu de la ciutat de Barcelona, oblidant que foren molts els pobles d'arreu de Catalunya que visqueren aquelles dades amb virulència, la qual arribà a una de les cotes més altes a la vila d'Anglès.

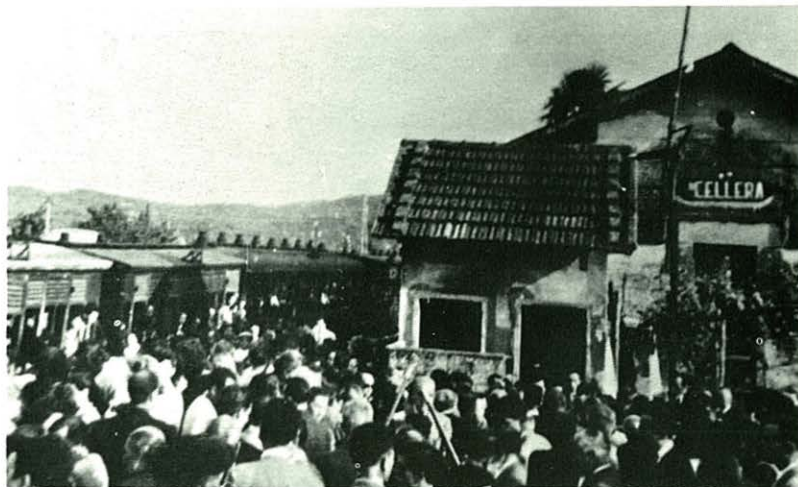
L'embarcament de 40.000 reservistes, la majoria d'ells casats i amb fills, per anar a defensar els interessos miners espanyols al Rif fou l'espoleta que féu esclatar la revolta contra l'aventura colonial marroquí, que s'emportava els

millors braços a una mort segura i deixava les famílies desarticulades.

En una situació de rebuig general, el 26 de juliol arribava a Girona la vaga declarada el dia abans a Barcelona. Es vivia un ambient tens i una alta sensibilització popular, amb els serveis de trens, telèfons, correus i telègrafs tallats. Un tren de la línia Girona-Olot, al seu pas per la Celleria, féu creure als obrers que baixava carregat de reservistes olotins. La multitud irada intentà l'assaltament del comboi, que fou perseguit fins a l'estació d'Anglès i hi fou retingut, perquè les dones de la "Burés" s'havien estirat sobre la via. Després d'un tibant estira i arronsa amb una parella de la

Guàrdia Civil, els armats dispararen i feriren mortalment un jove pagès de la Celleria. La desgràcia abrandà la còlera dels mobilitzats, que, desobeint les ordres donades per l'alcalde, es dividiren en dues columnes. Mentre uns violaven la porta del campanar per tocar a sometent, els altres feien via cap a la caserna i en trobar l'edifici desocupat –se n'havia ordenat el desallotjament en previsió de mals pitjors–, hi calaren foc.

Davant de la gravetat dels fets i de la crispació que es respirava contra els homes del

Estació de la Celleria els anys 30. Mantenia el mateix aspecte que l'any 1909, quan fou escenari de l'inici de la Setmana Tràgica.

Treballadores de la Burès l'any 1910, protagonistes dels fets que comportaren la crema de la caserna de la Guàrdia Civil.

tricorn, a les cinc de la tarda el consistori es reunia amb caràcter d'urgència, sota la presidència del segon tinent d'alcalde, Josep Reverter, car ni el titular, Antoni Gros, ni el seu segon, Miquel Rossell no pogueren ser localitzats.

En un ple llarg i crispat, fou nomenada una comissió, que marxà a entrevistar-se amb la Guàrdia Civil, refugiada a Bonmatí, per demanar-li que no tornés de cap de les maneres i així *"prevenir la sobreexcitació perjudicial per a tothom"*. Seguidament es convocà els vilatans a la plaça, se'ls informà de les gestions realitzades i s'abandonà la possibilitat de salvar la caserna sinistrada, ja que *"l'edifici amenaça ruïna i se senten*

explosions, deuen ser cartutxos deixats en la fugida, i l'ajuntament no té mitjans materials per a dominar el foc".

L'endemà, el dia 29 de juliol, després d'una nit sense incidents, a les nou del matí un ple extraordinari, aquest cop presidit per Miquel Rossell, amb la plaça plena de gent irada, comissionava l'alcalde accidental i el regidor Gabriel Costa per tornar a negociar amb l'autoritat militar i tot seguit, des del balcó de la casa de la vila, anunciar als congregats que la Guàrdia Civil no tornaria fins que ho demanés el poble d'Anglès. Rebuda amb entusiasme, la proposta tancà les primeres ferides i fou el primer pas per aconseguir la tornada al treball.

L'incendi de la caserna portà llarga cua. A mitjan agost, la institució encara armada no havia tornat a la vila. El dia 8 del mateix mes un ple conjunt entre els ajuntaments d'Anglès i la Celler, celebrat a petició de l'antic comandant de "puesto", aprovava una declaració de bones intencions: *"El poble d'Anglès fins ara ha vist i veurà en el futur amb simpatia la Guàrdia Civil en aquesta demarcació"*. Es feren vots per trobar un nou local, s'acordà estudiar les indemnitzacions, que es pagarien conjuntament amb la Celler, car es considerava que els avalots s'havien iniciat al poble veí, i s'elevà una súplica a l'autoritat judicial *"perquè, respectant els furs de la justícia, es faci tot el possible perquè hi hagi la major indulgència possible per a tots els detinguts"*.

Fins dos anys més tard la Guàrdia Civil no gaudí d'una caserna en condicions. Era l'epíleg d'un dels fets que més ha marcat l'Anglès contemporani.

CANVIANT DE PELL

15

40

En el període comprès entre la Setmana Tràgica i la proclamació de la República, Anglès trencà definitivament la clova de la modernització immers en una relativa crisi social que li canvià la pell tot encetant conflictes entre el seus habitants.

El poble estava format per dos col·lectius, en principi antagònics i clarament diferenciats. Un representava les famílies arrelades des de feia generacions a la vila vella, botiguers, comerciants, políticament catòlics i carlins; l'altre era compost pels nousvinguts amb la instal·lació

de les grans filatures, conqueridors de la plana, republicans o obreristes.

Abans d'assolir l'entesa mútua, patiren un llarg procés d'aclimatació, farcit de picabaralles que tingueren el seu punt màxim en la creació de la "Electro Popular Anglesense" i el posterior plet per determinar l'assentament del mercat.

Eren anys en què la fàbrica feia valer la seva influència davant el consistori, la vila es dotava de serveis, com l'aigua potable, l'enllumenat elèctric i les escoles graduades, i el moviment obrer donava les primeres passes, amb l'estructuració de sindicats, amb preponderància de la CNT, i engegava dues cooperatives de consum, "La Libera Popolo" i "La Económica Anglesense". Per la seva banda, els

El metgè Girona i els seus pacients l'any 1919. A la foto es poden descobrir alguns dels prohoms de la vila.

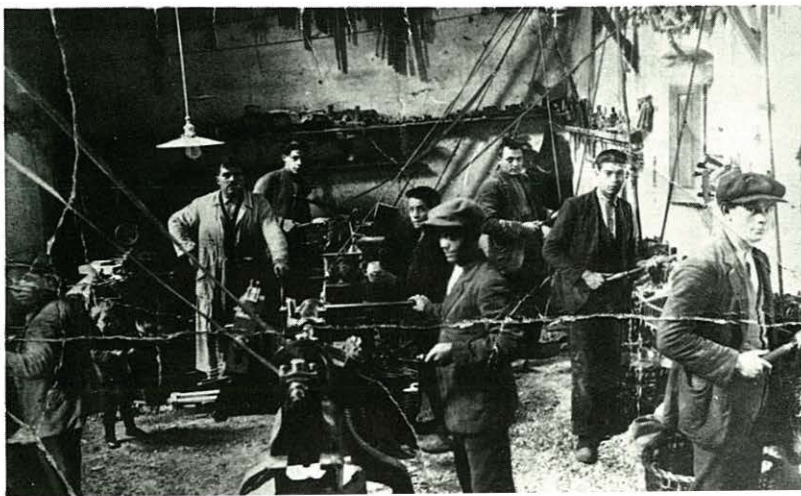
El canvi de partit judicial

Una disposició de l'Audiència Judicial de Barcelona del 22 de març del 1927 explica així el canvi de partit judicial: "Tal y como la villa había pedido se le ha agregado al Partido Judicial de Gerona y por tanto ha terminado el penoso traslado de los vecinos de Anglès que necesitaban auxilio de los tribunales de Santa Coloma, desapareciendo los eternos 26 kilómetros de carretera recorridos a pie la mayoría de las veces, por carecer de medios de locomoción. Ahora con el ferrocarril en menos de una hora y por el precio de una peseta, treinta céntimos, podrán ser trasladados los vecinos de esta villa".

futbolistes s'encarregaven de lluir arreu els colors del club, que havia inaugurat les seves instal·lacions l'any 1923.

Al bosc, després de la crisi de principis de segle, es va viure el relleu d'una de les indústries més característiques, la de fabricació de rodells. El 20 de juliol de 1913, els principals propietaris de boscos de castanyers de la contrada, els Cendra d'Anglès, els Codina de la Cellera, el marquès de Montsolí de Sant Hilari i altres, es reuniren a Santa Coloma de Farners per trobar solucions viables a la forta crisi que patia el sector. D'allà sortí

Interior de la torneria Tarrés, al final de l'any 1919. És una de les indústries que nasqueren sota l'emparament del treball al bosc.

la "Asociación Mutua Arera de castaños para aros", que molt aviat deixà pas a la patronal "La defensora de la producció arera".

Mentrestant, castigats per la manca de feina i d'expectatives, els treballadors del ram anaren afermant un fort sindicat d'inspiració socialista, embrió de la que seria "Federació Rodellaire Espanyola", que fou constituïda a la Cellera el 1915 i s'oposà aferrissadament a la introducció de la maquinària. Si l'any 1917 era creada l'organització patronal "El Fomento Anglesense", el 1919 la filatura va viure la vaga més important de la seva història. La "Burés" va romandre aturada cinc mesos –de juny a octubre–, en solidaritat amb un treballador accidentat. Era el preludi de la dictadura primoriverista, en què un

guàrdia civil, Juan López López, fou alcalde de la vila durant tres o quatre plens, això és, unes tres setmanes.

No corrien bons temps per a Anglès, assotat per les epidèmies de còlera i de ràbia. L'ajuntament empenia noves accions, com la compra de l'era d'en Cendra, avui coneguda com a plaça de Santa Magdalena, i el cap del consistori, Miquel Ribrugent, veia complerta una de les seves grans ambicions polítiques quan el poble fou canviat de partit judicial.

Si en plena dictadura de Primo de Rivera el general era declarat fill il·lustre de la vila i els regidors assistien a Madrid a les celebracions del cop d'estat, el primer acord pres per la corporació local aprovava l'obertura d'una biblioteca pública, que a causa de la manca de lectors i de la consegüent inutilitat de gravar les arques municipals amb el sou del responsable, tan sols va viure del 21 d'octubre al 31 de desembre de 1930. El 2 de març de 1931, l'Ajuntament d'Anglès s'afegia al clamor general que demanava al rei Alfons XIII una amnistia política per als empresonats de la dictadura. La República, a punt de ser proclamada, hauria de solucionar molts problemes pendents a la vila.

LA LLUM I EL MERCAT

16

42

Ebandits els fums de la Setmana Tràgica, mantenint un clima de dinamització popular, Anglès inicià el nou i mogut decenni instal·lant l'enllumenat públic després que fou rebutjada una querrela contra l'alcalde accidental, Josep Reverter, presentada pel veí de la Celleria Joaquim Solé, disconforme amb l'atorgament del nou servei a Llorenç Piella i Francesc Hortal. Encara que posteriorment els tres pledejants llimessin diferències i formessin companyia conjunta, el control del subministrament i les exigències dels tres industrials encetaren una batalla sorda en el poble, que al llarg de deu

anys, 1912-1920, enfrontà els veïns del nucli antic amb els dels nous nuclis assentats a la plana.

En 1911, davant les freqüents deficiències patides en el subministrament elèctric del Barri Vell, degudes a la companyia "Soler-Hortal-Piella", que tenia la central instal·lada en el molí de Perarnau, els veïns del barri antic es posaren en contacte amb l'industrial Bonmatí per a fundar la "Electro-Popular Anglesense", empresa alternativa que trencava el monopoli de la primera.

Oberta una guerra d'interessos comercials, en clara acció de represàlia, sota l'aparença d'una proposta de modernització, el 24 de desembre del 1912 el batlle Conrad Verdaguer signava un acord amb l'industrial Josep Piella, pel qual la plaça d'en Pujol (avui de Catalunya),

passava a ser propietat municipal, amb la condició que, en un termini no superior a dos mesos, hi fos traslladat el mercat de la vila.

Presentat com un intent d'adaptar el poble a les noves necessitats, car s'estenia cap a aquella banda on s'havien instal·lat noves botigues, en realitat la disposició era una arriscada jugada comercial enfocada a jugular la vida i el comerç al nucli antic.

Els de dalt, gent conservadora i carlina, amb el suport del barri de la Triassa i del Carrer Nou, a més del d'alguns prohoms de la plana, com l'avi Selga, lluitaren amb dents i ungles contra la disposició. Tot i les

*La plaça d'en Pujol
l'any 1915 o 1916.
Aquí es on volien que
fos traslladat el
mercats setmanal,
pretensió que
encengué un conflicte
entre "els de dalt" i
"els de baix".*

Cobles a l'alcalde Borrego

De les cobles que es cantaven en els dies de les rehyines entre els de dalt i els de baix, una de les més popular, amb el so d'americana, dedicada "a l'alcalde Borrego" (Conrad Verdguer), deia així:

Si pujeu a dalt la plassa
veureu allí un pal plantat
ab una creu ben posada...

que consti...
pro de llum no'n crema cap

La creu que hi ha es posada
pels vehins de allí al voltant
creyentse que posarien...

que consti...
quatre bombetes cremant.

Quatre bombetes cremaven
quan pagaven els vehins
pro quan els va donar la gana
que consti...
varen fer petar els fils

Aixis resulta una estátua
que allí no serveix de res
y d'axo hem de dá les gracies
que consti...
a n'el alcalde d'Anglès"

Eixa creu que hi ha posada
sabeu per què servirà?
Per enterrar la companyia
que consti...
el dia que morirà"

A peu hi farem un ninxo
y un lletféro que dirá
"Aquí jau en Lorens Riera
Que consti...
y en Francisco Hortal Sevillá

Quan vegi en Solé el lletrero
interiorment se dirá:
Aquí jauhen dos amich meus
que consti...
que'm volien assasinar

Els dels drapets

Imatge típica del mercat quan encara era a dalt la Plaça.

amenaces i les prohibicions, les pageses continuaven pujant a vendre a la plaça i quan les en feia fora la força pública, s'arrauliaven entre els carrers Majors i Pedrís de Can Cinto. Es feren mítings en els quals s'insultà grollerament l'alcalde, i s'inventaren cobles i cançons que l'acusaven de venut a l'enemic. Amb motiu d'unes eleccions locals, els qui havien votat pels de dalt foren despatxats de la fàbrica i hagueren d'emigrar del poble; 24 dones foren processades a Santa Coloma de Farners acusades de desobediència a l'autoritat i fins i tot el gerent de Can Burés hagué d'intervenir per decantar momentàniament la balança en favor dels defensors del mercat a la plaça d'en Pujol.

Fou una victòria pírrica dels de baix, republicans en la seva gran majoria, car l'any 1919, després que el municipi demanà una extensió de la xarxa del tren amb l'amplada de via nacional que l'unís a Santa Coloma de Farners i després que la filatura visqué una de les vagues més importants de la seva història, les aigües tornaren al seu llit, el mercat al seu lloc tradicional i els despatxats a la feina. Foren més de deu anys de renyines i baralles que, tot i la passió abocada, no vessaren ni una gota de sang.

Alexandre Torner i Fabregó fou un dels personatges més carismàtics de la vila i ànima de moltes de les iniciatives que es desenvoluparen després de la guerra. Responsable únic del servei de correus, feina que complia amb senzillesa i eficàcia, encara li restava temps per impulsar diverses activitats culturals o esportives, com la Societat Filatèlica d'Anglès i Comarca i sobretot la Societat de Pescadors Esportius, on a més de fer de secretari fou, juntament amb Francesc Bonaventura, qui donà cara i ulls al "Butlletí".

Alexandre Torner deixà escrit, l'any 1967, un article memoratiu on ens descriu l'evolució del poble des del 1907 fins als temps moderns, un escrit d'alt valor documental, que tradueixo directament del castellà:

"M'impulsa a escriure aquest tema recordar als de la meva edat, supervivents del segle XIX i de la primera dècada del segle XX, el que era la nostra vila en aquells temps i en la generació actual, perquè vegin i entenguin la gran evolució viscuda des d'aquella època; temps en els quals

el nivell de la vida era força més baix i sovint molt crític, particularment en aquells anys en què la indústria tèxtil patí una d'aquelles crisis d'ordre internacional i les nostres exportacions arribaren a ser ínfimes. Hem de tenir present que en aquells temps, als quals ningú no tornaria, a Anglès tan sols hi havia la fàbrica Burés i una fàbrica per a serrar fusta, la dels senyor Josep Riera, i el més greu de tot era que després de cobrar sous de fam, la jornada de treball era de les 5 de la matinada a les 7 de la tarda, amb un interval de mitja hora per esmorzar i un altre d'una hora per dinar".

"El nucli de la població era reduït comparat amb el d'avui; diré que al carrer 5 de Febrer (actualment de Santa Coloma) tan sols hi havia quatre cases, amb uns 16 habitants, i ara són uns 500, i que el carrer de la Indústria comptava amb 45 cases i ara n'hi ha 91, amb algunes indústries. Que el barri de Santa Magdalena el componien els carrers Comerç, Mossèn Cinto Verdaguier, la plaça i el carrer de Santa Magdalena, Canigó, Estret i una part del carrer

La plaça de la Rutlla a començament de segle i l'any 1977, el diumenge abans de les primeres eleccions democràtiques. Com sempre, els omnipresents "encantats" comentaven la jugada.

d'Avall, on avui no hi ha cap solar edificable. Tampoc no existien els carrers Ter i 18 de Juliol (actual carretera de Girona, recordant a més que el pont de la Verneda del carrer de la Indústria era l'acabament de la Vila i que els carrers de Sant Miquel i de les Fàbriques eren considerats als afores, com ho demostra que quan hi havia algun mort, els capellans esperaven el fèretre a l'esmentat pont".

Una altra descripció del poble, ens l'ofereix l'antic batlle, Martí Esteva, quan en presentar un informe sobre les captacions d'aigua en una sessió de l'Ajuntament, l'evolució del nombre d'abonats li serveix d'excusa per a ressenyar el poblament a la vila:

"Fins a l'entrada del present segle, moment en què Anglès tan sols tenia 1500 habitants, es nodria de l'aigua que arribava del torrent de Rifred, car els usuaris que es subministraven en aquelles dades eren molt escassos, molts veïns es servien de pous particulars i la manera de viure aleshores no donava importància a l'aspecte sanitari i poques llars podien pagar el

subministrament, per manca de mitjans econòmics".

"Amb l'augment dels habitants, després de la conflagració europea de 1914-1918, el subministrament de l'aigua va quedar insuficient, fins que el 1923, essent batlle el Sr. Riubrugent, es canvià la primitiva canonada de zenc i quitrà per una altra de ferro que baixava des del dipòsit general de la casa gran de Perarnau fins a l'entrada del poble, al final del carrer del Nord".

Esteva explica l'obertura d'un nou pou, a tocar la riera d'Osor, l'augment de consumidors produït després de la guerra civil, els problemes en què es trobà la vila per la manca d'aigua i la filtració de les triadures provinents del rentador de materials de la Mina d'Osor, empresa a la qual convida "que solucioni el problema de subministrament de l'aigua potable, fet que passaria en no llençar triadures a la riera i pel fet que en aquesta població (Anglès) es dona acull a quasi quatre-cents operaris que treballen a l'empresa, així com als seus familiars".

LA REPÚBLICA

17

46

El 14 d'abril de 1931 a Espanya es va proclamar la República. Era jove, amb una salut envejable, alegre i decidida. Aterrà entre somriures i flors d'esperança i, per primera vegada en la història de les monarquies europees, sense vessament de sang. Anglès, poble industrialitzat, amb un fort moviment associatiu i sindical, s'afegí a la festa amb sardanes a càrrec del pressupost municipal i una gran manifestació unitària de les forces d'esquerra que, partint de l'estació del tren d'Olot, arribà fins a la plaça de la Rutlla. El nou ajuntament, compost per Ramon Ribera,

Josep Casadevall, Antoni Clos, Pere Masats, Salvador Costa, Antoni Amorós, per l'esquerra, i per Ramon Vinyes, Joan Costa, Enric Gros, i Josep Caballé, per la dreta, es va desfer en lloances al nou règim, presentant-lo com a portador de les llibertats per a Catalunya.

Amb la presa de possessió de Pere Masats, empresari de fusteria i músic, del càrrec de primer alcalde republicà, pràcticament no s'alterà l'estat de les coses, encara que fou prohibit per inconstitucional un joc de cartes que se'n deia dels "reis" i en un intent d'eradicar la plaga del poble, es començaren a imposar fortes multes als petits i grans que es dedicaven a abastar nius dels arbres.

Al consistori, tot i que el domini de l'esquerra era aclaparador, es vivia una mena

Un ban republicà

L'Ajuntament republicà d'Anglès va publicar, per tractar d'emplenar les exhastes arques municipals, bans com el següent:

"El batlle demana que es paguin les contribucions, per a poder subvencionar els mestres, per tal que puguin viure decentment i poder complir amb les nostres conviccions polítiques i ideològiques de mantenir amb total rigor l'escola gratuïta i sense privilegis per a ningú".

de cohabitació, amb certs alts i baixos provocats per qüestions ideològiques o de forma, com quan un regidor demanà un control en l'actitud de certs capellans que *"volien ensenyar tant si com no el catecisme a les escoles, oblidant que l'Estat, segons la constitució es laic"*, o en les mocions de censura presentades per la dreta

Plaça de la Vila, esdevinguda plaça de la República a l'any 1931.

*El carrer de la
Indústria en els anys
de la República. Com
es pot veure, a can
Gubau ja es feien
espectacles.*

protestant contra l'autorització donada al partit comunista per a celebrar un míting, "cosa que tan sols porta desgavell i caos".

Tot i l'estabilitat, el mes de novembre la vila visqué un dels episodis clau de la curta experiència republicana. En un gest d'ètica política, en veure que a les eleccions al

Els noms dels carrers

En el curt però intens període republicà, a Anglès es respirà una decidida voluntat de canvi, que ja s'inicià el dia de la presa de possessió del nou consistori amb la redacció de les actes en català i es concretà amb el dels noms dels carrers. Així, la plaça de la Constitució passà a dir-se "de la República", la de la Rutllà, "Gabriel i Galán"; el carrer del Comerç, esdevingué de "Francesc Macià"; el de l'Església, "Mossèn Cinto Verdager"; la Verneda, "Ignasi Iglesias"; el del Nord, "Salvador Seguí"; el de Ponent "Ferrendis i Ballés"; la carretera de Sant Julià, "de les Llibertats Catalanes" i el de Sant Miquel, "Francesc Layret".

Parlament de Catalunya el seu partit havia patit un fracàs estrepitos, el batlle Pere Masats presentà la dimissió irrevocable, demanant que el seu càrrec fos ocupat per un altre regidor en el qual el poble tingués més confiança. Entre l'astorament i la incredulitat, els restants membres del ple intentaren les mil i una per a fer-lo canviar de parer, tasca impossible car no es varià ni amb votacions empatades, ni amb les bones paraules dels comissionats, ni amb adhesions incondicionals a la seva figura. Com que l'ajuntament entrava en un cul-de-sac i per evitar una paràlisi de la vida municipal, el set de desembre fou lliurada la vara de comandament a Salvador Costa, que posteriorment guanyà les

eleccions del 1934, mentre que Masats quedava com a síndic segon a l'equip de govern. Encara que no tingueren el ressò popular i polític d'altres bandes de les nostres comarques, a la manifestació de suport als fets del 6 d'octubre, la Guàrdia Civil va detenir quatre o cinc treballadors, que foren portats a interrogar a Girona.

Un mes més tard, s'informava favorablement a la petició feta per l'escola militar, el Bruc de Barcelona, que decidí obrir una sucursal a la vila. Un fet a primera vista sense importància, però significatiu de l'ambient que es vivia en aquell moment, pocs mesos abans de la victòria del Front Popular i de l'aixecament franquista a l'Àfrica.

LA GUERRA CIVIL

18

48

Si bé el període republicà estigué marcat per la relativa estabilitat i la manca de violència, l'esclat de la guerra civil desencadenà a la vila la lluita social que s'havia mantingut soterrada fins al juliol del 1936. En un poble que havia patit transformacions ràpidament, amb grans propietaris i forta implantació industrial i obrerista, l'aixecament de Franco al Marroc fou rebut amb expectació i nerviosisme. Seguint la tònica marcada els primers dies a tot Catalunya, els republicans entregaren l'ajuntament al comitè de Milícies Antifeixistes, organisme format pels membres més destacats dels

sindicats i de l'esquerra, o sigui, la CNT, la Unió de Rabassaires i l'Esquerra Republicana.

El 20 de juliol, amb l'arribada d'un escamot de la FAI provinent de Salt, es viuria una de les pàgines més tràgiques de la revolta. Foren mortes o detingudes unes quantes persones acusades de dretanisme i clericalisme, i foren saquejades la parròquia de Sant Miquel i la capella de Santa Magdalena i fou cremada la imatge renaixentista de la Verge del Remei. Apagada la primera detonació revolucionària, amb l'assentament de l'economia de guerra i la reconversió de la filatura en fàbrica de material militar, el 22 d'octubre, sota la tutela del jutge popular Joan Bach, era formada la comissió de govern integrada per Martí Cases, Salvador Costa, Josep Gelada, Jaume Gamell, Marià Carandell, Joan Angelats i Pere Peracaula, en la seva majoria antics membres del comitè. Continuant amb la dinàmica marcada pel moment, foren expropiades quatre grans finques, s'intentà redreçar l'economia i redistribuir els béns. S'ordenà el conreu intensiu de la terra, l'escolarització dels nens i la venda de capitals físics confiscats, com el carbó de industries Esteva conegut com

a can Benefici, que era canviat per productes de primera necessitat, com ous, oli o bacallà. El Centre Republicà cedí la seva sala d'actes per fer-hi la instrucció militar, s'instal·là un quiosc de llibres i revistes a la plaça de la Rutlla, s'obrí una biblioteca municipal i com que la pecúnia era més aviat reduïda, es col·laborà amb l'ajuntament de la Cellerà en l'organització de cotxes que portessin notícies als destacats al front d'Aragó.

Immers en una calma aparent, el poble vivia a cavall entre les tràgiques notícies arribades dels escenaris de la lluita i la penúria d'aliments.

Foren dictades diverses mesures de racionament i al mes de maig, davant la manca crònica de moneda fraccionària, l'ajuntament llançà, en una primera edició, 5.000 vals d'una pesseta. El dia 7, amb el vot en contra del president, es donà el vist-i-plau a l'enderrocament de l'edifici de l'església. Ara bé, quan la mesura es volgué tirar endavant, les arques estaven tan raquítiques que, prèvia consulta al sindicat de paletes, amb un pressupost de 500 pessetes, es decidí que caigués tan sols el campanar, mentre que la planta i la rectoria foren destinades a dependències per acollir-hi refugiats.

*Dues vistes
del campanar de la vila,
abans i després
de la guerra civil,
enderrocat i refet,
respectivament.*

*Es tracta
del record més clar
de la guerra civil
a Anglès.*

*A sota, el pont de Bonmatí
volat pels homes
de Líster en retirada.*

malaguenys, hostatjats a can Verdaguer, i 9 d'altres indrets que es repartiren entre els diferents punts d'asil.

Sense els recursos necessaris, la seva alimentació i la dels vilatans fou motiu de més d'un litigi, malgrat que es rebia ajuda de l'església mormona suïssa, del ministeri d'Instrucció Pública i de la Segona Regió Militar, que cada dos dies repartia 266 racions de menjar. A més, 30 famílies refugiades cobraven 600 pessetes pel fet de tenir algun membre treballant a la fàbrica, i 19 persones més es beneficiaven d'una pensió de guerra de 300 pessetes.

El desembre del 1938, els Rabassaires tornaven a l'ajuntament. Era el darrer i desesperat intent, abans de l'inici de l'exili que empengueren els derrotats els últims dies de gener, després d'una guerra que havia costat més de 30 vides al poble.

La dimissió de Martí Cases i la marxa dels Rabassaires del consistori tornà la vara a Salvador Costa, ja alcalde en la República, el qual s'hagué d'enfrontar a un dels problemes de més difícil solució, des de la meitat de la guerra en endavant. Acol·lits a la solidaritat entre els pobles d'Espanya, els refugiats

esdevingueren un dels grans trencaclosques de la corporació. Així, el 8 de setembre de 1938, a Anglès, n'hi havia 259: 64 madrilenys, instal·lats a can Cendra; 43 bascos, repartits entre la rectoria i l'església; 60 aragonesos, que hom va encabir a l'antic convent de les monges dominiques; 83

Tot i haver nascut a Estanyol, en JOSEP FONTBERNAT era un anglesenc de cor. La seva mare era de can Verdaguer (la casa dels Verdaguer va del carrer Major al carrer d'Avall, amb la famosa arcada que aguanta les dues finestres coronelles de columnes de marbre, relíquies del barri antic de la Vila Vella, i surt al bosc de can Cendra), i Fontbernats quan era nen anava a fer-hi cabanes i a jugar als indis i als romans, segons explicà ell mateix en una emissió de Ràdio Andorra.

A Anglès va néixer el seu germà Enric, mort el 19 de juliol del 1936 a Barcelona, on morí també el més gran, l'Esteve, que era poeta i li agradava pintar. Alumne de Josep Figueriques, el popular "Bet", músic espardenyer i rellotger, aviat es traslladà a Barcelona, on fou deixeble de Morera.

Col.laborador de Francesc Macià, el 1926 fundà a París els famosos "Cent homes d'en Fontbernats", coral formada per occitans i catalans emigrats a la Ciutat de la Llum. Activista, militant, catalanista a l'exterior i a l'interior, Josep Fontbernats fou diputat al Parlament català.

Després de la guerra va viure exiliat a Andorra, fins a la seva mort. Col.laborà a la ràdio d'aquell país en la seva emissió diària "Glossari d'Andorra". Presidí, juntament amb el cardenal Pont i Gol, l'acte de proclamació de la capital del Principat com a ciutat Pubilla de la Sardana, i l'any 1974 va col.laborar personalment en l'homenatge-record a la cobla Principal de Peralada el dia de l'aplec de la comtal Vila empordanesa. Recentment les seves restes mortals foren traslladades al cementiri municipal de la vila, després d'una subscripció popular per sufragar les despeses del trasllat del taüt des d'Andorra.

Reproduïm a continuació un fragment d'una carta de Josep Fontbernats, tramesa a Joan Pibernats recordant la seva infantesa a Anglès:

Una caricatura de Fontbernats apareguda a "La Campana de Gràcia", l'any 1932.

L'ideal d'en Fontbernats

L'Orfeó de Diputats

"En la vostra carta m'anuncieu que per iniciativa del Doctor Ramon Vinyes es començaran uns cursos de gramàtica catalana, i em dieu, textualment, que aquestes lliçons es donaran precisament en el magnífic local "que s'enjoia amb els finestrals gòtics de la casa on va néixer la seva bona mare, al Cel sia..."!

"La casa del carrer d'Avall que porta el n.º 33 i que hi ha la famosa arcada, amb aquell finestral que aguanta la columna de marbre, relíquia del barri gòtic d'Anglès i testimoni de glòries passades. La casa dels Verdaguer, que va del carrer Major i saltant pel carrer d'Avall, amb aquesta famosa arcada, surt al Bosc de can Cendra, camp de batalla que fou quan d'infants anàvem a mesurar-nos a la sortida de l'escola.

"Anglès ha estat sempre un poble inquiet, romàntic, amb un cert gust per la lluita. Potser ho fa que en aquest poble hi ha hagut sempre dos pobles: el de "dalt i el de baix". El de "dalt", més aviat conservador, tradicional. Es allà que hi ha l'església, la plaça Major, amb l'ajuntament, el castell, i aquesta casa dels Verdaguer, que m'heu recordat tan gentilment. A "baix" hi ha la carretera, els cafès, el camí de l'estació del tren, les fàbriques..."

”A dalt, al carrer de l’empedrat, hi vivia en Bet. El recordeu, en Bet? Era ell que ens ensenyava de solfa i va aprendre a en Pere Masats de fer sardanes. Quan acabarem la carta, us farè sentir ”Les Gales d’Anglès”, on endevinareu el tema dels Goigs de la Mare de Déu del Remei, que cantaven en Fistolet i el vell Figueriques. Fou en Bet, que va aguantar sempre una cobla de sardanes, que amb la d’Amer i la de Santa Coloma de Farners es disputaven la renomnada a tot el Gironès. Un dia, estimat amic Pibernat, haurieu de proposar que es donés el nom d’En Bet a un carrer d’Anglès. No fou cap heroi –els herois recorden sempre batalles perdudes–, però fou un home de bona voluntat, que, com el genial Juli Garteta de Sant Feliu de Guíxols, feia que tots els rellotges del poble anessin a l’hora.

”Us prego que saludeu de part meva els amics de ”dalt” i els de ”baix”. Ja m’han dit que les fronteres havien gairebé desaparegut, cosa que celebro i us en felicito. Us felicito pel bonic nom de la vostra Agrupació Sardanista. Aquest nom de ”Floriciel” haguera encantat el meu germà gran, que com ja ho sabeu, era poeta, li agradava pintar i era saberut en totes les coses del sentiment”.

REMEI VARO, Una de les grans pintores mexicanes de tots els temps, Remei Varo, va néixer a Anglès el 16 de desembre de 1908, filla d’un pare andalús i d’una mare basca. Enginyer hidràulic, l’home féu que la seva família viatgés per tota la península Ibèrica i per l’Àfrica del nord. Remei va passar els primers anys a la vila i aviat demostrà extraordinaris dots per al dibuix i les matemàtiques, alhora que començava a escriure contes i cartes amb gran fantasia.

Va aprendre a pintar a l’acadèmia de Belles Arts de Sant Fernando i durant la guerra va conèixer el poeta Benjamín Péret, el gran

Dibuix de Remei Varó, gran pintora surrealista que visqué la seva infantesa entre els carrerons i places de la Vila Vella.

animador juntament amb André Breton i Paul Éluard, del moviment surrealista. Casada amb Peret, va viure uns quants anys a París, on va freqüentar artistes i escriptors com Marx Ernst, Tanguy i Miró.

El 1942, quan els nazis envaeixen París, Varo i Péret arriben a Mèxic. Allà fa el primer vernissatge 12 anys més tard, i inicia una carrera fulgurant que la portarà a les Biennals de Mèxic, a l’exposició de Pintura Internacional de Tokyo, a la galeria Juan Martín. Quan estava a dalt de tot, reconeguda pel món, Remei Varo va morir d’un atac de cor. Encara que la seva obra està molt dispersa per terres sud-americanes, alguns originals de l’artista són exhibits al museu d’Art Modern de Mèxic.

L’any 1965, l’escriptor Octavio Paz va escriure aquesta semblança de l’escriptora, per al catàleg d’una exposició seva:

”Con la misma violencia invisible del viento al dispersar las nubes, pero con mayor delicadeza, como si pintase con la mirada i no con las manos, Remedios despeja la tela i sobre la superficie transparente acumula claridades.

”En su lucha con la realidad, algunos pintores la violan y la cubren de signos, la hacen estallar o la entierran, la desuellan, la adoran o la niegan, Remedios la volatiliza, por su cuerpo ya no circula sangre, sino luz”.

L'ARRIBADA DE LA PAU

19

52

Amb el poble físicament i moralment trencat i molts dels seus fills abocats al llarg camí de l'exili, el 5 de febrer de 1939 Anglès va rebre amb por i expectació l'entrada de les tropes de Camilo Alonso Vega.

El cansament general, conseqüència de tres anys de cruel guerra, la mort violenta de més de trenta dels seus habitants –un tribut massa alt per un enclavament a la rera guarda– i la possibilitat que es complís la famosa promesa “venimos llevando pan, trabajo y perdón”, feta pel general a l'entrada a Girona, eren bons punts de referència per pensar

en la reconciliació. Vana il·lusió. Dos dies més tard, en fer-se càrrec de l'Ajuntament, la comissió gestora presidida per Josep Vidal, més conegut com “en Pau de les Avellanes”, i integrada per Miquel Sala, Llorenç Riera, Lluís Bonmatí i Lluís Clapés, prenia, com a únic acord del primer ple de la nova etapa, “dejar sin validez todos los acuerdos tomados por el Ayuntamiento rojo, a excepción de aquellos que considerados de interés puedan ser convalidados”.

Immers en la tasca de reconstrucció, el poble vivia dies en què l'exaltació del mite es menjava la fam. Botigues, cafès, establiments públics i fàbriques foren tancades

perquè la vila en pes pogués assistir a l'enterrament dels caiguts en els primers moments de la revolta. S'anuncià una dràstica campanya per combatre la fam, mentre es repartien llimones entre les famílies més necessitades. Ansiosa per presentar una imatge populista, amant del treball i de les tradicions, la nova corporació assistí en ple a la recuperada processó del Corpus, mentre sancionava funcionaris “desafectos al régimen”. Pocs dies més tard aprovà el primer pressupost de la postguerra, per un valor de 88.528 pessetes.

*La Secció Femenina
desfilant davant de
les indústries Burès.*

Aviat la "Burés" tornà a funcionar com a filatura i, agraït per la seva recuperació, el propietari lliurà un terreny al costat de la riera d'Osor on fer-hi el nou camp d'esports. Un altre capellà, mossèn Josep Roure, s'instal·là a la doma i un mes més tard, coincidint amb la festa de les Gales, la música del refet "As" acompanyà la inauguració de les plaques que en carrers i places "recordaran en el futuro la gloriosa gesta del Alzamiento".

Per a celebrar el seu primer aniversari, tot i que hi hagué canvi a l'Ajuntament, el nou titular, Josep Maria Bonmatí, muntà un espectacle carregat de *parafernàlia*, indicatiu del moment que es vivia a la vila: el dia 5 de febrer de 1940, des de bon matí, la Guàrdia Civil, les Milícies Populars, la Falange

Tradicionalista i els treballadors de les fàbriques i tallers foren convocats i formats conjuntament en el camp d'esports, des d'on iniciaren, després d'oïr missa de campanya, una desfilada per les places i pels carrers de la vila. A les tres de la tarda, calcant el succeït un any enrera amb les tropes d'Alonso Vega, les organitzacions juvenils i la mainada del col·legi arribaren per la carretera de Santa Coloma entre salves de fusells i fum de teies enceses.

Continuant amb el clima d'adhesions incondicionals, el 3 de maig el tinent general Orgaz, cap de la Quarta Regió Militar, inaugurava el nou pont sobre la riera d'Osor, refet per republicans forçats, i el mes d'octubre, amb la presència del bisbe Cartaïa, s'entronitzava la

recuperada imatge de la Verge del Remei, a la parròquia de Sant Miquel. Una frenètica activitat institucional acompanyà el gest de la junta del sindicat agrícola de Sant Isidre, que després de veure definitivament liquidats els seus béns materials per 12.757 pessetes, lliurà l'import a l'Ajuntament "para que sea levantado un nuevo campanario que substituya al derruido en el curso de la revolución rojo-marxista".

Les cartilles de racionament no anaven gaire plenes i aparegueren els primers casos de tifus exantemàtic en un poble que es veia negre per omplir el pap. Foren robades les canonades de plom de les escoles i desaparegueren dues grans caixes de sabó de la reserva de la cooperativa. Eren els primers dies de l'any 1943, era el moment en què el batlle, Martí i Esteva, engegava dos nous projectes, un d'ampliació i urbanització d'un paratge conegut com la Font del Canyo, i l'altre la construcció d'un grup d'habitatges protegits. Un punt de partida que amb el temps esdevindria pas de gegant en el futur desenvolupament de la vila.

Les tandes d'exercicis espirituals es repetiren a l'Anglès dels 40. La devoció imposada impregnà la vila.

LES CASES BARATES

20

54

La reobertura i potenciació de les mines d'Osor, el considerable augment de la població i la batalla jurídic-burocràtica entaulada amb l'"Obra Sindical del Hogar" per a la construcció d'un grup d'habitatges protegits, foren tres factors clau que marcaren el relançament de la vila a la postguerra. En 17 anys, sota el comandament de tres alcaldes, Martí Esteva, Josep Aulet i Josep Bassols, tot i les arbitrarietats urbanístiques, Anglès s'erigí en centre social de la comarca. Guanyà mil habitants, es començaren a tancar les ferides de la guerra civil, tot i que encara l'any

1945 en Gubau, propietari del teatre, hagué de demanar al Govern Civil que es traguessin els soldats del recinte "para poder ofrecer espectáculos de que tan necesitada está la villa"; es notà un primer intent de redreçament de l'economia, i es visqueren diades de gran fervor religiós amb l'arribada de la Verge de Fàtima.

Acollint-se a les prerrogatives de vila fabril i en constant creixement, el 9 de març del 1943 es remetia a la delegació local de la CNS una resolució de l'ajuntament demanant 19 cases protegides. Era el primer pas per a la formació d'un nou barri projectat a banda i banda de la Verneda, en terrenys del marquès de Castellodorsius. Tres dies més tard, Martí Esteva i Feliu Sureda s'entrevistaven amb na Isabel Güell, titular del marquesat, per a comprar les vint vessanes on

s'aixecaria el nou enclavament. En un moment de gran activitat urbanística, entre les protestes presentades a la mina d'Osor –causant de la greu contaminació que patia la riera i el pou que abastava d'aigua potable el poble– i la paralització del projecte d'ordenació definitiva de la Font del Canyo, a causa de la impugnació presentada per Maria Domingo, s'obriren nous tallers de fusteria i es formà un patronat per tornar a engegar l'hospital dels pobres.

El febrer de l'any 1947, i previ pagament de la terra a dos pessetes o a dos rals el pam –segons la banda de la

La construcció de les cases barates significà una pas endavant en el redreçament del poble.

Verneda en la qual estigués situada la parcel·la, amb diners que foren avançats pels futurs propietaris, el marquesat cedia els terrenys, afegint-hi com a torna els trossos de terreny necessaris perquè es pogués tirar endavant la perllongació dels carrers Eixample, Verneda i Sant Miquel i un camp que arrodonís el projecte de la Font del Canyo.

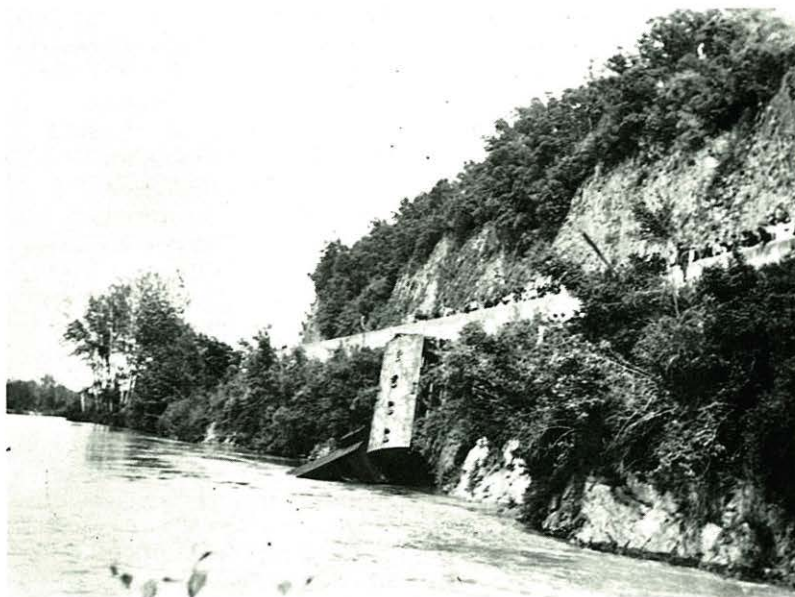
Revisats els plànols per l'arquitecte Bosch i Reigt, i mentre el tècnic municipal Joaquim Masramon confeccionava el pla de la vila i el rellotger Teodor Tribò col·locava les esferes de l'aparell que culminava el nou campanar, els habitatges es feien esperar. La situació de manca crònica de cases, l'arribada de contingent d'emigrants i l'atorgament fet a algunes de les personalitats més destacades del règim, com el cap local de Falange o algun ex-combatent o ex-captiu, feren que, davant la lentitud de la burocràcia, es reuoguessin cel i terra, és a dir,

I mentre l'ajuntament es movia per aixecar el barri del Remei, Anglès vivia l'accident del carrilet ocorregut al Pas del Gegant, a Bescanó.

tota mena d'influències. Es va escriure al director de l'administració local, es feren rogatives a la convidada Verge de Fàtima, s'invocà l'ajut del procurador "en Cortes", Bona-terra i del magistrat Carlos Obiols, perquè es fessin valer a la "Villa y Corte". Després del canvi a l'alcaldia i d'una intervenció directa del governador Mazo Mendo, el 5 de juny del 1952, deu anys després de la primera gestió, el BOE publicava l'adjudicació definitiva de les obres.

El Grup protegit Nostra Senyora del Remei tingué l'epíleg el 24 de gener, quan

Mazo Mendo en posà la primera pedra. Al llarg de la seva construcció patí l'urpada de l'especulació, i quatre anys més tard Joan Cat hi instal·lava la xarxa de canonades de l'aigua. Mentrestant, a la vila s'havia obert la primera carnisseria de cavall, la vara municipal havia passat a Josep Bassols i la corporació havia donat llum verda a la instal·lació d'un monument adossat a la paret de l'església, on en una placa de marbre encarregada als fills d'Enric Sagrera, de Girona, es podien llegir tretze noms, sota la inscripció "Caídos por Dios y por España".

REVISTES PER AL DESENROTLLISME

21

56

L'Anglès de la postguerra es podia definir com a un poble aturat, trist, més pendent de les partides de botifarra i dels resultats de l'equip de futbol que de la potenciació de les activitats culturals. En Quim Bauxell, jove aleshores, home carregat d'experiència avui, qualificà l'època de pobra, literàriament limitada a l'aparició de dues revistes, "Juventud" i "Antena", vinculades als homes d'Acció Catòlica i mortes en plena infantesa, a causa del poc suport popular, i al butlletí de la Societat de Pescadors Esportius, fullet que avui encara gaudeix de bona salut.

"Juventud" apareixia el sis de febrer del 1949, com a apèndix del full parroquial, recordant els deu anys de l'entrada de les tropes franquistes, i feia una crida als anglesencs perquè assistissin massivament als actes de la "Santa Misión". Editada en format fullet, en blanc i negre, amb poques il·lustracions, prosa castellana i poesia en català, fou un primer pas cap a la normalització de la vila i un intent de recuperar la llengua de les catacumbes a les quals l'havia condemnat el règim guanyador. "Juventud" tan sols resistí set números, una xifra molt curta però que serví per aplanar el camí de la seva germana gran, "Antena".

Després de set anys sense cap publicació periòdica, al mes de gener del 1956 sorgia "Antena". Amb el mateix format que "Juventud", sota l'emparament del rector Domènec Casanelles, la redacció estava formada per en Torns, en Gassiot, en Costa, en Danés i en Gratacós i tenia les col·laboracions de Ramon Vinyes, que hi començà a publicar les seves notes històriques, en Bonmatí, en Francesc Bonaventura, que s'encarregava dels esports, i en Martí Esteva, l'ex-alcalde, hi relatava les seves impressions.

Tot i la seva marcada tendència i per bé que els

autors dels articles normalment mai no hi posaven el seu nom, "Antena", recollí el pols d'una vila, en lent procés de germinació, oferint espai a pescadors, agrupacions sardanistes i esportives. Donà a conèixer les idees de l'HOAC (Hermandades Obreras de Acción Católica) i mantingué regularment articles en català.

Les seves planes recolliren polèmiques famoses, com l'encetada entre en Rissech i en Guillem del Plademont, dues conegudes personalitats, sobre la veritable història d'Anglès; donaren un cert renom a articulistes com "Euduvigis" i "Con-Gra", dos pseudònims per una mateixa persona, "l'Arnaldo el Vigía" i tants d'altres.

Després de cinc anys de vida, el desembre del 1960 en sortia el darrer número. Importants problemes econòmics, –car el cobrament de les subscripcions no cobria les despeses d'impressió i de repartiment–, la impossibilitat d'arribar als 500 abonats fixos i el poc ressò popular a les crides fetes per la direcció segellaren la sentència de mort d'una revista ja tocada que en els seus darrers dies havia gravitat sobre les espatlles d'una sola persona.

"Antena" morí amb el front ben

AÑO I
Anglès, 6 de febrero de 1949.

Juventud...
Suplemento de la Hoja Parroquial

Bienvenida sea

FELIZ ocurrencia de recuerdos y hechos memorables para Anglès, la aparición de esta impúdica publicación, suplemento a la Hoja Parroquial.

El día 3 de febrero de 1939 creaba venturosamente para esta Villa un lamentable estado de opresión e inseguridad con la entrada del Ejército Nacional que venía a restablecer los derechos más elementales del hombre, el derecho a la vida natural y el derecho a la vida de la cristianidad, «*¡Gloriosos antecesorios!*»

Otra circunstancia motivo de optimismo es el hecho de la SANTA MISION con que la Villa se verá favorecida en los días inmediatos de este mismo mes, acontecimiento siempre ascendente en los anales de una parroquia.

A la manera que en un período de lluvias copiosas o saturan de humedad los terrenos que quedan gratificados por una temporada el cambio de los rios, así la Misión, cascada exuberante de gracias celestiales, viene a regar, purificándonos, los espíritus, y acrecer las corrientes inabundables de la gracia.

Una publicación que asienta sus pilares sobre las ruinas del amor de Dios y de la Patria va ha de florecer. Por toda la vida lazos con gozo y esperanza deseándole éxito, siempre creyentes en su presentación y en el fervor del público. P.

¡¡ ANGLESENSES !!
asistid a los actos de la
SANTA MISION

LEA EN ESTE NUMERO

Bienvenida sea, por P. - A modo de presentación, por RÉSIA. - El 3 de febrero y su significado, por J. V. C. La liberación visto por un combatiente, por K. I. A. - Vida Anglesana - Entrevista con el Sr. Alcalde, por Pick-up - «El Militer de Nadal», por C. P. Adami: Páginas: Deportes, Entretenimientos, Comentarios, etc.

Antena
PORTAVOZ DE A. C.

AÑO I — ANGLÈS, ENERO 1956 — NÚM. 1

NUESTRA SALUTACIÓN

Al ver la luz pública el periódico **ANTENA**, queremos recordar a nuestros lectores aquella frase tan verídica: *Conocerás a un pueblo por su cultura.*

Anglès, pueblo auténticamente histórico y de demostrada cultura, necesitaba un portavoz local para rememorar hechos históricos de la Villa, acontecimientos deportivos, instruirse con temas científicos y de un modo especial para fomentar la cultura.

Para realizar este propósito, ha sido necesario la unificación de unos cuantos amigos para intentar de conseguir un fin primordial, que no es otro que el de llevar el nombre de Anglès a su nivel correspondiente.

No es tarea fácil para unos humildes redactores llevar a cabo un trabajo tan difícil como es publicar un periódico, porque tanto en el aspecto literario como económico las dificultades son muy difíciles de superarse.

Pero como que todos nos sentimos anglesenses y por tanto fervorosos amantes de nuestra Villa, cada uno de nosotros nos vemos obligados a un deber de cooperación, que por más insignificante que sea siempre será reconocido y agradecido.

ANTENA, que hoy aparece por vez primera, envía a todos sus lectores un cariñoso saludo, y por vez primera, también se disculpa por las deficiencias que en este primer número es posible hayan aparecido, anomalías que procuraremos subsanar en ediciones sucesivas.

Desde hoy Anglès tiene su portavoz, y en él podrán colaborar cuantas personas estén dispuestas a trabajar literariamente por el engrandecimiento de nuestra villa, y estamos seguros que serán muchas porque, como ya hemos mencionado al inicio de nuestra *Salutación*, Anglès es un pueblo auténticamente histórico y de demostrada cultura, por cuyas grandes cualidades los poetas han rimado sus mejores excelencias y los pintores llevado al lienzo sus incomparables bellezas góticas.

LA REDACCION

LEA EN ESTE NUMERO

Nuestra Salutación por F. Boaventura - Noticias d'Anglès por Roger - Vida Parroquial local y comarcal - Anuncio en esta columna por Pick-up - Epitafios - Noticias por J. Bonmati - Carlos Bruchard - Mera tierra años - Vida deportiva

Portades dels números 1 de "Juventud" i "Antena", dues revistes per al desenvolupisme, sorgides, és clar, sota l'empara de l'Església.

alt, com deia "Euduvigis" (Constantí Gratacós) en el darrer número, "pero Antena ha vivido cinco años en una línea inesperadamente valiente, cara a la verdad, la misma verdad que llevó a Cristo a la Cruz. No han sido años de paz, sino de espada... No hemos sido mentirosos, quizás un poco ingenuos. Hay

verdades que no se pueden decir y temas que no se pueden tocar... Al cerrar, nos confesamos sentir suficientemente pagada nuestra labor con solo la esperanza de que un día la villa no nos censure haber intentado sembrar en ella el reino de Dios". Era el darrer sospir d'una

publicació que cobrí un espai a l'Anglès del desenrotllisme. Una experiència que particularment no s'ha tornat a repetir, tot i que actualment l'ajuntament tiri amb periodicitat un butlletí d'informació municipal a l'abast de tothom.

L'ERA MARCOS

22

58

Continuant amb la línia de dinamització iniciada sota el mandat de Martí Esteva i de Josep Bassols i coincidint amb el relançament general que va viure el país, la dècada dels seixanta arribà a Anglès acompanyada d'un seguit de transformacions econòmiques i socials, de la radicació i creació de noves indústries, d'un fort augment poblacional i de l'aparició d'una certa activitat cultural i catalanista que es trobà amb els pals a les rodes posats per l'Ajuntament un i altre cop.

Quan l'any 1957 Josep Marcos Riera, membre del consistori des de principi dels anys 50, agafà la vara de batlle,

s'encetà el mandat d'una de les figures més representatives de la persistència d'un estat de coses sorgit del trauma de la guerra civil.

En el llarg període que arribà fins a l'any 1971, la vida anglesenca s'anà dinamitzant progressivament. Així, amb l'aparició de nous utilitaris es popularitzaren les dinades fora de casa, o les anades a la platja o a la muntanya. S'obriren nous cinemes, el "Paladium" dels germans Gubau, "l'Espinet", pertanyent a la família del mateix nom, o la sala de ball "La Gatzara", que tingué com a ànima en Jaume Soler i que des del carrer del Nord marcà les relacions del jovent del poble i de les rodalies.

La dècada s'encetà amb l'allau migratòria, provocada per la màxima activitat de les mines d'Osor, —que permeteren la potenciació de moltes despeses, fins i tot familiars—, per les obres de construcció de l'embassament de Susqueda i per la canalització de les aigües cap a Barcelona. L'arribada de nous consumidors i de diners impulsà una revitalització del comerç i l'assentament d'indústries i tallers que cobriren les necessitats de la mà d'obra. Així, entre altres, en Joan Torramilans obrí un taller mecànic; en Joan Parramon, un de fusteria; l'Ambrós Gros, una

empresa de lloguer de cotxes; l'Àngel Moragues, una impremta; en Narcís Vilagran, una indústria d'aigües carbòniques; en Miquel Torns, una fàbrica de mitjons i en Fèlix Carreires, una fàbrica d'embalatges. Tota aquesta empenta industrial féu augmentar en sis-cents el nombre d'habitants del poble i el convertí en nineta dels ulls de caixes i bancs.

Amb l'acabament de les cases barates, es va posar en funcionament un nou grup escolar, anomenat "Verge del Remei", que, juntament amb les velles dependències aixecades en temps de la República dalt dels estudis, cobrí les necessitats en aquest camp, fins que a la primavera dels 70, amb la desaparició dels graus en els petits poblets, es féu necessària la construcció d'un gran centre, amb més de setze graus, laboratoris, estudis i biblioteques, que actualment funciona sota el nom de "Pompeu Fabra".

En un context desfavorable, el "Floricef", consolidat i prestigiat, esdevingué nucli residencial. Instaurà el guardó "Rosa d'Or", organitzà festivals de cançó, amb l'assistència dels "Setze Jutges", en el cinema "Maravilla", més conegut per "cal Moliner", i començà a impartir classes de

Josep Marcos, voltat d'autoritats, inaugurant una mostra filatèlica i numismàtica.

català en una casa del carrer d'Avall, la qual cosa provocà que el seu propietari, en Joan Pibernat, fos cridat a l'ajuntament i amenaçat.

Amb tot, el consistori no oblidava les formes i així, després de perdre una de les grans batalles legals amb la marxa cap a Amer de l'institut d'ensenyament mitjà –mesura que es veïe compensada amb l'autorització de construir un nou grup d'habitatges protegits, avui conegut com "els pisos d'en Burés", el mateix any 1965 li era atorgada una menció honorífica de plata de la "Campaña de embellecimiento

de pueblos rurales". Amb l'obertura de nous carrers i barris, l'aixecament d'edificis cooperatius, com el de "La Pau", i una conscienciació popular més gran envers la recuperació de la democràcia,

Josep Marcos deixà l'alcaldia l'any 1971, quan les noves generacions ja no s'espantaven pel fet que s'oblidés sistemàticament les sublevacions del "Florice!" sobre la taula.

59

Una de les constants de l'antic règim era l'homenatge a la tercera edat, una gran festa vilatana a la qual es bolcava tothom.

FLORICEL

23

60

La fam i la buidor arribades a la vila amb l'acabament de la guerra civil feren de la vida anglesenca dels anys quaranta un anar passant gris.

Al començament de l'altra dècada, les reunions de quatre amics, tres d'ells units per la tuberculosi, en Josep Gelada, en Joan Pibernat i en Quim Bauxell, i un altre de més jove, en Mateu Costa, enamorat de les flors, foren el detonant perquè s'estructurés un nucli de músics, de rapsodes i de poetes, les persones culturalment més inquietes de la vila, que cada diumenge a la tarda es trobaven sota l'arcada de Cuc per passar-hi l'estona, parlant o executant diverses manifestacions artístiques.

Fou l'embrió del "Florichel-Verger de l'Art", entitat que amb el temps, i al llarg de la negra nit franquista, esdevindria una verdadera bandera de resistència pacífica contra l'estat de les coses payoutat per l'antic règim.

En encetar els 50, en un poble marcat pels pocs estímuls culturals, llevat dels esports i de les partides de cartes, les innocents trobades del grup de Cuc, les posteriors incorporacions d'en Barcelona, en Calsina, la Francesca Barnades i el seu marit, en Marcel, i tants d'altres, feren germinar l'entitat, batejada el 1953 amb el nom de "Florichel-Verger de l'Art".

La vila despertava lentament del malson. Als sardanistes, en Matamala, en Rigau, en Pielles..., els rutllava pel cap la idea d'organitzar un aplec i així, despres d'alguns contactes

amb els membres del "Florichel", el 15 d'agost del 1954, en reunió a la Font del Canyo, quedà constituïda l'Agrupació Sardanista "Florichel, Verger de l'Art".

En Matamala en fou el primer president i la seva junta, i després de patir moltes dificultats, tant de tipus econòmics com legal, aconseguí que el 19 de juny del 1955, sota les arbredes de can Burés, la tenora d'Els Montgrins estrenés el primer aplec. Tot i la fidelitat dels incondicionals i simpatitzants; la poca col.laboració de la meteorologia féu que fos conegut com "l'aplec dels paraigües" entre els cercles iniciats. Aquell mateix any s'inicià l'ensenyament de sardanes a l'antic centre republicà, conegut avui com el garatge de Can Selga.

El primer aplec, a l'arbreda d'en Burés.

Lliurament de la "Rosa d'Or", guardó amb el qual "Floriciel" premia la tasca sardanística més rellevant de cada any.

Encara que la vinculació amb el futbol servís de tapadora i estalviés més d'un problema, per la impressió del programa de mà del segon aplec a "Floriciel" li va caure una multa de mil pessetes, car els redactors havien fet una interpretació molt lliure de la llei, en aplicar a l'inrevés la disposició que obligava a escriure tan sols un 20% de les publicacions en català i la resta en la "llengua de l'imperi", i també perquè posaren a la contraportada una bandera catalana en color.

Al desembre del 1960, Antoni Masergas, artista-pintor, substituï Matamala. Amb ell arribà l'assentament econòmic, s'organitzaren concursos de colles sardanistes i es donà peu perquè una nova junta, amb en Joan Toy a la presidència i en Joan Vidal i Gayolà a la vice-presidència, l'any 1966

creés el guardó "Rosa d'Or" per a les persones que més destaquessin en el món de la sardana.

En marxar en Toy, pujà al càrrec en Pibernat, membre de la comissió d'aplec, el qual, acompanyat d'una colla de joves, va treballar des de l'any 1969 fins al 1975, en un temps en què els enfrontaments amb les autoritats foren constants. Les picabaralles s'iniciaren arran de la 16ª edició de l'aplec, arran d'un festival de cançó catalana amb la presència d'algun dels "Setze jutges" que acabà amb en Pibernat a l'ajuntament i amb la Guàrdia Civil controlant l'acte. Més tard, en una sala del carrer d'Avall, s'iniciaven els cursos de català, experiència que s'allargà fins que fou denunciada, i clausurat consegüentment el local. Sort que, mesos més tard, les

gestions fetes pel mateix Pibernat i per en Bauxell i una campanya iniciada per Omnium Cultural, remetent iròniques cartes al batlle Marcos i als mitjans de comunicació, aconseguí la represa de l'experiència i l'arribada d'en Salvador Sunyer, que donà una metodologia pràctica per fer les classes.

El 1975, s'elegia un nou president, en Ramon Bosch, músic i director de coral, que llaurà el terreny perquè en Joan Masergas, fill de l'Antoni, preparés més tard el 25è aplec i afrontés la transició democràtica organitzant actes que fugien dels estrictament sardanístics.

Després d'un breu període sota la presidència de Francesc Noguera, actualment amb en Quimet Vilà com a número u, "Floriciel" gaudeix d'un bon estat de salut, amb més de quatre-cents socis i una aposta amb vista al futur d'esdevenir l'entitat cultural i vitalitzadora que tant necessita el poble.

A la meitat dels anys seixanta, l'agrupació sardanista Floricel encetava les classes de català a la rebotiga d'una sabateria, sobre l'arcada major del carrer d'Avall. Allà, en Joan Pibernat, un resistent per a la recuperació de la cultura, la llengua i les llibertats a casa nostra, hi tenia muntada la llar que obrí desinteressadament a tot aquell qui volgués conèixer més en profunditat la parla de Pompeu Fabra. Deixem que sigui la seva ploma la que ens relati aquella experiència inoblidable, amb un text escrit l'agost del 1972 i titulat "Des d'una sala del carrer d'Avall":

"Portant a la pràctica una idea del patrici doctor Ramon Vinyes, havíem iniciat, amb un èxit sorollós, l'ensenyament de la llengua catalana a la nostra vila.

"La gran sala, sostinguda pels arcs de pedra del carrer d'Avall, s'omplia de gom a gom amb el brogit i la gatzara propis de la jovenalla que, un cop cada setmana, hi venien a escoltar les lliçons que els explicàvem amb més bona voluntat que no encert alguns "professors" aficionats. Amb tot, un cop començada la classe, s'hi interessaven.

"No recordo qui va proposar de fer venir un professor de debò, i un vespre es va presentar a la botiga de casa en Salvador Sunyer en companyia del seu hereu —un minyó eixerit de nou o deu anys—: Senzill, bellugadís, barba-serrat, amb uns ulls vius darrere les ulleres, aviat va dominar la situació. Les seves explicacions amenitzades amb anècdotes i alguna agudesa, eren seguides amb atenció per la majoria dels alumnes, entre els quals hi era jo, que tot i haver arribat prop de la cinquantena i tip de llegir en català, ignorava encara l'exacta pronúncia de l'alfabet. També, de llavis d'en Sunyer, vaig fer la coneixença del seu homònim Espriu i molts més autors que per a mi foren una revelació. (A dir veritat, jo m'havia encallat en la lectura de Maragall, Verdguer, Rusiñol,...)

"Aquell curs va durar quatre mesos i va morir de mort no gaire natural.

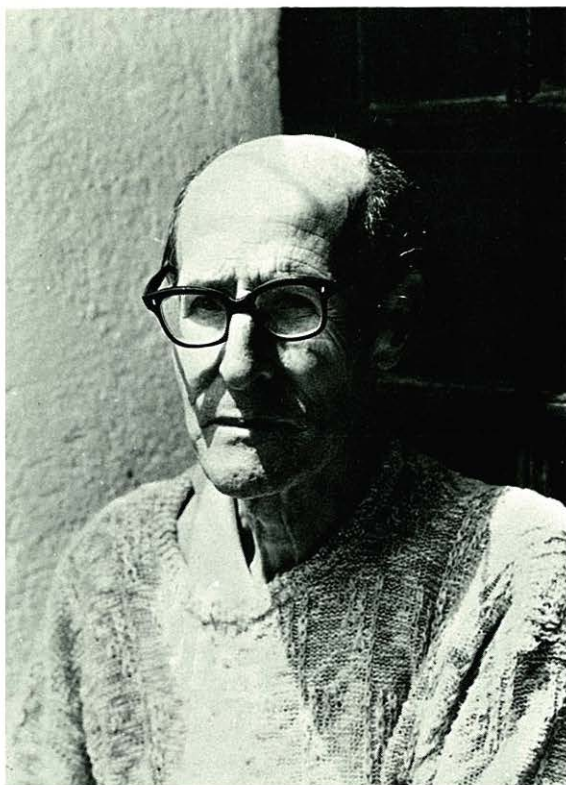
"Al curs següent varen canviar d'aires. Algú opinava que la sala del carrer d'Avall i jo mateix fèiem ferum de sofre.

"Més endavant, l'interès i la insistència de l'amic Bauxell feren que reprenguéssim novament la feina. (Aquesta vegada, la cosa s'endegà amb l'ajut d'en Joan Boladeras, ja que a en Sunyer no li fou possible de tornar, perquè crec que tenia moltes classes a Girona).

"De tota manera, les relacions amb en Sunyer s'intensificaren fins a l'extrem que, baixar a Girona i no anar a veure'l —o a marejar-lo— a la farmàcia que regeix, semblava impossible: "Què feu, la gent d'Anglès?" era la interrogació de ritual. Si les coses rutllaven bé, somreïa satisfet: "Està molt bé, home, me n'alegro". Algun cop li abocava el sac dels desenganys, tot estrafit Espriu: "Oh, que cansat estic... i com m'agradaria d'engegar-ho tot a rodar". La cara bruna d'en Sunyer s'enfosquia més encara. Amb els llavis closos i els ulls fixos semblava voler reptar-me: "Escolteu, Pibernat, que ja sou massa llarg per a venir amb històries de desercions". Davant aquella mirada penetrant, hom sortia avergonyit i petjava els carrers de Girona amb la vista baixa, com si hagués comès un delictes.

"En aquella farmàcia, a més de pastilles i xarops per a la salut malmesa, m'hi han estat donades moltes injeccions de moral que m'han ajudat a arrossegar la creu que em vaig carregar a coll en prendre consciència dels meus deures com a català.

"Des d'aquesta sala del carrer d'Avall, que conserva el record de les seves lliçons, dedico al mestre Salvador Sunyer aquestes malgirbades ratlles, a les quals l'amic Bauxell donarà una ullada i potser polirà un xic. (No les poleixis gaire, no, Joaquim, que ja saps que a mi m'agrada el català senzill i cantellut).

En Joan Pibernat, un dels homes que han treballat més pel redreçament del català a la vila.

"A dreta i a esquerra, els finestrals gòtics continuen resistint les malvestats del temps i dels homes. La claror del sol entra per les espaioses vidrieres que la parra ufanosa s'encarrega d'ombrejar. Fa dies que els pardals, sense por ni vergonya, vetllen el lent madurar dels grans de raïm que va respectar la pedregada.

"M'agradaria de tenir a l'abast les nadales d'en Sunyer amb versos de l'Espriu i amb l'efígie del mestre Fabra. Crec que les tinc desades dins una càpsa de sabates —o potser són barrejades en aquest munt de llibres i revistes, i retalls de diaris, i circulars de l'Òmnium, i cartells d'Aplecs de sardanes que hi ha sobre la taula.

"Sé que encara que les busqués, ara no les trobaria, però sé que les trobaré quan no m'ho esperi, tot cercant unes fotografies de la B. B. que també tinc desades no sé on.

"Aquesta desorganització tan ben organitzada és la desesperació de la meva dona, que pretén ordenar-m'ho tot. Però jo m'hi resisteixo tant com puc, perquè sé per experiència que una vegada fos tot en ordre, ja mai més no tornaria a trobar les nadales ni les fotografies.

"Sentint-me sol en aquesta gran sala, em ve a la memòria aquell esplet de nois i noies que iniciaren el curs de català... Molts ja ho han deixat córrer. Uns altres encara perseveren en la tasca. Algunes noies ja són casades i mares de família. Quan els seus fills vagin a l'escola i els ensenyin normalment el català, alguna potser recordarà, tot repassant les lliçons de "Signe": "Jo també vaig anar-hi, a català. Teníem un professor senzill, d'ulls vius, simpàtic. Com es deia? Ara no me'n recordo! Ah! sí; es deia Salvador... Salvador Sunyer, i era de Salt".

LA TRANSICIÓ I LA DEMOCRÀCIA

24

A les acaballes del règim, la marxa de Marcos de l'alcaldia encetà a la vila un període de dinamització i ràpides transformacions socials que la feren pujar al carro que portava l'Estat cap a la democràcia.

En nou anys naixeren i moriren entitats d'agitació cultural i política, es canvià de mentalitat, es recuperaren els partits i els sindicats i es trencà l'encarcament causat per quaranta anys de govern despòtic.

El fet que una part del jovent seguís estudis universitaris, la qual cosa els mantenia en contacte amb els corrents polítics del moment, l'aparició d'un actiu grup que, a redós de la tasca del "Florícel", organitzà, entre altres activitats, xerrades, col·loquis i un molt popular "Rally Quo Vadis", l'aparició de nous mitjans de comunicació, el cansament col·lectiu i l'estancament de l'ajuntament, que no es podia adaptar a les noves exigències de la societat civil, actuaren com palanques perquè Anglès entrés de caps a la democràcia, amb la victòria socialista a les primeres eleccions i la disgregació total del consistori que, per manca de quòrum, morí l'any 78, i fou substituït per una gestora.

Iniciat amb l'aprovació del pla urbanístic del Puig Bell, al llarg d'aquests mesos el poble es dota d'infraestructura esportiva, es construí la pista de bàsquet, educativa, es feren les primeres passes cap al centre de formació professional i industrial, s'instal·laren noves factories, com la de fibres

En aquells anys, tocant a la festa major, els treballadors de la filatura Bosch protagonitzaren la primera vaga legal, car tenien problemes per cobrar la setmanada.

artificials "Antex", ca l'Esteva amplià les instal·lacions i es creà un cine-club. Sota la cobertura legal de l'Associació de Caps de Família "la Llar", l'entitat, amb seu al cinema Espinet, se serví de la projecció dels films per a obrir importants debats sobre la situació del país, i formà, conjuntament amb membres del "Florice", de la comissió del "Rally Quo Vadis" i de militants de focus catòlics avançats, com els escoltes i el MIJAC, l'embrió de la futura Assemblea Democràtica. Lluís Llach estrenà el seu "Viatge a Ítaca" a la discoteca "Zeppelin" –avui desapareguda–, i la Trinca la "Botifarra de Pagès" a "La Gatzara", però el moment encara era força dur, com ho demostra que un "strep-tease" celebrat al principi de desembre a la primera sala aixequés la protesta de les forces clericals i conservadores i que provoqués un irat sermó del rector i, per exigències d'una part del poble, la condemna del ple de l'ajuntament, que acordà d'exigir l'aplicació de la llei de moralitat als propietaris del local. Es demanava amnistia, mentre l'assemblea treia el cap amb l'organització de la presentació de les "terceres vies". Les conferències celebrades a dalt del càfé Sport comptaren amb l'assistència de Josep Pallach,

Joan Reventós, Anton Cañellas i Heribert Barrera. Pujol fou prohibit quan ja era a la vila i posteriorment interrogat per la Guàrdia Civil, després d'un sopar a Can Segarra. Solé-Barberà no fou ni tan sols autoritzat a presentar-se.

Fruit d'una campanya de sensibilització popular, que passà pel lliurament de 957 signatures al batlle exigint el canvi de nom dels carrers, i resultat també de la reestructuració radical de la festa major i del triomf socialista als primers comicis, l'onze de setembre de 1977, 1.500 persones es manifestaven, de la plaça de la Rutlla a la de la Vila, demanant autonomia i l'Estatut. Una altra acció espectacular canvia provisionalment les plaques franquistes de senyalització. En clar procés d'obertura, el batlle accidental, Jaume Soler, inicià els contactes amb les forces polítiques per tal de redactar conjuntament el pla general d'ordenació urbana. El desinterès dels regidors, la descomposició interna, la pressió popular i la manca de quòrum a les sessions –tot sovint la sala es veia curulla d'espectadors seguint-ne amb interès el desenvolupament– provocaren la crisi del consistori, la seva posterior dissolució i la formació d'una gestora que,

En el camí de transició cap a la democràcia, la festa major va viure un canvi radical.

sota l'arbitratge del governador civil i al voltant de tres antics regidors, Costa, Toy, Rigau, aplanà el camí fins a l'arribada de les eleccions municipals.

Trenta-cinc vots de diferència donaren la victòria a l'Assemblea d'Independents i Socialistes, encapçalada per Josep Maria Feliu, enfront de Convergència i Unió, amb Mateu Costa com a primer de llista. Dues maneres d'entendre l'ajuntament, després de quatre anys de disputes, enfrontaments, tensions i deserccions, aixecades sobretot per la polèmica aprovació del pla parcial, que finalitzaren amb la presentació de candidatura única, l'encapçalada per l'alcalde Josep Maria Feliu, el qual ha governat fins avui.

Després d'un procés de transició cap a la democràcia gens planer i ple de mals tràngols en què el poble es va quedar sense ajuntament, l'11 de juny del 1978 Anglès encetava una via de participació popular celebrant les primeres eleccions locals democràtiques de l'Estat espanyol per escollir els representants dels barris en la discussió del pla general. Anglès es va avançar així de nou mesos a tots els altres municipis del país, ja que les primeres eleccions locals del postfranquisme no van fer-se a l'Estat espanyol fins al 3 d'abril del 1979. Fou una jornada històrica, reflectida en diferents mitjans de comunicació, tant orals com escrits, que Josep Maria Feliu, actual alcalde, relatava així:

"El passat 11 de juny més de 1.500 anglesencs, majors d'edat, van començar el diumenge protagonitzant la primera elecció democràtica local, des de feia almenys 40 anys.

"Es tractava d'elegir els representants dels barris per intervenir en la formació del Pla General d'Ordenació Urbana de la Vila.

"Això era la culminació d'un procés i l'inici d'un altre. La culminació d'un procés que va començar el passat setembre del 77 amb una entrevista entre l'anterior Batlle i els representants de l'Assemblea Democràtica i de les llavors naixents delegacions locals dels partits C.D.C., P.S.C., P.S.A.N. i P.S.U.C., ben aviat s'hi incorporà E.R.C. i és a partir d'aquest mes que tindran lloc en el nostre Ajuntament tumultuosos plens, reunions, sense acords, entrevistes diverses, tot per procurar donar sortida i futur al ja confeccionat Pla General. Hi va haver idees conciliadores, posicions antagòniques, promeses de dimissions, que anaven conduint, setmana darrera setmana, a fer més apressant resoldre el problema més important que té plantejat el poble: acabar amb el caos urbanístic.

"Mentre tenia lloc una reunió a la casa de la Vila, entre el consistori i les forces polítiques

locals i quan semblava que hi havia ganes d'aconseguir un acord, van irrompre a la sala uns anglesencs prou coneguts i es formà un aldarull que va ajudar a provocar la que seria crisi definitiva.

"Lavors sí que les dimissions van començar a ser efectives i així, en uns dies, pel poble va córrer la notícia: «No hi ha Ajuntament». Els diaris, la ràdio i la TV es van ocupar del fet i li donaren un relleu que va fer que els anglesencs notéssim que quelcom estava passant al poble. Vingueren els rumors de qui seria el batlle, de com quedaria l'Ajuntament; les entrevistes al Govern Civil per cercar una solució, la visita a la Vila del mateix governador per, podríem dir, «respirar el problema», i així a finals de maig, en una nova visita al poble, donava possessió dels seus càrrecs al consistori que tenim actualment. Prèviament el governador va exigir l'acceptació per part de les forces polítiques de la composició de l'Ajuntament; per tant, encara que no intervingueren en la seva formació, va donar-li el vot de confiança per iniciar la seva futura gestió municipal.

"D'acord, ara sí, l'Ajuntament i les forces polítiques, es va idear una sortida (la millor?) pel Pla General.

"Amb uns fulls informatius (els polítics) i uns volants, pancartes (l'Ajuntament), van convocar el poble a una Assemblea Popular el 4 de juny; allà es va presentar els components de l'Ajuntament, es va dir el procés a seguir pel Pla General i també les normes per fer les eleccions de barri. Després d'un interessant diàleg i contrast de criteris va acordar-se que tot anglesenc de més de 18 anys podria escollir lliurement les cinc persones que entre totes les del barri li semblessin millor per treballar pel futur d'Anglès.

"S'instal·laren taules electorals a cada barri (cinc en total) formades per gent del barri, dels partits, i de l'Ajuntament. I així, a la tarda

Amb la presentació del pla parcial d'Ordenació Urbana, a can Cendra, es culminava el procés iniciat amb l'elecció dels representants de barri.

d'aquest diumenge 11 de juny, 25 anglesencs havien estat escollits per representar els 3.000 que amb vot i dret tenen i poden opinar i treballar per totes les nostres coses, per Anglès.

"Enrera van quedar les tensions produïdes en algun barri, les «l·listes» que sectors esquerrans o dretans van fer córrer tot proposant possibles representants del barri; la Vila té 25 anglesencs de les més diverses edats i de tota classe social que s'han compromès a treballar per al barri, és a dir, per al poble, i procuraran, amb l'ajuda de tots, que les deficiències i aspiracions de tot ordre que el poble té plantejades quedin reflectides en el Pla General, a fi que el primer Ajuntament democràtic que tots esperem pugui anar-les arrançant i fent-les realitat".

LES ELECCIONS, EN NOMS I XIFRES

Barri n.º	N.º votants	Escollits	
Barri n.º 1 (Zona de les escoles i Font del Canyo)	280	Llorenç Vidal Edilbert Novàs Pere Cornellà Pere Albó Francesc Suy	(Ctra. Can Serra) (C. Joan XXIII) (Ctra. Sta. Coloma) (Ctra. Sta. Coloma) (Ctra. Can Serra)
Barri n.º 2 (Carrer Indústria, Fàbriques, Ponent)	347	J. Culubret Pere Vila Dolors Condom Alfred Barnadas Joan Suñer	(C. Sant Miquel) (C. Indústria) (C. Indústria) (C. Sant Miquel) (C. Verneda)
Barri n.º 3 (Barri antic)	232	Jose Mª Feliu Josep Mª Ventura Josep Santané Enric Cairol S. Joan Xifra	(C. J. Verdaguier) (C. Empedrat) (C. Canigó) (C. Castell) (C. d'Avall)
Barri n.º 4 (Cases Barates, Ctra. d'Osor...)	361	Màrius Toy Josep Danés Carmel Gamell Andreu Barnadas Ramon Bosch C.	(Ctra. d'Osor) (Passatge 1.º) (Grup La Pau) (C. Eixample) (Grup La Pau)
Barri n.º 5 (Triassa, Ter, Pladavall...)	297	Jaume Parramon Alexandre Vila Josep Lluís Pielies Lluís Cornellà Llorenç Barnadas Lluïsa Marquès	(C. Triassa) (Ctra. de Girona) (C. 18 de Juliol) (C. Triassa) (C. Nou) (C. 18 de Juliol)

Nombre d'anglesencs que van votar 1.567 (Nombre d'anglesencs amb dret de vot: 3.186)

DESGRÀCIES NATURALS

25

68

Les desgràcies naturals, en forma de terratrèmol, de volcans o d'aiguats, han estat un dels factors que han marcat la història de la Vall d'Anglès.

L'assentament de la vila, tocant l'aiguabarreig del Ter i la riera d'Osor, ha fet que els dos rius, mediterranis i temperamentals, marquessin tot sovint l'existència dels anglesencs. A més de modificar un i altre cop el seu curs, com ho demostra la inutilitat de l'antic pont que travessava el Ter a Sant Julià, avui aixecat sobre terreny de cultiu, els successius aiguats han provocat pèrdues i

desgràcies personals, han trencat les relacions entre el castell i la sagrera i fins i tot han privat d'enterrar els morts.

El primer estrall de l'aigua del qual tenim constatació històrica data del quinze de març del 1427, quan en obrir-se una boca de foc a Lloret Salvatge, els materials expulsats taparen el curs del Ter i provocaren el negament de les terres veïnes.

El 15 de novembre del 1599, l'aigua s'endugué l'arcada del Pont Vell del terme d'Anglès, situat en un paratge que es coneixia aleshores com el "Plantadís". Fins al començament de l'actual segle no fou bastida una nova arcada, i la seva manca entretant havia provocat que les dificultats de comunicació amb l'altra banda del Ter fossin enormes, car els carruatges tan sols podien travessar-lo pel Pont del Diable de Susqueda o pel Pont Major de Girona, i despertà l'enginy dels naturals, car, com explica Ramon Vinyes, "*durant 300 anys i escaig, la manca d'un pont en condicions era suplida per una escala de gat, que es col.locava entre penya i penya, damunt de l'engorgat. La solució era tan perillosa que el dia 23 de maig del 1658 en Francesc Carreres va caure de l'escala a baix i es va negar*". Amb tot, els

malabarismes que es veieren obligats a fer els nostre avis no passaren per alt en el saber popular, que rebatejà l'indret amb el nom del Pasteral, molt més funcional i adient als temps que corrien.

Els estralls de l'aigua continuaren fustigant la contrada. El 1611 s'emportà la casa de la Fanera; el 19 de novembre del 1716, inutilitzà tots els molins de la contrada; el 13 i 14 de gener del 1790, segons informava el viatger Zamora, "*había en la Celleria un puente muy dilatado sobre el río, el cual, al no estar muy bien apoyado, se lo ha llevado , pocos años hace*."

Encara és present el record més recent de l'aiguat del 1940, quan les intenses pluges del 17 i del 18 d'octubre feren sortir els dos rius de mare i tot i que a Anglès no hi hagué víctimes personals, l'aigua s'endugué Can Coll, destruí alguns habitatges del barri de la Farga, tocà la Barca de Sant Julià i alguns massos de Trullàs, destruí 550 metres d'entrada i 300 de sortida del canal que movia les turbines de la filatura Burés, la maquinària de la qual quedà inservible, i provocà l'atur forçós de més de 700 treballadors. El riu canvià de llit, féu perdre la collita de tardor, creà 18 noves hectàrees de regadiu i 103

F. T. V. — 4125 - RINGLES. Pastoral Antich

causats, s'estimaren en més d'un milió i quart de pèrdues. Acolhida als beneficis de "zona afectada por los temporales", a

Dades de les inundacions

ANY	MESOS
1427	març
1599	novembre
1611	novembre
1678	setembre
1716	novembre
1919	oct.-feb.
1921	set.-nov.
1926	set.-nov.
1932	set.-nov.
1939	set.-nov.
1940	octubre
1943	set.-nov.
1944	set.-nov.
1948	set.-nov.
1962	set.-nov.
1963	set.-nov.
1965	març-abril
1969	març-abril
1970	octubre
1971	setembre
1982	febrer

requeriment de l'ajuntament fou enviada a Anglès una companyia de 67 presoners republicans, els quals devien treballar d'allò més bé, car un mes després, i com a premi al seu esforçat comportament, el consistori aprovà una subvenció de 300 pessetes perquè poguessin comprar vi.

Tot i que la construcció de l'embassament de Susqueda regularitzà la força de les aigües, el fantasma de la catàstrofe tornà a planar sobre el poble el 1982, any en què la riera d'Osor s'endugué una part dels terrenys de la zona hectàrees més d'hortes esdevingueren de secà.

Si bé el pantà, aigües amunt del Pastoral, representa una seguretat per a la contrada, la por que es rebenti ha sortit a rel·liur nombroses vegades. Tan sols cal recordar el 24 de maig de 1979, quan, espantats per

El Pastoral antic, segons una placa que testimonia com el Ter era travessat gràcies a una perillosa escala de gat que suplia el pont arrossegat per les aigües del riu. A la esquerra, la carretera de Girona, en els dies de l'aiguat de l'any 40. Com es pot veure, les aigües han inundat el camp de can Biel i han voltat la casa.

uns terratrèmols, molts anglesencs abandonaren les seves llars, més per por a una hipotètica baixada de la resclosa que no pas pels mateixos tremolors. O recentment, el 21 d'abril del 1983, quan una emissió radiofònica que relatava l'enfonsament del pantà, imitant l'Orson Welles de "La guerra dels móns", provocà l'angoixa generalitzada i algunes famílies, abrigades amb mantes, marxaren a refugiar-se al bosc d'en Cendra,

VOLCANS

26

70

El fet que, geològicament, les comarques de la Selva i la Garrotxa estiguin situades sobre un important sistema de falles producte del plegament alpi, en un enclavament d'aguant mínim enmig de dues parets de resistència màxima, com són el Pirineu i el Montseny-Guilleries, ha provocat que, des del final de l'era terciària, les manifestacions volcàniques, producte de la inestabilitat del basament cristal·lí i la dèbil cobertura sedimentària, fossin constants. Anglès, encerclat d'antics volcans, com el de la Closa de Sant Dalmai, situat al peu de la serralada. Pre-litoral,

en un sector que, si bé antigament formava part del massís Montseny-Guilleries, fou trencat per falles que l'enfonsaren en relació amb la muntanya, ha patit freqüentment fenòmens volcànics, com l'aparició d'una llengua de foc a l'antic terme, o els diferents terratrèmols que han destruït més d'un cop la vila.

La primera sotragada de la qual es té notícia històrica és datada per J. M. Munnera, el 28 d'octubre del 1347, encara que no és fins vuitanta anys més tard que s'iniciaren les grans manifestacions sísmiques conegudes com la sèrie olotina que el 15 de març de 1427, segons les cròniques d'aleshores, portaren la destrucció del castell d'Anglès.

Eduard Fontserè i Josep Iglèsies, en el seu estudi "Compilació de les dades sísmiques a les terres catalanes entre 1100 i 1906", consideren que la sèrie de terratrèmols que es produïren al Principat, al llarg del trienni 1427-1430, presentà tres fases culminants: la primera s'esdevingué el 15 de març del 1427, amb una intensitat de grau vuit a l'escala Mercalli, i destruï els pobles d'Amer, Osor, Anglès, les Planes, Sant Feliu de Pallerols, el Castell d'Hostoles, Sant Martí de

Cròniques de terratrèmols

Les cròniques d'aquell temps descriuen així el terratrèmol del 15 de març del 1427:

"La destrucció d'Amer és estada pus forta que en altre lloch assi. Be es ber, que de totes les cases de la vall e lloch d'Ozor, se son enderrocades, e lo castell d'Anglès e moltes esglesies de diverses parroquies e moltes torres e cases que eren molt fortes".

Paral·lelament, i segons un còdex del monestir d'Amer, estudiat per J. M. Teixidor, "en la sufragània de Lloret Salvatge, que es una muntanya a la part de ponent del monestir sobre lo riu Ter, isquè una gran boca de foch que llençava gran fetor i obligà als habitants a desamparar i renunciar als massos".

Calixt Noguera, apotecari de la Cellera, relatava així a "La lucha" el terratrèmol del 27 de juny del 1887:

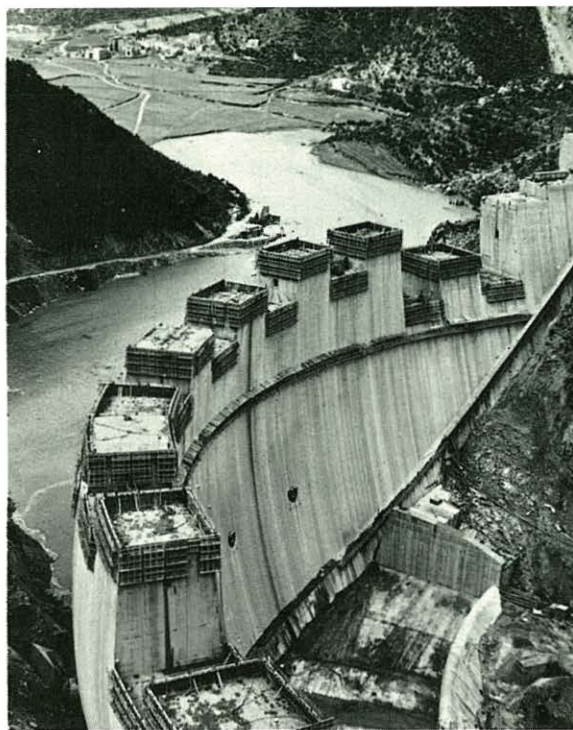
"Els edificis han oscilat, els pots de la farmàcia han trontollat sense caure, i del pou de Can Felip, n'ha sortit un ven huracanat i roent que s'ha allargat tant com el soroll. Anglès i Osor també l'han notat".

Llémena, Mieres i Sant Feliu de Lloret. La segona es produí tres mesos més tard, el quinze de maig, amb la mateixa intensitat

de l'altre, i enderrocà Olot, Castellfolit, Ridaura, el Malloll i Santa Pau; i la tercera fase és del 2 de febrer del 1428, diada de la Candellera, que afectà particularment tota la província, amb una intensitat de vuit de l'escala Mercalli a Barcelona i de nou o deu a Olot i a Puigcerdà.

Canviant de segle, trobem que el 27 de juny del 1887, a les vuit del vespre, hi hagué un altre moviment a l'aiguabarreig que formen el Ter i el Brugent, amb una intensitat de quatre a l'escala Mercalli. El 1901 es notà un petit moviment, de grau dos, que es repetí el 6 de gener del 1906, a dos quarts de 6 de la matinada, amb una intensitat quatre de l'escala esmentada i amb l'epicentre situat a l'aiguabarreig Ter-Brugent.

Encara que a priori. Susqueda representi una seguretat per a la vall, l'alt grau sísmic de la contrada no deixa dormir tranquils els seus habitants, que pateixen pensant en un possible esbotzament de la clova d'ou de la paret de l'embassament. En la foto, durant les obres de contrucció, el 1966. El poble encara no era cobert per les aigües.

Un nou fenòmen fou detectat pels sismògrafs de l'observatori Fabra, a un quart d'onze del matí del 9 de novembre, quan se sentiren

uns sorolls subterranis d'uns segons de durada que es calcularen de la intensitat 1. Tancant el capítol, la gran majoria dels anglesencs encara recorden l'ensurt que patiren el 24 de maig del 1979, quan es produí la primera sotragada d'un sèrie de tres, ja que es repetiria a les quatre de la matinada i a les dues del matí del dia 25, assolint una intensitat màxima de grau cinc a l'escala Mercalli. La sensació de pànic fou tan punyent que algunes famílies passaren la nit fora de la llar. Amb l'epicentre situat entre Anglès i Sant Julià del Llor, fou sentit també a Bonmatí, a Sant Martí Sapresa, a Sant Climent d'Amer, a la Cellera i a Vilanna.

Terratrèmols enregistrats a Anglès

ANY	DATA	EPICENTRE	GRAUS MERCALLI
1347	28 nov.	Anglès	?
1427	15 mar.	Amer	8º
1887	27 juny	Ter-Brugent	4º
1901	set.	La Cellera	2º
1906	4 gen.	Ter-Brugent	4º
1906	9 nov.	La Cellera	1º
1979	24 maig	Anglès-St. Julià	5º

Tot i que culturalment la vila d'Anglès no ha estat pròdiga en fills il·lustres, a les seves entranyes germinà una generació de poetes de postguerra, de vers sense complicacions i de rima precisa, rapsodes en llengua catalana en temps de prohibició, que descobriren una vila amagada, un món entre la fantasia i la realitat

CARRER D'AVALL

A la família Masats, afectuosament

Carrer d'Avall, carreró,
barri gòtic del meu poble
de caràcter vetust i noble
i humil com una oració...
A mi em plau ta poesia,
també em plau ta quietud,
i àdhuc ton asimetria
que és per mi una altra virtut.

M'agraden els teus portals
ornats amb pedra polida,
i els marcs de pedra esculpida
d'algun dels teus finestrals.
(També em plau la senzillesa
dels veïns del meu carrer:
si un temps hi visqué nobleza
ara és noble barri obrer).

Carrer d'Avall que d'Anglès
ets relíquia inveterada,

que ajudà els anglesencs a entendre el moment
que els havia tocat de viure.

Sigui aquest recull de quatre poemes, que ens
conviden a passejar pels carrers del barri antic,
un petit homenatge a Esteve Calsina, Joaquim
Bauxell, Joan Pibernat, Francesca Barnades i
tants altres poetes de poble.

Joaquim Bauxell.

Déu te do bona durada
i et conservi sempre il·lès...
Carrer d'Avall que sorgires
del somni d'un trobador,
que tens vida... que sospires...
i ets bell com una cançó!

Jo sempre et miro amb amor,
i si un jorn he d'allunyar-me
mai de tu no he d'oblidar-me,
sempre et portaré en mon cor!
Evocaré les arcades
i el teu sòl irregular
on de xic tantes vegades
solia felíç jugar.

(No cregueu que sols poetes
el lloïn -i algun nadiu-,
que també les orenetes
l'escullen per fer-hi el niu).

Joaquim Bauxell i Costa

Francesca Barnades.

EL MEU CARRER

A "FLORICEL", verger d'art i niu d'il·lusions,
que d'Anglès és flor i perfum, perquè sap ésser
a la vegada espiritualitat i rialla.

L'Autor

Bé n'ets de cantellut i trenca-soles
carrer del RAVAL! Ta fesomia
és aspra, i ruda i de vell mormoles,
quan la planta que et trepitja bé voldria
trobar-te dúctil, de suau petjada.
Tens l'aire camafred del pidolaire,
que a l'atri de l'església s'arredossa;
tens graons que retorts puguen enlaire
com humanal aspiració potser confosa,
que et formen uns racons plens d'encanterí.
Durant tot l'hivern el sol no et besa
i et regala la humitat del moll dels ossos;
cries molsa en tes pedres mal juntades i et

[vessa

la tristesa d'ésser vell i fet a trossos
com vestit espellifat, fet de pedaços.
Així i tot jo et porto a l'ànima,
profunda i emocionada simpatia,
car gravat en mon cor ets bella làmina

ANGLÈS, VILA AIMADA

Anglès, vila aimada, tan bella i xamosa,
vestida de rosa, de gala i encís;
tot el teu encant fes sortir defora,
que tothom gaudeixi del que tens a dins.

Repica campanes que emplenin de joia,
cel amunt, sa veu, als núvols d'argent,
i el sol brilla més quan tu et dones tota.
Repica, repica amb el cor content.

Com la rosa closa, que es bada formosa,
tot el teu perfum brinda al foraster,
que els teus fills ufans diguin amb eufòria:

de perfils ben acusats, i jo voldria
que tothom et veiés com jo et veig ara.
Ara que sé com són les teves coses
i que la teva aspror no és mai rudesà;
sé que en la teva gràcia humil ets net de noses,
perquè la mainada sens perill, oh flor encesa!,
sobre ton dors camini confiada.

Jo et sé recollit, callat i plàcid,
en moltes hores del dia o de la nit.
Ton gest potser enfosquit no té mal àcid;
et prens amb calma la gatzara i el brogit
dels qui acaben jornada o comencen de nit.
Tu els coneixes bé; són bona gent
a qui els dol passar desapercebuda;
el seu pas és sempre un fort vent
de riures i de crits; sempre llengua moguda;
son gest és ample i franc; llur cor és ben
[fervent.

Però tu els deixes passar; torna la quietud,
que és de sempre ta fidel companya,
ella et volta amb vels de solitud
als peus del cloguer que és ta ombra germana
i tu et quedes pensant que tota glòria és
[vana.

Esteve Calsina

–Nostra aimada vila!– com jo ho dic també.

I mentre ells gaudeixen del goig de la Festa
guarda per a mi un petit racó
on pugui abocar-te, de l'ànima meva,
totes les bel·leses que he compilat jo.

.....

Anglès, vila aimada, tan bella i xamosa,
ma casa pairal guardes en ton cor...
Amb crit de pubilla, sentint-me orgullosa,
avui vinc a dir-te: –Tu vals més que tot!

Francesca Barnades

ELS ESPORTS

27

74

L'esport ha estat una de les activitats que han tingut més incidència en la vida quotidiana del poble i que encara avui continua gaudint d'una atenció preferent entre tots els substrats socials.

Com a la majoria de viles de les nostres comarques, l'afecció al futbol arrelà molt aviat a Anglès, arraconant altres maneres de passar l'estona, i es féu completament indispensable de les llargues partides al cafè el diumenge a la tarda.

El club fou fundat l'any 1920, però fins a l'any 1923 no estrenà camp i anà fent la

viu-viu fins a la temporada 1943-1944, quan, coincidint amb la reorganització de l'entitat, després del malson de la guerra civil, va pujar a la primera categoria regional B, de la qual fou campió a la temporada 52-53, després de vèncer el Samboià i el Manlleu, els altres dos equips que s'havien qualificat per disputar el títol.

A més s'assolí el subcampionat de la Copa de Catalunya, davant dels primers equips del Gironà, l'Olot, el Granollers, el Sants i l'equip B del Club Esportiu Espanyol, el qual més d'una vegada féu jugar professionals.

Amb la pujada a la primera regional, els desplaçaments es feren molt més llargs, s'anava a la província de Tarragona, fins a la Cava, a tocar el delta de l'Ebre, cap a la de Lleida i cap a Andorra. Un panorama poc afalagador per a un club que començava a passar dificultats econòmiques...

Així, a poc a poc, amb el cinturó més o menys estret, el club va pujar a principis dels seixanta a la categoria Preferent, a un pas de la tercera divisió nacional, on disputà la promoció d'ascens dues vegades i quedà eliminat en considerar la junta que la categoria i les despeses que

reportava no eren convenients, ateses les seves possibilitats reals, de la qual cosa es beneficiaren el Sant Martí i el Granollers.

Més endavant, i per mèrits propis, l'Anglès es tornà a fer mereixedor de la tercera, però de nou la manca de recursos el féu tornar a renunciar-hi.

A l'equip destacaren grans figures, com Trias, Saeta, en Ferragut i en *Pistola*, els germans Ribera, jugadors tots ells que posteriorment militaren en altres conjunts de categoria nacional i fins i tot un, en Coll, arribà a lluir la samarreta del Futbol Club Barcelona.

L'any 1972, en Francesc Bonaventura, secretari, delegat, cronista i ànima del club, assegurava que el millor conjunt que mai havia defensat el poble estava compost per Bosch i Pujolràs, a la porteria; en Montjé i en Bonell, a la defensa; l'Antich, en Muxach i en Pelayo, a la mitja; i en Franch, en Torres, en Medina, en Juan José i en Rigau, a la davantera.

Actualment, l'Anglès manté la primera categoria regional.

En el moment de fer un breu repàs a la vida del Club Esportiu, també s'ha de fer

El bàsquet, segon esport de la vila, gràcies a la tasca del Club Joventut Anglès i d'Enric Santané, entre molts altres afeccionats. A la foto de sota, la Penya Barcelonista, segon equip de futbol per un poble amb forta tradició esportiva.

notar que sota la seva ala protectora, i fruit de les complicades circumstàncies que vivia el país durant el règim anterior, hi van néixer totes les altres activitats culturals i recreatives que marcaren la vida dels cinquanta.

Sota l'emparament legal dels seus estatuts, veieren la llum la Societat de Caçadors Esportius d'Anglès i Comarca, la Societat de Pescadors Esportius, l'Agrupació Sardanista Floricel, la Societat Cultural i Filatèlica i Numismàtica de la comarca d'Anglès i el Club de Billar, avui ja desaparegut.

Altres activitats esportives que han tingut una forta incidència a la vida de la vila han estat marcades per diverses fundacions, com la de la Penya Barcelonista, nascuda el 1970 amb la finalitat exclusiva de fomentar i promoure l'esport i que actualment manté un equip de futbol masculí a les categories inferiors. La del

Club Polisportiu Anglès, que fou l'ànima per a la construcció de la piscina municipal i on es començà a formar el Club Bàsquet Joventut Anglès, que ha assolit un important paper a les competicions nacionals i ha jugat una tasca definitiva per a l'arrelament de l'esport a la vila.

Més recentment s'ha format el Club Atlètic Anglès, preferentment dedicat a l'ensenyament i la promoció de l'esport infantil, i a més el Club Escacs Anglès, que tot i la seva joventut, ha fet un bon paper en diversos campionats provincials i regionals.

VIATJANT AMB L'EQUIP DE FUTBOL

28

76

Francesc Bonaventura i Vila, cronista del poble, tintorer, cobrador al tren d'Olot i posteriorment encarregat a la companyia TEISA, és un dels personatges més entranyables del poble, i potser la persona que més sap de les diverses entitats esportives, car la seva condició de delegat en unes, i de soci fundador a les altres, li han donat oportunitat de recopilar un seguit interminable d'anècdotes que relaten que en un temps no gaire llunyà això de l'esport, per bé que no estava tan professionalitzat com avui, es regia per unes normes, que en podríem dir de cavalleriesitat, que donaven

Una de les primeres formacions del Club Esportiu Anglès.

color a uns dies en els quals els homes se sacrificaven més per amor a uns colors que per diners. Però deixem que sigui la ploma del nostre personatge la que relati sensacions d'un temps passat.

Cap als anys quaranta, l'Anglès havia de fer els desplaçaments amb tren, i en un d'ells, el de Tortosa, no hi havia places disponibles i els maldecaps foren per al delegat, ja que es troba amb el dilema d'haver de llogar cinc taxis, els quals havien de recórrer entre tots 2.000 quilòmetres, o quedar-se en terra, per manca d'una solució millor.

Finalment li passa pel magí de donar dues-centes pessetes al revisor del tren i tot arreglat, momentàniament. Semblava que el viatge aniria com una seda quan, una vegada tots acomodats, vingueren les

trifulgues, car els estraperlistes no volien deixar els paquets i s'hagué d'anar com sardines enllaunades, sense poder-se moure.

En una altra ocasió, l'Anglès es desplaçà a Sant Boi de Llobregat, i una vegada finalitzat l'encontre, el delegat es presentà per cobrar el que s'havia estipulat per la federació, quan es trobà amb la sorpresa que el club amfitrió només tenia pessetes per pagar o bé a l'àrbitre o bé a l'Anglès. El delegat anglesenc preferí que paguessin a l'àrbitre, senyor Josep Bielsa, i exposar el cas a l'amo de l'hotel on tenien per costum d'hostatjar-se, el qual no trobà cap inconvenient a ajornar el cobrament de les habitacions i

els menjars, car es tractava d'uns bons clients, i d'aquesta manera l'Anglès quedà com un senyor davant de l'àrbitre, el qual tenia moltes simpaties per l'equip.

Un altre dia, l'Anglès disputava la promoció de permanència en certa població gironina. El resultat en camp propi havia estat d'empat. Per tant, al camp contrari l'Anglès s'ho jugava tot a una carta. El partit

era transcendental per a ambdós equips, motiu pel qual l'equip contrincant havia sol·licitat delegat federatiu, per a més seguretat. Mentre el delegat de l'Anglès feia el lliurament de les fitxes, entrà el delegat federatiu, el saludà ben cordialment, creient, ben segur, que saludava el delegat local, perquè la manera d'expressar-se bé ho donava a entendre, ja que els augurava una bona victòria, entre altres

moltes floretes. Moments després el que entrà fou el delegat de l'equip local i en adonar-se aquell senyor del seu error, les seves galtes es tornaren roges com roselles en un camp de blat.

Un dels desplaçaments més desitjats era sense dubte el que es feia fins a Andorra, i no pas per la disputa del partit, precisament, sinó per les diverses compres que es podien fer al Principat.

L'astúcia era el que més valia i s'emplenaven tots el racons dels cotxes, cercant els amagatalls més ingenus per tal de burlar la vigilància dels duaners, que en moltes ocasions, en tractar-se de futbolistes, feien els ulls grossos.

Un lloc que semblava ideal era sota els seients de l'autocar, i també el sac de material de l'equip, encara que per a algun jugador la cosa no era pas gaire clara. N'hi hagué un a qui la seva xicoteta havia encarregat que li portés alguns metres de tela de cortina per vestir les finestres de la nova llar. Ja a l'autocar tot eren comentaris, perquè no comprenien que el jugador esmentat, que era prim com un fideu, s'hagués tornat de cop i volta com una bola, incògnita que quedà aclarida a Martinet, a l'hora de sopar, enmig de grans rialles dels companys d'equip.

Una de les darreres formacions, a la temporada 82-83, en el mateix club.

LA SPDAC, LA PESCA COM A ESPORT

29

78

Una de les entitats més veteranes i que encara mantenen més incidència a la vida de la vila és la Societat de Pescadors Esportius d'Anglès i Comarca (SPDAC), fonamentalment potenciadora de l'esport de la canya i l'ham. Nascuda el mes de maig de 1956, com a secció del Club Esportiu Anglès, la primera junta fou presidida per Mateu Costa i formada per Francesc Bonaventura, a la vice-presidència; Alexandre Torner, a la secretaria; en Josep Ayala, a la vice-presidència; en Josep Costa, a la caixa; en Jesús Sánchez, com a vocal delegat del Club Esportiu, i en Gabriel Cañabate, en Ramir Bartrina,

en Francesc Pibernat, en Domènec Colomer i en Josep Moner, com a vocals. Era l'infantament d'una de les associacions que han gaudit de més bona salut al poble. El 1953, sota l'emparament d'Àlex Torner, carter i un dels personatges més populars i recordats, i Mateu Costa, entre altres, sorgí, al voltant d'una taula de cafè, el butlletí oficial de la societat, portaveu que s'ha publicat periòdicament i sense interrupció fins avui, i a hores d'ara, després de 34 anys, ja se n'han superat els 400 números.

Organitzadora de concursos extraordinaris i multitudinaris com el que celebra el segon diumenge de les Gales, ha tirat endavant una important tasca de manteniment i conservació de la fauna piscícola, repoblant els nostres rius i experimentant-hi l'aclimatació de noves espècies.

A la primavera de l'any 1958 s'hi van començar a deixar anar alevins carpa Royal, Truita Blak-Bas i d'altres espècies, en diferents trams del Ter i de la riera d'Osor, riu que ha vist augmentar la seva riquesa piscícola després del tancament definitiu de les mines situades a cinc quilòmetres amunt del terme i gràcies a l'aclimatació de les truites a les seves aigües.

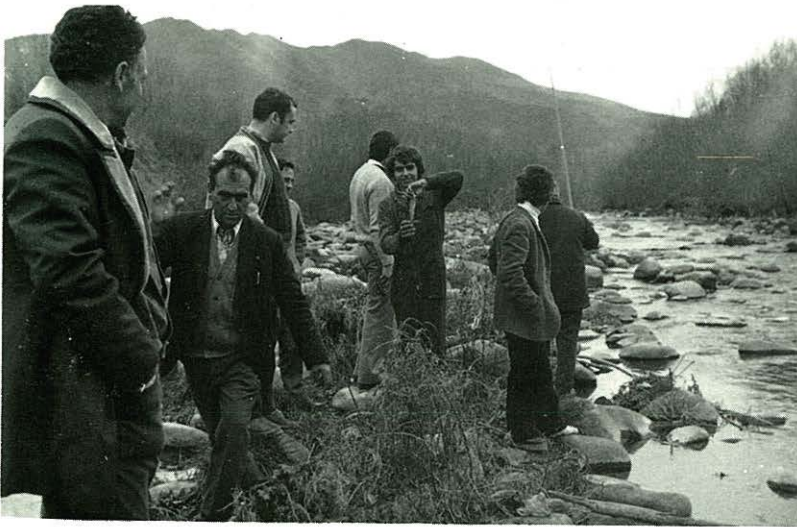
De la societat, n'han sortit bons pescaires, com ho demostra l'assoliment de diversos campionats provincials i regionals i un subcampionat estatal, l'any 1970, en què Fermí Esteve es va quedar a pocs punts del cetre absolut, en un renyit concurs celebrat a Càceres. Avui, més de 50 trofeus poblen les seves vitrines.

"Avant la pesca", sardana amb lletra de Quim Bauxell i música de Pere Buxo, dedicada pels compositors a la societat, li fa d'himne. Celebra el patró el dia de Sant Pere, que honra amb una missa i diferents actes populars, entre els quals destaca un partit de futbol entre representants dels associats joves i dels vells.

El 21 de novembre del 1971, s'inicia la llarga llista de concursos al pantà de Susqueda amb la victòria de Pere Fontàs. Després de successives edicions, el 14 de juny de 1979, en Pelegrí Torres, (q.e.p.r.), assolí la màxima puntuació de 67.700 punts, cota que fins avui no ha estat superada. Francesc Bonaventura, vice-president etern de la societat, assegurava que era molt difícil fer una història de la SPDAC, encara que sí es veia amb cor de relatar sucoses anècdotes que ens mostren un xic el seu

Els membres de la SPDAC, berenant sota l'atenta vigilància del guarda forestal després d'un concurs, els anys 60.

La Societat de Pescadors ha tirat endavant una important tasca de repoblació piscícola dels rius.

tarannà: En el decurs d'un concurs, un pescador amb gran sort, que es reia dels seus companys –i no n'hi havia per menys, ja que treia els peixos de dos en dos i els anava posant a la bossa de malla que tenia a l'aigua–, es va emportar la pitjor sorpresa de la seva vida quan, un cop finalitzada la prova, en anar a treure la bossa veié com tots els peixos lliscaven i tornaven al riu, car una serp li havia rosegat el cuiró per ficar-se a dintre i menjar-se algun ciprínid, obrint així una via de salvació per als barbs i les carpes i deixant el foteta amb un pam de nas.

En un altre concurs un pescador que es lloava de treure totes les anguiles que volia es trobà que un company seu decidí ser-ne testimoni i l'acompanyà a la pesquera. Com que aquell dia no picaven, perquè les aigües havien baixat de nivell, anaren a buscar el niu d'anguiles. I quin no fou el seu ensurt, en comprovar que el "filó" era la carnada d'un gos mort, allà on els llefiscosos animals s'alimentaven i fins hi havien bastit la llar.

"L'As", orquestra anglesenca abans de la guerra; hi podem veure Pere Masats, al piano.

A principi de segle, mentre París es convulsava sota la febre de la "Belle Epoque" i en els seus cabarets noves formes modernes i atrevides trencaven motlles, la vida d'Anglès també vivia un moment dolç per a la música. No era la sensualitat animal de la Baker, ni les formes descarades de les "stripteuses" les que marcaven la pauta, sinó la tradició. Així, ens trobem que de la plana major dels esforços músics que oferí Anglès es pot dir que amb una mà executaven la solfa mentre amb l'altra confeccionaven espardenyas, ja que per mantenir-se els era necessari practicar la pluriocupació. Dels cants, refilets i galls que els nois llançaven des dels tallers de la vila vella nasqué una important pràctica musical, estretament lligada amb els costums de l'època. En Joan Pibernat, sabater i músic retirat, ho explicava així: "Eren músics senzills que amb les "musiques"⁽¹⁾ sota el braç, exceptuant la

senyora verra⁽²⁾, que necessitava ser agombolada entre dos, anaven caminant per pobles i ermites animant les festes i els Rosers, acompanyant pabordes i pabordesses, en misses majors i processons, cantant els goigs de totes les mares de Déu i Sants coneguts, amenitzant llevats de taula i ballades de sardanes, contrapassos i serenates amb obligats de cornetí i fiscorn, que inflaven les galtes vermelles dels músics que deixaven escapar algun gall inofensiu".

Així, els virtuoses alternaven la "creació" amb l'ofici manual. Al mateix temps que Garreta feia rellotges a Sant Feliu de Guíxols, formaven la primera cobla, "La Unió Anglesenca". Eren els Duch, els Figueriques, els Grau, en Bet i molts altres que feren que el seu nom fos conegut a la majoria de les comarques catalanes i fins i tot al Rosselló.

Anaren a peu fins que en Roure de Pals va creure que ja era hora que els vinguessin a buscar

*Els músics després de la guerra,
el cant del cigne d'una formació
que arribà a ser puntera
a les comarques gironines.*

amb tartana. El 1920, la primera orquestra es va dissoldre bo i deixant un important substrat a la vila que cristal·litzaria tres anys més tard en un festival en benefici dels combatents de la Guerra del Marroc. Es reuniren els cinc millors músics de la contrada, en Pere Masats, al piano; en Pic d'Amer, al contrabaix; en Bet Figueriques i en Rigau, al violí, i en Ramon Riera, que s'enfrontà per primera vegada amb el jazz, instrument raríssim que amb el pas del temps es coneixeria com "la bateria".

Formaren el quintet Jazz-band L'As d'Anglès, avui considerats pioners. Tocaren jazz juntament amb d'altra música ballable, fins que l'any 1930 decidiren constituir-se en cobla i canviaren el nom pel de "Cobla Orquestra, orquestrina, L'As d'Anglès". Interpretaren sardanes, s'introduïren al món de

la música clàssica i feren que el poble visqués una època musicalment daurada, que s'estroncà amb l'arribada de la guerra civil.

Si es pot dir que "L'As" era l'orquestra més coneguda, la joventut, els Duran, Prats, Marquès, Pibernat i d'altres, amb una edat que voltava la vintena, formaren els "Mikeys", conjunt que comença a actuar el 1934. Eren la segona generació, que s'integrà a L'As després de la guerra.

També hi havia els "Black-Blues-jazz", coneguts com "Els Blaus", Cobla orquestrina integrada per músics de la Cellera, d'Anglès i d'Amer que, com totes les altres, va morir amb l'esclat de la guerra civil.

El seu acabament i la segona i tercera reorganització de "L'As", amb malalties, exilis –el d'en Masats i en Figueriques– i els serveis militars forçosos, que van deportar la majoria dels seus membres a Galícia, feren que l'agrupació anés tirant com pogué fins que el 1942 va fer el cant del cigne, a pesar de la contractació de músics nous i de la introducció d'aparells de tecnologia punta ("L'As" fou la primera orquestra que utilitzà el micro elèctric, a la festa del Roser de la Cellera) i de formes musicals desconegudes. Res no serví per a recuperar l'antiga esplendor; l'any 1943 la majoria dels músics marxaven cap a Torroella de Montgrí, per formar-hi l'Orquestra Caravana.

El 1944, amb el retorn dels qui havien estat a la mili, "L'As" funcionà com pogué. Fou la darrera temporada, la que marcaria la seva mort definitiva.

Un trist epíleg per a una de les orquestres més importants del país, caiguda per a no aixecar mai més el cap a causa de les dificultats dels temps: manca de vocacions, i sobretot, de patrocinadors.

1) Instruments, partitures i facistol o faristol.
2) Contrabaix.

LA PARRÒQUIA

30

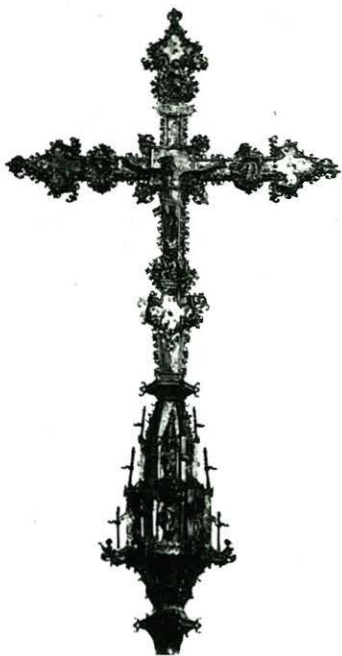

La processó del Remei, mostra de devoció a la vila.

L'antiga parròquia de la vall d'Anglès, Santa Maria de Sales de la Cellera, o Santa Maria d'Anglès, ja era coneguda al segle IX, com a colonització dels monjos d'Amer, encara que no se'n troba la primera referència documental fins al segle XI. Actuà com a únic temple autònom de la vall fins que el 1594, davant les desavinences entre els habitants del castell i de la sagrera, el bisbe Caçador concedí la categoria parroquial a l'antiga capella de Sant Miquel, situada a l'interior del recinte murallat.

La creu de plata de la Parròquia, una de les peces més valuoses del tresor parroquial.

El 1623, el domer Domingo Baró n'inicià les obres d'ampliació, que es consolidaren el 1699, per donar-li l'actual estructura, en un estil renaixentista tardà, al principi del barroc. Al 1748 es començà a construir el cambri de Nostra Senyora del Remei, on es venerà una imatge renaixentista, molt estimada pels devots de l'indret, la qual, després de ser destruïda en els primers dies de la guerra civil, posteriorment, el 1940, fou restituïda amb una reproducció en fusta de faig de l'oiot Salgueda.

Amb la puixança de la vila i l'establiment de nous feligresos, el recinte sagrat quedà petit i, a principis de segle, els canonges Antoni Falcó i Joan Geli allargaren la nau central i aixecaren la capella de la Puríssima.

Formant part del tresor, s'hi venera una creu gòtica de plata, indulgència del bisbe Montrada, unes claus d'argent i una llàntia amb la inscripció "Presentalla feta a Ntra. Sra. del Remey per la vila d'Anglès preservada de la pesta", ofrenada pels naturals en reconeixement a uns fets miraculosos atribuïts a la protecció de la imatge.

Recentment s'hi han fet importants obres de reconstrucció, tant a l'interior com a l'exterior, que han modificat sensiblement l'estètica de l'edifici.

L'arribada de la Verge de Fàtima

A ningú no li pot escapar el rellevant paper jugat per la institució eclesial en els anys que seguiren el malson de la guerra civil. La seva influència fou tan important que encara és recent el record del seguiment estricte que es feia del cicle religiós al llarg de l'any i que a Anglès, com en molts altres punts de les nostres comarques, arribà al punt més alt amb les celebracions de les grans festes, com Pasqua o Nadal, o en els dies de Setmana Santa, en què tant bars com cinemes i tota mena de diversions restaven tancats amb pany i clau i els vilatans no tenien altre esbarjo que l'assistència als oficis o les llargues passejades pel carrer de la Indústria.

Eren temps en què els actes religiosos marcaven la pauta de

totes les celebracions festives. Encara és recent la comparaixença de les autoritats acompanyades d'orquestra als oficis de la festa major i les tandes d'exercicis espirituals celebrades a Santa Afra o al Collell.

L'arribada de la imatge de la Verge de Fàtima, l'advocada contra el comunisme internacional, fou un esdeveniment que marcà la vida vilatana.

Envoltada de fervor popular, sense que l'Ajuntament publicqués cap bàndol ni ordenés cap mesura, la Senyora fou rebuda amb els carrers, les places i els barris vestits de gala, ornats amb garlandes de flors i papers, arcs triomfals i pancartes de benvinguda, amb frases de salutació, mentre s'organitzaven novenes i resades col·lectives del rosari. Un moment d'efervescència populista i religiosa que, tot i les lluïdes processons del Corpus, no es repetí fins a l'arribada de la "Santa Misión".

L'arribada de la Verge de Fàtima, una commoció per l'avorrida vida dels 50.

CAPELLES

31

*Santa Bàrbara
el dia de l'aplec,
un dels de més forta
tradició a la
comarca.*

Diu la tradició que a la Vall dels Àngels, o sigui, a l'antic municipi d'Anglès, hi havia set capelles: Santa Maria, Sant Miquel, Santa Magdalena, Sants Just i Pastor, Sant Amanç, Sant Pere i Santa Bàrbara, que en el seu centre exacte guardaven un fabulós tresor, esperant el savi que el rescatés.

El cert és que fins al principi d'aquest segle Sant Amanç, església situada en el sector meridional del terme, funcionà com a segona o tercera parròquia, abans o després del trencament amb la Cellera, aplegant sota el seu mandat la població esparsa que habitava

les masies dels contraforts de Santa Bàrbara.

Esmentat a les cròniques l'any 1019, l'edifici és romànic, amb absis rectangular, tipus de construcció estranya a casa nostra, nau perpendicular a l'absis, volta de canó, campanar d'espadanya de doble campana i voltada per un antic cementiri del qual encara se serveixen xiprers i tombes. Presentat documentalment com a parròquia que el 1019 tenia com a sufragània l'església de Sant Martí Sapresa, formant part de la

Batlhia d'Anglès, del vescomtat de Cabrera, Sant Amanç passa a dependre, el segle XV, amb la inversió dels papers, dels antics subordinats, situació que s'ha mantingut fins avui.

Històricament la llunyana parròquia jugà un paper fonamental en el desenvolupament del municipi. Tenia representants i síndics al consell de la Universitat. El 1336, Elionor de Cabrera, vescomtessa del Castell, fundà el benefici del mateix nom per fer viable el càrrec de notari de la vila.

Tot i ser un dels únics exemplars romànics amb absis quadrangular que es poden trobar a les nostres comarques, Sant Amanç avui s'aguanta amb penes i treballs, cruelment espoliada; li han estat arrencades totes les pedres de la portalada i de les finestres, les teules, aixafades, i veu com els arbres creixen sobre el seu sostre i li obren escletxes a les parets.

Al punt més enlairat del terme, a 854 metres d'altitud, trobem el santuari de Santa Bàrbara, que les cròniques del segle XIII ja esmentaven com a lloc de gran devoció comarcal. Era molt respectat l'aplec que des de l'antigor s'hi celebrava el

dimarts abans de cinquagesma, i que comptava amb la participació de veïns de la Cellera, Lloret Salvatge, Anglès, Brunyola i Sant Martí Sapresa.

Encara que els motius originaris de la trobada mai no han estat aclarits, Ramon Vinyes assegura que s'haurien de buscar en els vots fets per la universitat en pregària contra una gran secada i en la recerca de protecció contra el llamp. Des del turó, el dia de l'aplec es fa la benedicció dels termes per protegir les collites de les tempestes destructives.

En el sector sud oriental de la vall, en un estat de conservació

del tot lamentable, s'hi troba l'esglesiola de Sant Pere Sestronques, molt senzilla, de base pre-romànica, amb un absis llis i un porxo –avui reduït a la meitat a causa de les inclemències, el descuit i el pas dels anys–, que protegeix la porta dovellada, la qual dona pas al recinte amb foradat teulat.

Sant Pere Sestronques, església pre-romànica, en lamentable estat de conservació. A la dreta, Sant Amanç, en altre temps parròquia important, avui una ruïna que veu com els arbres creixen sobre el seu despullat teulat.

MASIES

32

Com a factor bàsic i indiscutible en la consolidació de l'estructura social catalana, la masia és un dels patrimonis culturals i comunals que han fet un paper més rellevant en l'estructuració dels municipis. La masia, la família i la terra foren els tres eixos fonamentals al voltant dels quals es desenvolupà la vida quotidiana, fins que l'atracció de les ciutats, les noves formes d'ordenació urbana i la individualitat derivada de la industrialització les deixaren en un segon terme.

Anglès, vila comercial i artesana, sorgida a redós dels Cabrera, sempre va dependre de la població escampada dels seus nuclis agregats. Tot i que

la industrialització provocà l'abandonament i la caiguda de molts masos, encara avui es conserven algunes cases pairals, la majoria molt restaurades, que, amb més sort que les seves germanes abandonades i en perill d'ensorrament, encara ens parlen de l'esplendor d'un temps sense possibilitat de recuperació.

Com a testimoni vivent es troba al terme d'Anglès la casa gran de Cuc. Situada entre la riera i la carretera d'Osor, amb un antic molí, la seva construcció data d'abans de 1594. Edifici civil d'estil gòtic, el frontis, amb porta dovellada, obre un gran finestral treballat en pedra, en el qual caps humans fan de mènsules a brancals i arestes i es barregen amb elements escultòrics zoomòrfics. A l'entrada, a la part esquerra, es conserva una porta gòtica molt afaïonada, i en una de les habitacions les bigues del sostre descansen sobre mènsules esculpides amb rudimentaris rostres

Can Cuc, una de les masies més importants de les comarques catalanes, d'estil gòtic florit i amb bigues de fusta treballades.

Cal Nin, masia situada a l'antic baixador del tren d'Olot, avui desapareguda per donar pas a la nova variant.

Can Cendra, casa pairal refeta per Rafael Masó que fa poc ha comprat l'Ajuntament.

femenins que donen a la paret de l'entrada, amb caps barbuts i ferrenys. Fins fa pocs anys s'hi conservaven restes de pintures murals. El fundador de Cuc detenia, entre altres títols, el de familiar del Sant Ofici o Inquisició i tenia una capella i sepultura a l'església d'Anglès.

Al nucli del barri antic, són destacables la casa pairal de can Cendra, reformada per Rafael Masó, en un estil noucentista-modernista, seguint les indicacions dels propietaris; can Peix, situada al carrer del Castell i restaurada pel mateix arquitecte, la qual

tenia possessions que s'estenien fins a Sant Gregori del Turonal; i can Verdaguer, casa que obria el carrer d'Avall.

També s'han d'esmentar can Pujol i Pujol, situada a la plaça de la Vila, i can Camps, antiga casa Olmera, on residia el batlle.

Al Pla d'Amunt podem trobar, entre altres, el Roscall, casa important en altre temps, avui en completa ruïna; Bellveí, can Figueres, can Patllari i el mas de Perarnau, edificació de la qual el segle XII ja es tenien referències.

Al Pla d'Avall, més a tocar la plana del Ter i amb les cases més amenaçades per les invasions i guerres arribades de la plana, se situen les masies fortificades de can Mas Vell, can Planes i can Biel, que porta incorporada la llegenda d'una núvia que morí tancada dins d'un escó el dia del seu esposori, la Casa Nova, la Farga o can Peralada. Finalment, al barri de Sant Amanç, el més allunyat de la vila, actualment amb la majoria dels masos ensorrats i deshabitats, destaca can Camps, amb el seu pur estil català.

Ramon Vinyes, metge titular de la vila al llarg de molts anys, fill d'una família patricia i un dels homes que més coneixien l'ànima del poble, treballà al llarg de molts anys en la confecció del llibre "Anglès, notes històriques", on es recull la primera notícia de la formació i estructuració de la vila i el seu caminar fins a la guerra civil. Molts anys de recerca, visites, recull de dades i treball, el portaren a copsar, a més de les tradicions populars, la història i les

llegendes. Filles del mite i de la superstició, Anglès en té moltes de relacionades directament amb la vila: "El Molí de Cuc", "la núvia de can Biel", "la Campana de les ànimes", "la roca del Castell", i moltes altres que encara avui són conegudes i explicades per la gent d'edat. Del seu volum en triem dues, les més representatives d'un saber popular que ha resistit el pas de la història:

LES BRUIXES DEL CASTELL

"Conta el reverend Josep Casassa, prèvere de Sarrià de Ter, com talment ho porta un llibre publicat per Joan Amades, que en aquell temps el castell d'Anglès era centre de reunió de totes les bruixes de la rodalia, que hi anaven muntant sobre una escombra.

"N'hi havia de casades, de solteres, de tota mena. Sortien de casa sense fer fressa, quan tothom dormia. Si eren casades, posaven un tió en son lloc del llit, per despistar el marit si es despertava. Si tenien mainada, escupien tres vegades a terra i les escopinades responien per elles si els petits les cridaven. Abans de fer-se l'untet per volar posaven dues calderes al foc, una de brou, per refer-se amb una bona escudella a la tornada, i una altra que feia bullir les herbes i bèsties emmetnizades que servien per a llurs malifetes.

"A dalt de tot del castell hi feien un ball rodó. Si el propòsit era desencadenar una pedregada, totes les bruixes orinaven dins d'un sot i, quan era ple, el picaven amb una vara de freixa de nou nusos, i tot seguit sortia un núvol que feia caure pedregada. Els pagesos, enrabiats, les esperaven i les apallisaven amb els mànecs de les eines de treballar i a cada cop els trencaven un os. Els cops de bastó els feien molt de mal, majorment

si tocaven ferro. Per ço mateix, arraconen el bastó i munten en les escombres de canya, perquè si piquen la canya, a les bruixes no els fan mal. També els pagesos els engegaven trets damunt de l'ombra, que els feien tant de mal com si tiressin de dret al cos".

A ANGLÈS, EL DIABLE HI ÉS

"Quan era jovenet havia sentit dir moltes vegades "A Anglès, el diable hi és. A la Cellera, el diable hi era. A Sant Julià, el diable hi va passar". Mai no havia pogut esbrinar el significat de la dita, fins que un dia vingué a caure a les meves mans un llibret de Mn. Constants (que a.c.s.), en el qual, entre altres coses, s'hi conta la següent tradició, si fa no fa aquests termes:

"Conten que una vegada, per la diada de Sant Antoni, els paborde no trobaven cobles per a les ballades de la festa i un d'ells, sortit de polleguera, digué als seus companys: "Jo trobaré una cobla, encara que sigui de dimonis". I sí, sí. Heus ací que voltant amb l'intent de trobar músics per la festa es topà amb un desconegut que li preguntà on anava tan adelerat i què volia. Contat el cas, aquell home li digué que ell podia trobar i proporcionar-li els músics que buscava. Tant ne vull, tant te'n daré, convingueren en el preu i a la fi, el tracte fet.

"Els músics varen fer tard a l'ofici, però a l'hora de les sardanes es portaren bé. En indicar-los el paborde que toquessin el contrapàs de la Passió, s'hi van negar rodonament. Aleshores els els vaillets s'adonaren que tots els músics tenien els peus de pinya i que els sortia

una cua negra que delatava el que eren. Ave Maria Puríssima!, tothom va exclamar. En oir aquest crit, heus ací que tots els dimonis van arrencar a córrer i cames ajudeu-me cap a l'infern, fora d'una colla que, amb les presses i l'esverament, van quedar enganxats de la cua i, si no l'han treta, encara hi deu ser. Així fou que tothom deia i encara diu: "A Anglès, el diable hi és".

FESTES I TRADICIONS

33

90

La trista i rutinària vida de la vila, amb poques atraccions i més treball, tan sols es veia capgirada amb l'arribada de les grans festivitats, que, tot i investir-se amb una aura de religiositat, se celebraven d'acord amb els cicles vitals i profans de l'any. La de la Pasqua i Santa Bàrbara, a la primavera; la Festa Major o les "Gales", a l'estiu; la festa petita o diada de la Mare de Déu del Remei, a la tardor, i la de Sant Antoni, a l'hivern, ornaven el poble amb

Grup de nois i noies del ball del Ciri; era l'any 1943, però encara avui es poden reconèixer molts dels seus protagonistes.

un aire nou i bellugadís esperat per petits i grans.

Fins fa relativament pocs anys, menys de setanta-cinc, abans de la formació de les primeres comissions, les festes eren organitzades per les confraries d'administradors de parròquies i capelles, anomenats pabordes, el dia del corresponent patró. A la nostra vila, les de Sant Miquel, de Santa Bàrbara, de Sant Antoni i, sobretot, la de Santa Magdalena eren les agrupacions més reeixides i actives.

Les grans celebracions, com ara la diada de Sant Miquel o

la de la Verge del Remei, s'iniciaven amb la "passada" mena de cercavila en què, l'orquestra voltava la vila convidant a la gresca. Després del solmene ofici, pabordes i pabordesses "llevaven de la taula" mestresses i pubilles entre sons melodiosos i mocadors perfumats.

Amb tot, l'acte més important, sobretot per Santa Magdalena, era el "ball del ciri". Dansa d'origen religiós, encara que directament entroncada amb els ritus cèltics de la fecunditat, s'interpretava també a Osor, Viladrau i Sant Hilari. De bon matí, els pabordes i pabordesses de la santa,

vestits de vint-i-un botó, iniciaven el traspàs del càrrec dins del recinte sagrat, amb la mútua donació i benedicció del boix i del ciri. Després de dinar, amb la placeta curulla de gent, acompanyats de les autoritats, la desfilada dels confreres iniciava la dansa.

Amb una antiguitat de cinc o sis segles, el ritu era continuat pels tres pabordes sortints, que amb la morratxa enflocada i plena de perfum, enlairaven el braç i mentre voltaven

ruixaven el cap de la seva companya, la qual esperava l'essència amb un ram de boix a la mà i un ciri a l'altra. Arrenglerats a una banda de la plaça, els neòfits esperaven torn, fins que, lliurats el ram, el ciri i la morratxa com a atributs del seu càrrec, iniciaven nova dansa. L'acte finalitzava amb un ball d'exaltació conjunta acompanyat per la gatzara dels vilatans.

A més, també se celebrava la diada de l'encant de les

ànimes, en la qual els pabordes repassaven totes les cases del poble per recollir almoines, destinades a la celebració posterior de misses i a la compra de ciris. Un altre jorn important era el de la Verge del Remei, les conegudes "gales petites", festa en franca caiguda fins que fou recuperada ara farà deu anys.

Amb tot, dues de les diades que eren de les més populars de l'anyada, i que avui s'han perdut, són les de Santa Bàrbara i de Sant Antoni. La primera, patrona i protectora dels minaires, omplia la vila de focs d'artifici i coets fabricats pels mateixos treballadors.

L'altra, en plena "setmana dels barbuts", el 17 de gener, tenia fort arrelament entre pagesos i traginaires. La imatge del sant del porquet era passejada en processó, per tota la vila fins a la plaça del Castell. Enlairada en un pedestal, presidia la benedicció de les engalanades bèsties. Seguidament, envoltada d'alegria popular, s'iniciava la processó "dels tres tombs", que, als acords d'aireoses marxas i cants litúrgics, tornava la imatge al corresponent altar de la parròquia. Grans festes tradicionals, actualment mortes i enterrades, sobretot arran del canvi de costums i de la nova mentalitat nascuda de la revolució industrial.

Tarrant castanyes el dia de la Mare de Déu del Remei, una festa petita recuperada d'ençà de la mort de Franco.

ELS MOTIUS

34

92

A la vida dels pobles els motius o malnoms han fet un paper determinant per a designar les persones o les cases i han perpetuat lèxicament un tipus de vida i una manera d'entendre les relacions encara no malmeses per la despersonalització que comporta la industrialització.

Originats per detalls peculiars de la persona o del lloc (estatura, parla, procedència, ofici...), ens serveixen ara per a recuperar en la memòria col·lectiva un temps i unes circumstàncies que ens transporten a una de les facetes més populars i vives de

la història. Amb l'ajut de Marià Carandell, hem refet la majoria dels motius que encara no fa cinquanta anys es deien a la vila.

Així, tenim que àlies "Setcorbates" va sortir perquè algú de la família en qüestió tenia el costum de lluir una corbata diferent cada dia de la setmana, o el de "Menjaparenostres" perquè

n'hi havia un que quan resava només pronunciava la meitat de les paraules de la oració.

Altres epítets són posats en virtut de la procedència de la família arribada d'indrets forasters, com "el Gavatx", o perquè al voltant de les cases on s'havien estat hi havia diferents arbres o accidents geogràfics (noms toponímics com Pujol, Serra, Figueriques,

L'avi Carol, un dels personatges més entranyables d'Anglès.

Els avis Janot i Marieta, sense que els pengessin cap motiu, marcaren tota una època a la vida del poble.

Comarrodonà, Tetamolinerà, Casavella, Casanova, Garganta, Rissech...). També en trobem alguns que podrien tenir procedència romana o pre-romana, com Cornudella, possiblement derivat de "Corn" (banya) i "Della" (referència a Diana, deessa de la cacera venerada a l'illa de Delos).

Els noms dels oficis són de fàcil detecció. Ens trobem amb "cal Sabateric" (sabater petit), "cal Sereno", "cal Peroler", "cal Cisteller", "cal Moliner", "cal Pintor", "cal Esparter"... D'altres reflecteixen una particularitat física, relacionada amb els cabells –"cal Ros"–, amb la figura i el vestuari –"cal Menut", "can

Roig", "can Torraina", "can Tripes", "can Baixina"– o bé amb els sentits principals –"cal Queco", "cal Sabater Borni"–.

La manera de guanyar-se la vida també donà peu a comentaris i, finalment, a motius: "can Benefici", "can Pau de les Avellanes", "can Ros dels Carros", "can Jaume dels Burros", ens expliquen com se'n sortien alguns dels nostres avantpassats. Igualment, recollien els diferents caràcters: "ca l'Ensopit", "can Pixaolives", "cal Lluminat", "cal Gall", can Casi-casi", "can Torraous", "can Taneca", "can Cremacristos", "can Quelcavall", "can Borrego", "can Deunostressenyor", les textures –"can Ferro"– o actituds polítiques o militars –"cal Federal", "cal Soldat", "can Savalls"–.

Entre altres denominacions, hi ha topònims com "el Molí d'en Guia", "la Casina", "Perarnau", "Cuc", "Aulina", "can Bertran", "can Biel", "can Planes"... Altres motius de més difícil classificació són: "can Floris", "can Fistolet", "can Ballarac", "cal Noi", "can Ciscot", "can Forroy", "can Murtra", "can Menna", "can Ton", "can Jaumic", "can Pixarrelles", i molts més que provenen d'antigues masies ja desaparegudes.

Bibliografia

AMADES, Joan: "Costumari Català". *Volum I, Barcelona*.
BOTET i SISÓ, Joaquim: "Geografia General de Catalunya". *Barcelona*.
CHIA, Julián D. "Bandos y bandoleros en Gerona". *Girona, 1888-1890*.
DALMAU i CASANOVES: "Notes per a un estudi sobre els noms de lloc a Girona". *Cassà de la Selva, 1969*.
FERRER i MALLOL, Maria Teresa: "El patrimoni real i la recuperació dels senyories jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV". *Anuario de Estudios Medievales, 1970-1971*.
FONTSERÉ, Eduard i IGLESIAS, Josep: "Recopilació de dades sísmiques de les terres catalanes entre el 1100 i el 1906". *Barcelona*.
GINESTA, Salvador: "La comarca de la Selva". *Editorial Selecta; Barcelona, 1972*.
GIRBAL, Enric-Claudi: "El castell de Brunyola". *Girona, 1885*.
MARQUÈS i CASANOVAS, Jaume: "Amer". *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses. Girona, 1970-1971*.
MON PASQUAL, Joan: "La vida y la muerte del bandolero Serrallonga. Revisión de su proceso judicial". *Barcelona, 1972*.
NEGRE PASTELL, Pelayo: "El linaje de los Requesens". *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*.
OLIVA i PRAT, Miquel: "Nuevos

hallazgos en la necrópolis halstática de Anglés". *Barcelona, 1968*.

"Inventario de los castillos, fortalezas, recintos amurallados, torres de defensa y casas fuertes de la provincia de Gerona" *Revista de Girona, 1967, 1968 i 1969*.

PLA i CARGOL, Joaquim: "Plazas fuertes y castillos de Gerona". *1953, Girona*.

"Tradiciones, santuarios y tipismos de la provincia de

Procedència de les fotos i il·lustracions

És de Carles Mitjà la fotografia de portada i la de la plana 63, i de Miquel Torns les de les planes 84 i 85. D'Àngel Moragues són les de les planes 79 i 92. Procedeixen de la col·lecció de Lluís Serrat les de les planes 6, 7, 8, 11, 12, 13, 20, 30, 31, 32, 33, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 49, 52, 53, 54, 55, 65, 71, 81, 83, 90 i 93. Formen part d'un fons de l'Agrupació fotogràfica de Floricel, recollit per Estanislau Perramon, Enric Cairol i Lluís Ros, les de les planes 9, 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 34, 35, 36, 37, 38, 43, 46, 59, 60, 61, 69, 72, 76, 80, 82, 86 i 87. Les fotos de les planes 26, 64, 67, 72, 75, 77 i 91, són de l'Arxiu d'imatges de la Diputació de Girona. La il·lustració de la plana 27 procedeix de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona. La de la plana 29 ha estat reproduïda de llibre "Historia de las escuadras de Cataluña". Són de la col·lecció Amades les de les planes 22, 23, 88 i 89.

Gerona", 1957, Girona.
PRADES, Isidre: "Notícia biogràfica del micòleg Joaquim Codina i Vinyes". *La Cellera, 1984*.

RIURÓ, Francesc: "La cova del Pasteral". *Barcelona, 1942*.
SOBREQUÉS, Santiago: "Els gran comtes de Barcelona". *Barcelona, 1961*.

"Els barons de Catalunya". *Barcelona, 1957*.

VINYES, Ramon: "Anglès, notes històriques". *Barcelona, 1973*.

Agraïments

L'autor vol agrair molt efusivament la col·laboració rebuda de moltes de les persones d'Anglès i de la Cellera i de manera especial la molt generosa col·laboració d'Emili Rams, coautor dels capítols dedicats a les desgràcies naturals i als volcans; a Miquel Tarrés, coautor del dedicat al fet associatiu, i a Francesc Bonaventura, coautor del capítol dedicat als esports. També vol agrair l'ajut d'Isidre Prades, Joan Pibernat, Joaquim Bauxell, Lluís Ros, Enric Cairol, Quimet "Culubret", Marià Carandell, Joaquim Vila, Josep Ventura, Josep Maria Feliu, Pau Lanao Ferrández, Joan Barnada, Lluís Serrat, Miquel Torns, Estanislau Parramon, Carme Vinyoles, Joan Gayolà i l'Agrupació fotogràfica del "Floricel". Els aspectes insatisfactoris del treball són responsabilitat exclusiva de qui finalment signa com a autor.

Quaderns de la Revista de Girona

Quaderns de la Revista de Girona és una col·lecció de llibres d'abast popular dedicada exclusivament a temes de les comarques gironines.

S'estructura en dues sèries, que es distingeixen pel color de la portada i per les planes interiors: Guies, en vermell, i Monografies locals, en verd. La primera és dedicada al tractament de qüestions d'abast general relatives a la història, la cultura i les tradicions de les nostres terres. La segona vol oferir una panoràmica sobre el passat i el present dels pobles gironins. S'en publiquen sis títols a l'any.

Propers títols de la col·lecció

- Els estanys desapareguts
- El suro

Títols publicats

1- Els jueus a les terres gironines
Per Ramon Alberch
i Narcís-Jordi Aragó
(Sèrie Guies, núm. 1)

Exhaurida la primera edició

Durant sis segles, els jueus van deixar una petja profunda al nostre país. Aquest llibre és el primer estudi conjunt sobre la seva estada al territori que són avui les comarques gironines.

2- Cornellà de Terri
Per Jaume Portella
(Sèrie Monografies, núm. 1)

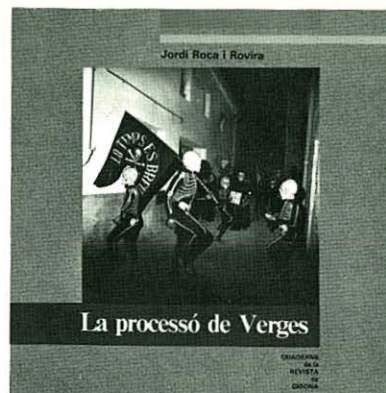
Exhaurida la primera edició

L'any 1986 és el mil·lenari del primer document medieval on s'esmenta Cornellà de Terri. Amb aquest motiu s'ha editat aquest llibre. La història, els homes, les tradicions –amb el cèlebre ball del cornut– i el patrimoni artístic –en què les capelles romàniques constitueixen una de les principals riqueses– en són els protagonistes.

3- Rutes d'art sacre (1939-1985)
Per Josep Maria Marquès
(Sèrie Guies, núm. 2)

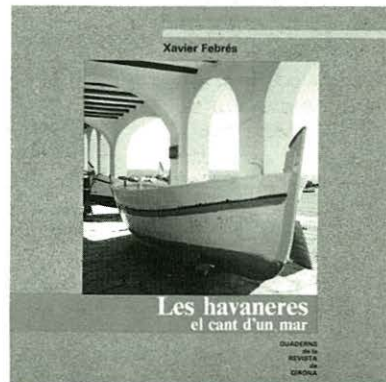
Exhaurida la primera edició

Catàleg de l'arquitectura, pintura, escultura, vitralls i orfebreria aplicada des del 1939 a la construcció i decoració de temples i a l'elaboració d'objectes litúrgics.

4- La processó de Verges
Per Jordi Roca
(Sèrie Monografies, núm. 2)

La dansa de la mort de Verges, aquest "tresor únic", com la qualificà Xavier Fàbregas, no comptava amb cap estudi que en donés a conèixer a un públic ampli els orígens, la descripció i el significat dels personatges i els elements que la componen. Això és el que fa l'autor, actual director de la processó.

5- Les havaneres, el cant d'un mar
Per Xavier Febrès
(Sèrie Guies, núm. 3)

Malgrat la popularitat massiva que ha aconseguit l'havanera els últims anys, la bibliografia sobre el tema era reduïda i en alguns casos inassequible. Aquest quadern, fruit d'un laboriós treball de camp, ve a cobrir el buit existent.

Anglès, arrezerat a la plana que s'obre a les Guilleries, serva al seu nucli antic tota l'esplendor d'un passat en què la vila s'erigi en centre d'una comarca natural, mercès a la seva favorable ubicació i a l'assentament de les activitats comercials. Aquest llibre és un recull dels més importants episodis polítics, socials i vivencials que han configurat la història del poble fins als nostres dies.

P*au Lanao i Reverter, fill d'Anglès, va néixer l'any 1955. Periodista i llicenciat en Història de l'Art per la Universitat Autònoma de Barcelona, actualment realitza la seva tasca professional en el mitjà de comunicació gironí Punt Diari-Presència.*

MONOGRAFIES LOCALS

DIPUTACIÓ
de
GIRONA

CAIXA D'ESTALVIS
PROVINCIAL
DE GIRONA